

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Address kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 4 (452)

2. juulil 1932. a.

XI aasta

Tellimise hind:		Kuulutuste hinnad:			
Aastas	Kr. 4.50	1/1 lhk.	Kr. 40,—	Kaantel	
Poolaastas	" 2.25	1/2 "	" 20,—	1/1 lhk.	Kr. 45,—
Üksiknumber	" —.75	1/4 "	" 10,—	1/2 "	" 22.50
		1/8 "	" 5,—	1/4 "	" 11.25
		1/16 "	" 2.50	1/8 "	" 5.65

Administratiiv- sissenõudmise seadus.

E. Kübarsepp

(Lõpp.)

Admin.-s. s. 3. peatükk (§§ 22—67) käsitleb sissenõudmist valdasvarast, alljaotistega seesuguse vara üleskirjutamise ja arestimise (A §§ 22—43), hindamise (B §§ 44—46), hoiu (C §§ 47—52) ning müügi (D §§ 53—67) kohta. Neist toimingutest tuleb kõigepealt ära märkida, et täitmisele kuuluv nõudmine esitatakse maksuvõlgnikule või ta seaduslikule esindajale ettepanekuga vabatahtlikult tasuda võlasumma kas rahas või vastava kviitungi esitamisega, milleks antakse tähtaeg kuni ühe kuuni. Tegelik sissenõudmine algab alles siis, kui võlgnik juba nõude esitamisel sõnaselgelt keeldub tasumisest mingil põhjusel või, saanud tähtaja, ei esita määratud aja jooksul nõutavat summat rahas või vastava asutise kviitungit maksu õiendamise kohta (§§ 22 ja 24). Erand sellest korrast, s. o. asuda sissenõudmisele otsekohe vara arestimisega ilma tähtaega andmata, võib esineda ainult juhul, kui tekib kahtlus, et võlgnik, saades tähtaja, võiks kõrvaldada vara, millest saaks nõuda sisse võlga. Maksunõudmine esitatakse maksuvõlgnikule enesele või tema seaduslikule esindajale, näiteks hooldajale, asutise juhatajale jne., võlgniku elukohas või ettevõtte asukohas; nende ajutisel äraolekul alalisest elukohast jäetakse kirjalik teadaanne kodustele ühes võla tasumise tähtaja määramisega. Kui aga võlgnikku enast, tema esindajat või koduseid ei leita, siis tuleb kohaldada Tsiiviilkohutupidamise seaduse §§ 967¹—967¹³. Nimetatud paragrahvid annavad võimaluse toimetada sissenõudmist isiku varandusest, kelle viibimiskoht teadmata ning kellel ei ole mingit esindajat kohal; teisest küljest pakuvad nad kaitset äraoleva isiku varalistele huvidele. Adm.-s. s. § 22 räägib „käimisest“ Ts.-kp. s. §§ 967¹—967¹³ järgi;

see on lihtsalt redaktsiooniline ebatäpsus, sest kõnet võib olla nende Ts.-kp. s. paragrahvide kohaldamisest ainult niivõrd, kui see võimalik admin.-sissenõudmise juures. Nii siis, kui täitmisele kuuluvat nõudmist ei saa esitada maksuvõlgnikule tema viibimiskoha teadmatusesse tõttu ning kui ta ei ole kuidagiviisi ise osa võtnud maksu määramise toimetusest ei mingisuguse deklaratsiooniga või seletuse andmisega, ega ole saanud mingit teadet maksumäärarajalt maksumääramise kohta, nii et võib oletada, et tal maksunõudmisest aimugi ei ole, siis peab sissenõudmist korraldav asutis paluma sissenõudmise kohta kohut määrata võlgnikule kaitsja otsuse täitmiseks; kui aga võlgnikul pidi teada olema maksumääramise võimalusest, näiteks tema enese deklaratsiooni tõttu, siis ei peaks vajadust olema kaitsja määramises, kuna tema sel juhul teadlik pidi olema maksumääramisest ning selle tagajärgedest ja hoolitsema selle eest, et temale varanduse asukoha järgi saadetavad või esitatavad nõuded kätte saadetakse või et tal esindaja kohal oleks, kes neid võiks vastu võtta. Kui aga maksuvõlgnikul kohal mingisugust vara ei ole, siis ei ole mõtet paluda ka kaitsja määramist. § 967² järgi peab maksumääraraja asutis kaitsja määramise kohta käivas palves seletama, millises asutises või kelle juures või kelle juhtimisel, hoidmisel või järelevaatusel on summad või varad, millele pööratakse maksunõudmine, kuna kohus kogub teateid selle kohta, mis need asutised või isikud teavad võlgniku aadressist jne.; ka prokuröri kaudu kogub kohus andmeid, kui ta peab seda tarvilikuks. Peale selle võib kohus kohustada ka maksunõudvat asutist esitama tunnistuse tarvilikkude andmete kohta. Need § 967² korraldused, mis esimesel pilgul näivad keerulistena, lahenevad admin.-sissenõudmise korra juures lihtsateks toiminguteks. Maksunõudmise järgi sissenõudmist toimetav (politsei-) ametnik, leides, et võlgnikule tema viibimiskoha teadmatusesse tõttu ei saa esitada nõudmist Adm.-s. s. § 22 kohaselt, seab kokku akti, millesse mahutab kõik teada olevad andmed võlgniku ja tema varanduse kohta, ning saadab selle akti sissenõudmist korraldanud asutisele või ametnikule, kes selle esitab kohtule kaitsja määramise palve juures. Kuna kohus ise või prokurör teateid kogub harilikult politsei kaudu, siis ei oleks neil nimetatud akti olemasolu juures vajadust koguda teateid otseteel, peale nende, mis esitab kaitsja määramist paluv asutis. Kohtu poolt määratud kaitsja asendab maksuvõlgnikku kõigis sissenõudmistoimingutes (§ 967⁶) ning võib esitada täitmistoimetuse kohta ka kaebusi, kaitses võlgniku õigusi ja huvisid, kuni viimane ise astub toimetusse või kuni temale pole esitatud nõuet avalikuks tehtud viibimiskoha järgi.

Kuni maksuvõlgnikku esindab kohtu poolt määratud kaitsja, ei või vallasvara müümine, peale asjade, mis kergesti rikki lähevad või mille hoidmine nõuab suuremaid, vara hinnale mittevastavaid kulusid, järgneda enne kuut nädalat üleskirjutamise akti koostamise ajast. Ts.-kp. s. § 967⁹ näeb ette veel tingimusi (tähtaegu) sissenõutud summade edasiandmise kohta sissenõud-

jale, kuid need ei ole kohaldatavad riigile või omavalitsusele kuuluvate summade suhtes, kuna need makstakse sisse vastavatesse kassadesse ega ole vajadust nõuda neilt asutistelt kindlustusi, mis on mõeldavad eraisikute-sissenõudjate suhtes. Ülaltooduga oleks öeldud kõik, mis sissenõudmist toimetaval ametnikul tuleks teha Ts.-kp. seaduse §§ 967¹⁻¹³ kohaldamisel; muud neis paragrahvides leiduvad määrused puudutavad juba kohtu tegevust kaitsja määramise alal, viimase tegevusala, tasu saamise õigust j. n. e.

Riigi heaks võetavate maksude ja lõivude sissenõudmisel tuleb pidada silmas ka uue Maksustamiskorralduse seaduse (R. T. 1 — 1932) määrusi, mis täiendavad Admin.-s. seadust. Seal leiame § 110 ja järgmistes juhatusi, kuidas tuleb talitada sissenõudmisel mitmelt ühiselt maksuvõlgnikult, kes vastutavad solidaarselt, kuidas jagada kaasvõlglaste vahel võlasummat, millistel tingimustel tuleb asuda sissenõudmisele seaduslikkudelt vastutajatelt; samuti leidub seal määrusi sissenõudmise aegumise kohta (§§ 114, 116) ning maksuvõla sissenõudmise pikendamise ja ajatamise kohta (§ 117). § 109 ettenähtud viivitusprotsent (1% kuus) riigi heaks võetavalt maksudelt ja lõivudelt tuleb lugeda Admin.-s. s. § 70 ettenähtud eriprotsendi-määraks, mis puudutab ainult riigi makse ja lõive, ja mitte teisi võlguolevaid summasid, millistele § 70 määrab 6% lisamaksu aastas. Protsentide all tuleb mõista lihtprotsente, kuna seadus ei nimeta liitprotsente, ning selle tõttu ei või ka raskendada võlgniku maksukoormat. Kuna Admin.-s. s. § 9 järgi peab sissenõudmist korraldava asutis oma nõudmises ära märkima sissenõutava summa ühes viivitusprotsendiga, siis tuleb sellest järeldada, et nimetatud asutis peab ka teatama sissenõudvale ametnikule, missuguse aja eest tuleb sisse nõuda protsente maksuvõlalt.

Vara arest teostatakse vara üleskirjutamisega (§ 25). Kuid mitte iga vallasvara või asi ei kuulu üleskirjutamisele. Kuna ühtede kohta on seaduses sõnaselge loendamise ja väljendatud arestimise keeld, tuleb teiste suhtes tähele panna teatavaid tingimusi, mis neid vabastavad arestist kas sissenõudva ametniku äranägemise järgi või võlgniku nõudel. Puudutame neid ainult üldiselt. Kõigepealt on arestist vabad ega kuulu üleskirjutamisele mingil juhul igapäev kantavad riided, ning võlgnikule või tema perekonnale igapäev tarvitamiseks vajalikud asjad, nagu: pesu ja majapidamisriistad, magamisesemed ja voodid; söögitagavarad ja põletispuud ühe kuu jaoks; pühakujud väärtuslike ilustisteta, perekondlikud paberid, vormiriided, postijaamade kohta sõlmitud lepingutes ettenähtud inventar; vallasvara, mis tsiviilseaduste järgi tunnustatakse kinnisvara päraldiseks (B. E. S. §§ 557, 565, 566 ja 4095). Riigikogu poolt 14. dets. 1931. a. vastuvõetud seaduse järgi (R. T. 105 — 1931, art. 745) ei panda aresti alla: 1) asju, mis on vajalikud isiklikuks igapäevaseks tegevuseks võlgnikule enesele tema elukutse, teenistuse, käsitöö või

tööstuse alal niivõrd, kui nende asjade hinnatud koguväärtus ei ületa 500 krooni; 2) põllumajapidamiseks hädavajalik vallasvara arvul, mis on üksikasjaliselt loendatud mainitud 14. dets. 1931. a. seaduses. Kuid 5. veebr. 1932 seadus (R. T. 12 — 1932, art. 102) teeb erandi elatisrahade (alimentide) ja haigekassamaksude suhtes, ning mitte rohkem kui ühe aasta teenistus- või töötasu sissenõudmisel; neil juhtudel võib arestida ja müüa ka mainitud kahes punktis nimetatud asju, inventari ja teravilja ning seemet.

Mainitud seadustega Riigikogu ei muutnud Ts.-kp. s. § 1842, nii et jääb maksuma ka norm, mis keelab arestida neid vilju ja maasaadusi, mida rendilepingute kohta käivate eeskirjade järgi ei või kinnisvarast välja vedada või mida võib tarvitada ainult kohal. Balti Eraseaduse § 4095 järgi kuuluvad nende hulka õled ja muu materjal, mis aitab suurendada väetiste hulka, samuti heinasaak, kui seda ei müütanud enne rentimist rendileandja ise heinasaagi ohtruse tõttu.

Ülalmainitud vallasvara loend leidub Tsiviilkohtupidam. seaduse §§ 973—975 ja 1842, millele viitab Admin.-s. s. § 28, kuid viimane ise annab paragrahvides 31 ja 32 veel täiendavad normid vara kohta, mis ei kuulu arestimisele, ning annab seega sissenõudmise juures admin.-korras mõnele maksuvõlgnikkudele suuremaid soodustusi kui nendelt eravõlgade sissenõudmisel. Admin.-s. s. § 32 järgi on arestist vabad: 1) pensionid, toetusrahad ja muud maksud, mis vastavate seadustega määratud õnnetuste puhul kannatanud töölistele ja nende perekonnaliikmeile Tööstusliku töö seaduse alusel; 2) sõja- ja tööinvalidide pensionid; 3) õpestipendiumid; 4) riigiteenijaile ja nende perekondadele surma ja sünnituse puhul määratud toetused ja lasteabirahad; 5) riigi- omavalitsusteenijate sõidu- ja päevarahad ametisõitjate puhul; 6) tööpuuduse juhtudel tööpuuduse all kannatavatele töölilise riigi ja omavalitsuste arvel korraldatavate hädaabitööde eest makstav töötasu. Arestida (§ 31) ei või ka alimente, mis võlgnikule enesele määratud kohtuotsusega, samuti ka teisi perioodilisi summasid, mis võlgnik saab toetusena sihtkapitalidest, heategevailt asutisilt j. n. e., kui need summad on määratud ta enese, abikaasa või laste ülalpidamiseks ning ei ületa 40 krooni isiku kohta kuus. Summadest üle selle normi peetakse kinni Ts.-kp. s. § 1086 ettenähtud määral. Ülaltoodud 4. dets. 1931. a. seaduse järgi (R. T. nr. 105 — 1931), mis tuleb kohaldamisele ka admin.-korras sissenõudmise juures, ei arestita võlglaste asju, mis on vajalikud igapäevaseks tegevuseks võlgnikule enesele tema elukutse, teenistuse, käsitöö või tööstuse alal niivõrd, kui nende asjade koguväärtus ei ületa 500 krooni. Sellega on võlgnik kindlustatud tema ruineerimise vastu tööriistade oksjonil mahamüümise teel. Sama otstarvèt taotleb ka Admin.-s. s. § 29, kuid siin on äri või tööstust ruineeriva müügi seismapanek rippuvaks tehtud sissenõudmist korraldavalt

asutiselt. See tingimus langeb muidugi ära, kuna kohaldamisele tuleb erinorm, mis täpsemalt piiritleb võlgnikule antava soodustuse.

Vara ei arestita ka siis (§ 30), kui on selgesti näha, et sissenõudmiskulud ületavad müügist saadava summa, mille kohta koostatakse akt. See on sisuliselt eeskiri sissenõudvale ametnikule, kes peab igakord vähemaväärtuselise vara arestimisele asudes kaaluma ja arutama, kui suuri kulusid võib tekitada selle vara hoid, transporteerimine j. n. e., kui neid toiminguid tarvis läheb; võib ka juhtuda, et vara müük, mille väärtus on küllalt suur sissenõutava summaga võrreldes, osutub tähendatud kulude vajaduse juures ning teatud oludel lihtsalt võlgniku kahjuks, sissenõudmist rahuldamata. Kõige selle juures peab silmas pidama § 30 eeldust, et on arestitud terve kättesaadav võlgniku vara (aga mitte selle osa), mis müügil ei kataks kõiki toimetuse kulusid; kui aga võlgnikul on veel teist vara, siis tuleb seda arvestada ja üles kirjutada müümiseks soodsam vara. Igatahes tuleb võlgniku varandusest üles kirjutada ainult niipalju, et selle müügiks hinnatud väärtusega kattuks võla summa, nagu seda lubab § 26, silmas pidades sellejuures § 30 eeldust ning seda, et võlgnikul on õigus nõuda, et üleskirjutamisel jääksid arestimata mõned asjad, kui teised hindamise järgi küllaldaselt kindlustavad võla sissenõudmist. Kõik need seaduse nõuded ja eeldused sihivad selle poole, et kaitsta sissenõudmisel ka võlgniku huvisid ja temale *sissenõudmist mitte raskemaks teha*, kui seda hädapärast vaja on. Admin.-s. s. §§ 33—37 annavad juhtnõore sissenõudmiseks varast, mis ei ole võlgniku enese käsutada otseselt, vaid kaudselt, s. o. teenitavast palgast, pensionist või teiste isikute valitsemisel või hoiul olevast varast või rahasummadest. Kõige keerulisemaks osutub nendest juhtudest see, mil maksuvõlgnik abikaasana kasutab ja valitseb teise abikaasa vara, või kui maksuvõlgnikul (abi-elunaisel) on küll vara, kuid see on teise abikaasa (mehe) valitsemisel ja kasutamisel ning Balti eraseadus ei luba seda vara mehe valitsemiselt ära võtta või sissenõudmisi sellele pöörata naise võlgade eest. Narva jõe tagustes valdades ja Petserimaal, kus on maksev Vene Tsiiviilseaduse X kõite järgi varalahusus abikaasade vahel, laheneb see küsimus palju lihtsamalt. Igatahes abikaasade varanduslikkude vahekordade kohta käivad eeskirjad, mis võiksid tulla käsitlemisele sissenõudmisel, on laiema ulatusega kui käesolev kirjutis. Balti eraseaduse (§§ 10—128) ja Vene Tsiiviilseaduse (§§ 109—117) normid sellel alal eestikeelses tõlkes leiduvad käesoleva artikli autori eriväljaandes „Administratiiv-sissenõudmise seadus“, Tallinn, 1932, lehek. 81—99. Samas raamatus on toodud ka lühike kokkuvõte nendest seadustest ning küsimusse puntuavad Riigikohtu seletused.

Lesele määratud pensionist võidakse sisse nõuda (§ 35) surnud abikaasa riigi või omavalitsuse võlgade kattteks ühe kolman-

diku, kuid ainult sel juhul, kui kadunu ei ole järele jättnud varandust, mida võiks arestida ja müüa.

Riigi või omavalitsuse teenistuses seisva isiku palgale pannakse vastavas osas arest alles siis, kui ametnik, saanud teadaande, määratud tähtjaks ei tasu maksuvõlga. Asutis, kus võlgnik on teenistuses, võib kinni pidada palgast ainult Ts.-kp. s. § 1086 ettenähtud osas. See osa kõigub $\frac{1}{4}$ kuni $\frac{2}{5}$ kõigest saadavatest tasudest, sõltudes ametniku perekonnaseisust ja perekonna liikmete arvust. Teenistusvahekorrast riigi- või omavalitsusasutisega tekkinud võlad nõuab teenija ülemus sisse tema palgast, s. o. viimasest vastavate summade kinnipidamisega. Viimasel puhul ei ole kohuslik võtta arvesse perekonnaseisu või perekonna liikmete arvu. Erateenistuses oleva isiku teenistus- ja töötasu arestitakse samal määral kui ametniku palk, s. o. $\frac{1}{4}$ kuni $\frac{2}{5}$, kuid tööstustöölise palgast mitte üle $\frac{1}{3}$, kui ta on vallaline, ja mitte üle $\frac{1}{4}$, kui ta on abielus või lesk, kuid omab lapsi.

Vara arestimise ehk üleskirjutamise teostamisel tulevad täielikult kohaldamisele Ts.-kp. seaduse §§ 980—993, kuna §§ 994—999 sisu annavad Admin.-s. s. §§ 25 ja 27 veidi muudetud kujul, nimelt on ära jäetud maks võlgnikule antava ärakirja eest ning temalt ei ole võimalus võetud kaevata üleskirjutamise ebaõigsuse peale ka siis, kui ta protokollis on alla kirjutanud ilma märkusteta või kui ta ei ole ilmunud üleskirjutamise juurde.

3. peatüki A osa §§ 37—43 käsitlevad mitmesuguse iseloomuga erijuhtusid sissenõudmise teostamisel. Kui teiste isikute või asutiste käes on maksuvõlgnikule kuuluvat raha või vara, või temal on saada neilt maksusid, siis pannakse arest nendele summadele või varadele, kusjuures neilt isikutelt võetakse allkirjad, millega nad deklareerivad neid varasid ja summasid ja kohustuvad neid üle andma sissenõudvale ametnikule või maksuma vastavasse deposiiti (§ 37). Kui keegi keeldub andmast allkirja või talitab vastupidiselt antud allkirjale, või annab isegi valeandmeid, siis vastutab ta tema süü läbi saamata jäänud summade eest kahekordselt (§ 38). Kahekordse summa nõudjana võib esineda ainult riigi- või omavalitsusasutis, kes maksu määranud ning kelle huvid on kannatanud, kuid mitte sissenõudmist toimetav ametnik, ning nõudmine ise ei kuulu teostamisele administratiiv-, vaid tsiviilnõude-korras, kuna seaduses ei leidu määrust, et sääraseid summasid võiks sisse nõuda adm.-korras. Vastutus saamata jäänud summade eest tekib muidugi ka ainult siis, kui maksuvõlgnikult eneselt ei lähe korda võlga sisse nõuda kas sugugi mitte või kui sissenõudmisel jääb puudu osa, mis oleks võinud täiesti või osaliselt kattuda kolmanda isiku käest saadava raha või varaga, mille väljaandmiseks ta allkirjaga on kohustunud või mille olemasolu salanud. Kuna seadus annab ainult üldise normi kõrvalise isiku vastutuse kohta, jääb kohtul otsustada, kas on asjaolude kohaselt vastutus kõrvalisele isikule tekkinud. Sissenõu-

dev ametnik peab niisugusel korral kokku seadma vastavad aktid, mis tõendavad maksuvõlgniku maksujõuetust võla täieliseks tasumiseks või tema mittekättesaadavust, näit. kõrvalehoidumise kohta teadmata asukohas jne., ja mis oleksid maksumäärajale asutisele nõude esitamise aluseks kõrvalise isiku vastu.

Kui võlgniku vara arestimisele asudes selgub, et kohtupristav on võlgniku vara arestinud ning ei ole vara, mis oleks veel arestist vaba, või seda on niivõrd vähe, et selle hindamise väärtusega ei kattu admin.-sissenõue, siis peab sissenõudev ametnik pöörduma kohtupristavi poole, kes on kohustatud teostama sissenõutud summade jagamist nii erakreeditoride kui ka ametiasutiste vahel. Mingisuguseid eesõigusi sel jagamisel riigi või omavalitsuste nõuete kasuks seadus ei tee. Samuti ei tee seadus vahet riigi ja omavalitsuse maksuvõlgade vahel. Ühiselt võlglaselt sissenõutud summad jagatakse riigi ja omavalitsuse vahel proportsionaalselt võlgade summale.

Võlgniku valduses võib juhuslikult või ajutiselt olla võõrast vara ajal, mil sissenõudev ametnik asub võlgniku vara üleskirjutamisele. Sissenõudev ametnik ei saa võtta arvesse võlgniku suusõnalisi teadaandeid varanduse kuuluvuse kohta kõrvalisele isikule, kui see ei ole tõendatud dokumentidega, ning on sunnitud üles kirjutama võlgniku valduses oleva vara, oletades, et see on ka tema omandus. Admin.-s. s. (§ 43), samuti kui Ts.-kp. s. § 1092, võimaldab sellele kõrvalisele isikule kaitsta oma huvisid, andes temale õiguse nõuda arestimise koha kohtu kaudu tema varanduse vabastamist arestist, mis peale pandud võõraste võlgade sissenõudmiseks. Sissenõudev ametnik muidugi ei pea aresti alla panema vara, mis ei ole võlgniku enese otsekoheuses valduses. Kui ta aga siiski heas usus ja kaaluvatel põhjustel seda on teinud, siis ei tarvitse õige valdaja esitada ülalmainitud tsiviilnõuet, vaid ta võib siis, kui ametnik, kes vara arestinud, nõudmise peale ei vabasta varandust arestist, kaevata sissenõudva ametniku ebaõige tegevuse peale administratiivkohtu-korras selleks, et saavutada oma eesmärgi — vara vabastamist arestist.

Ühel ajal vara arestimisega toimetatakse selle hindamist ning hinnad märgitakse protokollis eraldi iga asja või grupi kohta (§ 44). Vara hindamisel võetakse aluseks keskmised hinnad, kaupade juures ka käepärast olevad andmed. Eravõlgade sissenõudmisel on hinnamäärajaks nõudja või tema äraolekul võlgnik, ning vastuvaidleja võib nõuda hindamist asjatundjate kaudu; admin.-korras sissenõudmisel on hinna määramise õigus ainult vara üleskirjutaval ametnikul, ning temast sõltub, kas kutsuda juurde asjatundjaid, kui ta seda leiab vajalikuks, või kui võlgnik selleks on avaldanud soovi, mis ei ole aga temale kohuslik. Asjatundjate kutsumine toimub Ts.-kp. seaduses (§§ 1004—1006) ettenähtud korras. Kui kutsutav ei ilmu, siis tuleb pöörduda asutise poole, kellele kutsutav allub, ja siis juba on selle asjatundja ilmumine sunduslik ning põhjuseta mitteilmumine on karistatav RNS § 29 järgi. Asjatundjatele

makstakse tasu Kohtu- ja Sisem. määruse alusel (R. T. 2 — 1932, art. 19) viidetud aja järgi ning tasutakse sõidukulud, kui hindaja kutsutakse välja oma elukohast, mis asub väljaspool linna piirkonda, või linnast välja. Eraasjus sissenõudmisel makstakse sõiduraha k.-pristavile ette isikute poolt, kes nõudnud hindajate kutsumist. Admin.-korras sissenõudmisel ei ole seaduslikku alust nõuda neid kulusid asutiselt, kes teinud korralduse maksuvõla sissenõudmiseks, sellepärast, kui peaks tarvis minema sõidu- ja teisi kulusid hindajate jaoks, siis peab sissenõudev ametnik need katma selleks muretsetud avansist.

Arestitud vara jääb kuni avaliku müüginini võlgniku kätte hoiule ning temal ei ole õigust hoidmisest keelduda. Erand sellest tehakse, kui on kartus, et võlgnik toimetab kõrvale arestitud vara, või kui võlgnikku ei ole kohal, kuna eravõlgade sissenõudmisel on võimalik määrata hoidjat kokkuleppel sissenõudja ja võlgniku vahel. Sel juhul, kui arestitud asju ei paigutata hoiule politseijaoskonda ning on vaja määrata hoidja, ei või vara arestiv ametnik määrata selleks oma abikaasat ega esimese ning teise astme sugulasi või hõimlasi ega isikut, kes ei või olla kohtus tunnistajaks. Need isikud, kel ei ole lubatud olla tunnistajaks, on loendatud Ts.-kp. sead. § 371, kuid nendest tulevad käesolevas küsimuses arvesse ainult vaimuhaiged, kes on kas selleks tunnustatud või veel alles arstlikul katsumisel või ravimisel või kellel oma füüsiliste või vaimliste puuduste tõttu ei või olla õiget arusaamist vastutusest vara hoidmisel, ning võlgniku alaealised lapsed. Hoidja on kohustatud aru andma varast saadavate kasude kohta, kuid ei või kasutada ise tema kätte hoiule usaldatud vara. Kui ta sellest midagi kõrvaldab või teistele annab, võetakse ta vastutusele kas NS §§ 1681 ja 1682 või RNS § 177 järgi ja peale selle nõutakse temalt sisse tehtud kahjud ning ta jääb ilma ka hoiutasust. Hoiutasu makstakse Kohtu- ja Siseministri määruse alusel (R. T. 2 — 1932, art. 19). Nagu ülal tähendatud, kõrvaldab Admin.-s. s. § 47 kokkuleppe hoiu kohta nõudja ja võlgniku vahel, sest arestitud vara jäetakse võlgniku kätte igal juhul peale kahtluse juhu, mille üle otsustab vara arestiv ametnik; viimasel juhul peab ka uue hoidja määramine jääma selle ametniku võimkonda. Admin.-s. s. § 50 viitab hoidja suhtes Ts.-kp. s. §§ 1015—1020, mis on ebatäpne, sest nende seas § 1019 määrab hoidja vahetamisel kokkuleppe korra, mis ei ole kohaldatav Admin.-s. s. § 47 tõttu.

Sel juhul, kui asjad jäävad võlgniku hoiule, võib ta neid tarvitada endiselt, kuid tingimusel, et seeläbi ei väheneks tunduvalt asjade väärtus (§52).

Hindamisest ja hoiule andmisest võivad tekkida kulud. Nende kohta juhib seadus (§ 51) sissenõudva ametniku tähelepanu, kohustades teda hoiduma sellest, et nimetatud kulud ei ületaks üht veerandit vara väärtusest. Järelikult ametnik peab vastavate korralduste tegemisel silmas pidama võimalikkudest kalkulatsioonidest kõige odavamad.

Kaitse osavõtt eeluurimisest.

Vann. adv. A. Kann

Meie kriminaalprotsessis, mis rajatud võiste, suulikkuse ja avalikkuse põhimõtetele, ei ole küllalt järjekindlalt ja loogiliselt viidud läbi kaitse korralduse küsimus eeluurimises. Nimelt ei võimalda meil maksev Kr. kp. s. kaitset eeluurimisel, lubades seda alles siis, kui asi juba on jõudnud oma eeluurimise staadiumist kohtulikule lahendamisele. Terve rea teaduslike uurimustega ja seadusandlike töödega on selgeks tehtud vajadus võimalust mööda lähendada eeluurimist süüdistusprotsessi alustele, s. o. on näidatud, et tuleb lubada võiste ka eeluurimisel.

Kaitse korralduse küsimus eeluurimises vene seadusandluses ja kohtupraktikas. Keiser Aleksander II kohtuseadustike koostajad pooldasid kaitse võimaldamist eeluurimises. Erikomisjon riigikantselei juures kavatas lubada oma 1863. a. K. k. s. eelnõus süüdistatavale kaitset eeluurimises järgmistel alustel. Süüdistataval on õigus omada eeluurimisel kaitsjat, millest süüdistatavale teatatakse enne uurimise alustamist (eelnõu § 255). Kaitsjaks võivad olla kõik isikud, kellele ei ole keelatud ajada kohtus võõraid asju (§ 266); uurimise toimetamise ajal süüdistataval ei ole aga õigust saada kokku oma kaitsjaga nelja silma all ja nõu pidada, igatahes ei ole lubatud säärane nõupidamine enne kaebealuse esialgset ja esimest kuulustelu (§ 257); kaitsja (advokaadi või teise isiku) mitteilmumine ei pane seisma uurimist (§ 258); kaitsjal on õigus võtta osa kõigist uurimistoiminguid, isegi neist toiminguid, mis toimuvad kinniste uste taga; ta omab õiguse juhtida kohtu-uuriija tähelepanu kõigile asjaoludele, mis võiksid aidata kaasa süüdistatava õigeksmõistmisele, kuna tunnistajate ülekuulamisel ta võib panna küsimusi (eelnõu § 259).

Kui eelnõu pidas tarvilikuks kaitsja osavõtu eeluurimisest, siis peeti eeskätt silmas süüdistatava huve. Komisjon arvas, et kui süüdistatava võimu esindajad võivad kohtu-uuriijaga olla tihedas kontaktis, siis peavad seda võima ka süüdistatava kaitsjad. Sest süüdistatava kaitseõigus on vältimatu järeldus süüdistatava võimu esindajate õigusest osa võtta kohtu-uuriija toiminguid. Mitte ainult kohtus, kus kaebealune annab vastust oma teo eest, vaid ka eeluurimises peavad kaitsja ja süüdistaja õigused olema võrdsed. Kui aga süüdistusmaterjali kogumisel kohtu-uuriija alaliselt on mõjustatud prokuröri poolt, kes kogenud ja mõjukas isik, siis muidugi muutub tema ühekülgses ja jätab tähele panemata süüdistatava huvid, kuna süüdistatav ise ei oma küllalt julgust ja oskust tuua esile kõik, mis kõneleb tema kasuks.

Peab tähendama, et ses komisjonis tekkisid juba lahkarvamused selle kohta, keda võiks lubada kaitsjaks. Üks liikmeist arvas, et kaitsjaks eeluurimisel võiksid olla ainult vannutatud advokaadid ja rahukohtunikud, sest nad oma valitavuse tingimuste ja seltskond-

liku seisundi järgi pakuksid tarvilikke tagatise oma ülesande ja kohuse arusaamisest, asjatundmisest ja oma toimingute tähtsusest kohtualuse huvide kaitsmisel. Kümme liiget pooldas, et igauks, kel on kohtus õigus ajada võõraid asju, võiks esineda kaitsjana ka eeluurimisel, tingimusega, et kohtu-uurijal oleks õigus taandada ebaustavaid kaitsjaid, kelle ülesastumisest on näha, et nad takistavad tõe avastamist. Komisjoni enamik ei jaganud arvamust, et ainuüksi vannutatud advokaadid ja rahukohtunikud võiksid esineda kaitsjatena eeluurimisel, nõudes seda õigust igauhele, kel õigus ajada võõraid asju kohtutes; kümme liikme arvamuse kohta, s. o. et kohtu-uurija võib taandada ebaustavaid kaitsjaid, arvas enamik liikmeid, et ka kohtu-uurijad ei ole igakord täiuslikud ja omavad samuti inimlikke nõrkusi nagu kõik teised inimesed. Komisjoni enamik tuli järgmisele otsusele: lubada kõiki, kes omavad õiguse ajada võõraid asju kohtus, esineda juba eeluurimisel kaitsjatena, ilma et kohtu-uurija saaks neid taandada.

Enne selle seaduseelnõu riiginõukogusse jõudmist hakati sellele vaidlema vastu. Salanõunik Karniolin-Pinsky leidis, et kaitset eeluurimise toiminguis üldse ei või olla, tuues esile järgmised põhised: „Kaitsja ei talu karistust nõuande eest, mis ta annab süüteo eitamise puhul; olgu kohtu-uurija valvsus nii vali kui tahtes, ta ei suuda takistada kaitsja vihjeid, pilke, salajasi märguandeid kohtamisel süüdistatavaga; neist jätkub juba kohtu-uurija eksiteele viimiseks õigelt teelt, mitteusaldustväärivate tunnistajate valikuks, kindlate jälgede kõrvaldamiseks ja selliste peitmiseks, mis pole veel nähtavale tulnud uurimise ajal; mida kuritegelisem on süüdistatav, seda osavama ja ebakorralikumana kaitsja valib ta endale, ja kui säärane kaitsja heidab vaid pilgu kohtu-uurija paberitesse, siis jätkub juba, et juhtida asjakäik suunda, mis temale meelepärane. Samasuguse kartusega esines ka 23 senaatorit, kusjuures arvati, et „kaitse oleks elavaks sidemeks avalikustehitud ja veel peidetud kurjategija vahel“, kusjuures pealekaebaja kaitsja olemasolu juures kohtu-uurijal tuleks pidada alalist võitlust ebakorrektses kaitsjaga selle asemel, et teotseda teguvõimsalt kuriteo avastamisel ja kuriteo jälgede kindlustamisel.

Kui riiginõukogus tuli arutusele küsimus kaitse korralduse üle eeluurimisel, siis leidsid seaduste ja tsiviil- ning vaimulike asjade ühendatud departemangud, et eeluurimisel on raske asetada kaitsjat asjaomastesse piiridesse, ja on põhjust karta, et tema loeb oma kohuseks töötada vastu süüdistusmaterjali kogumisel ja aitab kaasa süüdistataval peita kuriteo jälgi; seepärast peeti tarviliseks heita välja K. k. s. eelnõust kõik määrused kaitse kohta eeluurimisel. Nagu neist põhjustest isegi juba selgub, on need äärmiselt nõrgad.

Nii viisi tekkis siis olukord, mis võimaldas meil praegu maksvast kriminaalkohtupidamise seadusest tõrjuda täielikult välja kaitse eeluurimisest.

Küsimus kaitse osavõtust eeluurimisest ei olnud aga sugugi veel jäädavalt jäetud välja päevakorrast. Ta kerkis uuesti päevakorrale

1894. a. keisri poolt asutatud kohtualasse puutuvate küsimuste läbi-vaatamise komisjonis. Siin töötati uuesti välja eelnõu kaitse osa-võtust eeluurimise toiminguid ja esildati riigisekretär Muravjevi poolt 31. detsembril 1901 riiginõukogule heakskiitmiseks. K. k. s. uue redaktsiooni järgi kavatseti anda süüdistatavale õigus kasutada kaitsjat eeluurimise materjali esildamisel, kusjuures viimane võis vaadata läbi asjatoimetuse ja nõuda eeluurimise täiendamist ning anda kaebuse eeluurimist toimivate võimude peale. Ent riigisekretär Muravjevi eelnõu ei läinud ka seekord läbi, sest vene riigi põhi-seadusis tekkis uus kord seaduste läbivaatamises.

Vene kohtupraktika pärast 20. nov. 1864. a. seadustike sisseseadmist kahtles, kas süüdistataval on õigus omada kaitsjat tema erakaebuse läbivaatamisel eeluurimise toimingute puhul ja kas kaitsjal on õigus nõuda lõpetamata asjatoimetuse läbivaatamist. Ühed kohturingkonnad otsustasid selle küsimuse eitavalt, teised — jaatavalt. End. vene senat lahendas selle küsimuse eitavas mõttes oma otsusega 1887. a. nr. 21, s. o. tunnustas, et enne asja kohtusse saatmist süüdistataval puudub õigus omada kaitsjat tema erakaebuse läbivaatamisel, järelikult ei oma ka kaitsja õigust tungida lõpetamata asjatoimetusse. Sellele seisukohale senat tuli järgmisil kaalutlusil: K. k. s. määruste täht-tähelise mõiste järgi, mis määravad kindlaks uurimistoimingute käigu, erakaebusi kohtu-uuriija tegevuse peale võivad esildada vaid asjaosalised (§§ 491 ja 504). Senati arvates need seadusmäärused lubavad vaid kaebalust isiklikult esildada kaebeid kohtu-uuriija tegevuse peale; peale selle leidis senat, et süüdistatava õigusest — endale valida kaitsja — mainitakse K. k. s. teises peatükis, kus jutt juba kohtulikest toiminguid, s. o. pärast seda kui eeluurimine on juba täiesti lõpetatud.

Kaitse osavõtt eeluurimisest välismaa seadustike järgi. Austria 1873. a. K. k. s. lubab kaitsja osavõtu eeluurimisest selliste kohtulike toimingute juures, mis puutuvad kuriteo koostist ja mida ei saa pärast uuendada, samuti võib ta anda kaebusi kohtuniku (kohtu-uuriija) tegevuse peale. Kui süüdistatav viib vahi all, siis ta võib rääkida läbi oma juriidilise nõuandjaga kohtuvõimu esindaja juuresolekul (§ 45 austria K. k. s.). Sama § 45 põhjal kaitsja võib kohtu-uuriija või prokuröri äranägemisel vaadata läbi asjatoimetuse terves ulatuses või osaliselt ja saada ära kirjad kohtu-uuriija määrusist süüdistatava vahi alla võtmise kohta ja muist toiminguid, mille peale kavatseb esildada kaebuse. Sama seaduse § 97 põhjal kaitsja võib nõuda nende asjaolude juurdlust ja selgitamist, mis võivad anda põhjust süüdistatava õigeksmõistmiseks, kuid austria seadus keelab kaitsjale (advokaadile) kui ka süüdistajale (prokuröri) tunnistajate ja süüdistatava vormilisest kuulustelust osavõtu.

Saksa 1877. a. K. k. s. järgi süüdistatava kaitsja osavõtt eeluurimisest on lubatav, kusjuures isegi kohus määrab talle kaitsja (§§ 137 ja 142). § 191 järgi kaitsja omab õiguse võtta osa kohtulikest ülevaatusist ja selliste tunnistajate ja asjatundjate kuulus-

telust, mis ei või mõjustada kahjulikult uurimise käiku. § 148 põhjal kaitsja peab ühendust vahialusega kas suuliselt või kirjalikult; kirjalikul läbikäimisel kohtu-uuriija võib lugeda kirjad läbi ja võib teha korralduse, et isiklik kohtamine kaitsja ja süüdistatava vahel toimuks kohtuvõimu esindaja juuresolekul.

Norra 1887. a. K. k. s. annab prokuröörile, süüdistatavale ja tema kaitsjale õiguse võtta osa kõigist eeluurimise toiminguid, kuid kohtul on tarbekorral õigus kõrvaldada kedagi neist üksikute tunnistajate kuulustelust, kui see võiks takistada õigete tunnistuste andmist. Peale selle kohus võib võtta ära süüdistatavalt ja tema kaitsjalt õiguse eeluurimisest võtta osa, kui on põhjust arvata, et nende osavõtt osutuks kahjulikuks asja selgitamisel (§ 278).

Hispaania 1882. a. Kr. k. s. järgi süüdistataval on õigus rääkida läbi oma kaitsjaga, kes võib tema huves esildada mitmesuguseid palveid eeluurimise toimetamise ajal.

Genfi protsessuaalkoodeks, mis muudetud a. 1891., annab kaitsjale õiguse võtta osa eeluurimise toiminguid, Nevšateli 1893. a. K. k. s. järgi juhtumil, kui asi allub vandemeeste kohtule, süüdistatav võib valida endale kaitsja, kusjuures kaitsja määratakse kokkuleppe kaitsja puudumisel kohtu poolt. Kaitsja võib paluda uute tunnistajate kuulustelu või uute tõenduste kogumist.

Ungari 1896. a. K. k. s. järgi kaitse on lubatud absoluutselt igas kriminaalprotsessi staadiumis, isegi juurdluses (§ 62). Süüdistatav, keda peetakse vahialusena kinni, võib saada kokku oma kaitsjaga ja rääkida läbi nelja silma all; ainult juurdluse ja eeluurimise toimetamise kestes kirjavahetus ja kokkusaamised süüdistatava ja tema kaitsja vahel kuuluvad tarbekorral erilisele kontrollile ja valvele (§ 62). § 63 lubab kaitsjat ja kaebealust vaadata juurdluse ja eeluurimise akte, peale juhtumite, kui see loetakse tekkinud olukorra tõttu ebakohaseks ja kahjulikuks. Süüdistajale ja kaitsjale on keelatud tunnistajate ja süüdistatava kuulustelust osavõtt; pooled kutsutakse asjatundjate ja tunnistajate kuulustelust võtma osa, kui on põhjust arvata, et nad ei ilmu kohtulikule uurimisele. Kohapealsed ülevaatused, läbiotsimised ja ekspertide otsuste kuulamine toimuvad võimalust mööda poolte ja nende volinike juuresolekul.

Prantsuse 8. detsembri 1897. a. seadus võimaldab kaitse osavõtu eeluurimisest. See seadus sisaldab 14 paragrahvi, millest olulisemad on järgmised. § 3 põhjal kohe pärast esimest ilmumist kohtu-uuriija juure asjas, mis kuulub vandekohtule, kohtu-uuriija meenutab süüdistatavale, et tal on õigus valida endale kaitsja, ja kui ta endale ise kaitsjat ei vali, siis määratakse see kohtu-uuriija ettepanekul advokaatide nõukogu või kohtu esimehe poolt. § 8 järgi võidakse süüdistatavalt, keda peetakse kinni üldvanglas, võtta ära kokkusaamise õigus teiste isikutega kuni 20 päevani, kuid oma kaitsjaga ta võib ikkagi saada kokku. § 9 järgi süüdistatavat ei või kuulustella või seada silm-silma vastu teisiti kui kaitsja juuresolekul, olgu siis, et süüdistatav ise loobub kaitsjast; kaitsjal on sõnaõigus kohtu-uuriija nõusolekul. § 7 volitab kohtu-uuriijat toime-

tama süüdistatava kuulustelu ilma kaitsjat ära ootamata, kui asjaolud seda hädasti nõuavad, nagu haiguse puhul, värske roima avastamisel kohal j. n. e.

Šveitsi kantooni Glaruse 7. mai 1889. a. K. k. s., mis uusimaid, võimaldab kaitse osavõtu eeluurimisest pärast uurimise materjali lõpetamist, kusjuures kaitsja võib vaadata läbi ja esildada kirjalikke nõudeid süüdistatava isiku huvide kaitsmise mõttes.

Itaalia ja Belgia seadusandlik töö tähistub samuti kaitse osavõtuga eeluurimisest. Itaalias asutati erikomisjon 3. oktoobril 1898. a. kriminaalprotsessi ümbertöötamiseks. 1900. a. seadus näeb ette oma põhilauseis kaitse osavõtu juba süüdistatava esimesel kuulustelul, kes määratakse kohtu poolt, kui süüdistatav ei ole ise vabal kokkuleppel endale võtnud kaitsjat; avaliku süüdistuse ja kaitse esindajad võivad võtta osa igast eeluurimise toimingust, mis on suunatud kuriteo tundemärkide objektiivseks kindeldamiseks, kuid tunnistajate kuulustelust nad ei võta osa. Belgias 29. märtsil 1901. a. esildati saadikute kojale seaduseelnõu, mis näeb ette õieti laialdased õigused kaitsjale osavõtuks eeluurimise toimingust. Kaitsja, tsiviilnõudja ja prokurör võtavad osa süüdistatava kuulustelust ja panevad kohtu-uuriija kaudu või tema nõusolekul tunnistajaile vahetult ette küsimusi, kusjuures kaitsel ei puudu õigus esineda ka süüdistavas kambris seletustega.

Rahvusvahelised kongressid kaitse eeluurimisest osavõtu küsimusest. Üldine tajumus eeluurimise ümberkorraldamise vajadusest on Lääne-Euroopas nii tugev, et kriminalistide rahvusvahelise ühingu kongressil 1899. a. Budapestis oli päevakorrale tõstetud võisteküsimus eeluurimises, mis manas esile mõttevahetusi paljude teadusmaailma ja kohtupraktika esindajate vahel. Budapesti kongressi vaidlused ei annud positiivseid tulemusi, mispärast kõnesoleva küsimuse lahendamine lükati edasi järgnevale rahvusvahelise kriminalistide ühingu kongressile, mis peeti ära Peterburis 1902. a. Peterburgi kongressil tulid ilmsiks kaks järsult erinevat voolu: üks nõudis laialdast kaitse osavõttu eeluurimisest, teine — võimalikult ettevaatlikku suhtumist sellele küsimusele. Viimane vool nõudis, et kaitsja osavõtt piirduks vaid sellega, et ta lastakse kohtu-uuriija kabinetti alles siis, kui kuriteo faktiline külg on täiesti selgitatud ja on loota kaitsjalt kasulikke näpunäiteid ja nõuannet asja kohta. Vaidluste lõpptulemusena kongress võttis vastu järgmised resolutsioonid: 1) eeluurimise reformi aluseks olgu politsei funktsioonide eraldamine kohtu omist võiste põhimõtteil, ja 2) täiesti vastutava prokuratuuri järelevalvele pandagu kohtulik-politseilised funktsioonid, kohtuliku järelevalve all.

Vene teadusmeeste suhtumine küsimusele kaitse osavõtu kohta eeluurimisest. Vene kuulsad kriminalistid (Aleksandrov, Vulfert, Foinitski j. t.) soovivad kaitse osavõttu eeluurimisest. „Meie eeluurimises, kõneleb Aleksandrov, ilma selle korraldise ja korra murranguta, kohtupraktika

ja osaliste seadusandlike muudatusteta, võiksid ette võetud saada parandused, mis, ilma kohtu seadustike ja eeluurimise põhimõtetega vastollu sattumata, oleksid selle loomulikuks ja loogiliseks uuenduseks ja täienduseks. Üheks paranduseks oleks enam õige ning kohtu seadustike vaimule ja õiglusele vastav süüdistatava seisund eeluurimisel. Mida ahistatum süüdistatava seisund eeluurimisel, mida vähem talle on antud võimalust võtta osa eeluurimise toiminguid, mida ahistatum ja eemaldatum kaitse, seda vähem usaldust äratavad kohtunikud, eriti kohtunikud rahva seast, kelles, kui neid vahenditult ei süüdistata kelmuses, siis kaldutakse nägema neis niihästi ühekülgset suhtumist kui ka tähelepanu puudust süüdistatavale.“ Foinitsky kirjutab: „Püüdes avastada süütegu, luues seks erilise kava ja võttes seks mitmesugused vahendid tarvitusele, kohtu-uurija muutub huvitatud isikuks, kes juhib asja oma vaadete kohaselt.“ Vulfert leiab, et kaitsja osavõtul eeluurimisest on suur tähtsus süüdistatava huvide kaitsmise suhtes peaprotsessis, sest et tema tegevus annab võimalust fikseerida teatavad tõestused, mis muidu hiljem võiksid minna kaotsi, samuti kindeldada teatavate tõestuste õiget hinnangut, mida pärastpoole oleks võimatu teostada. Ka on kaitse osavõtt eeluurimisest tarvilik ses mõttes, et ta võimaldab edasikaebused eeluurimistoimingule. Ka üldhuvide seisukohast asjale vaadatuna on kaitse osavõtt eeluurimisest kasulik, sest materjal, mida pole suutnud kõigutada kaitse, osutub eriti kindlaks, ja kohtus osutuvad paljud asjaolud ümberlülkkamatuks. Ühtlasi kõrvaldab kaitse osavõtt ka põhjendamatu kohtu alla andmise.

Väga suure tähtsuse omab ka küsimus, milliseis piires on lubatav kaitse eeluurimisel. Teadusmehed on avaldanud soovi, et kaitse oleks võimalikult haarav, et süüdistatav võiks kasutada vilunud juristide kaasabi. On avaldatud arvamust ka selle kohta, et kaitsele tuleks võimaldada osavõtt vaid uurimise lõppmomendiks. Aleksandrov arvab nimelt, et uurimise lõppmomendiks kaotab igasuguse jõu süüdistatava mõjustamine kaitsja poolt.

Teiselt poolt on vene kirjanduses juhitud tähelepanu sellele, et kohtu-uurijatele tehtavad etteheited, nagu ei oleks nad küllalt erapooletud ja objektiivsed, ei olevat õiglased, ja et Venemaal valitseva ühiskondliku korra ja omapärase rahvaelu juures ei saavat juttu olla võiste põhimõtte maksmapanekust eeluurimisel kaitse osavõtuga. Chrulev seletab, et vene rahvastiku arenematus ja paljud teised põhjused, muuseas hästi korraldatud salapolitsei puudus, ei lubavat unistadagi Venemaal võiste põhimõtte maksmapanekust eeluurimisel, sest ei ole kahtlust, et see tooks vaid kahju.

Štšeglovitovi eelnõu ja selle põhised. Nii siis teoreetilisest seisukohast asjale vaadatuna on leidnud kaitse osavõtt põhimõtteliselt üldist tunnustamist. Meieaegse kriminaalprotsessi ses osas, mis ehitatud võiste põhimõttele, omab kaitse kohtulik uurimises olulisema tähtsuse õigustmõistmise instituutide seas. Muidugi mitte vähema tähtsuse omab süüdistatava kaitse eeluurimisel. Kui süüdistataval on õigus saada formaalset kaitset kohtuvõi-

mude ees vastust andes, siis säärane õigus ei või olla sõltuv sellest, kas asi on eeluurimise või kohtuliku uurimise staadiumis. Kaebealuse huvid ja õigustumõistmise kõrgeimad nõuded ühel määral vajavad, et vastutusele võetud isik võiks kutsuda endale appi kogenud juristi, kes on võimeline hajutama tema vastu tõstetud ebaõiglast ja ebaõiget süüdistust või vähemalt kõigutama ebaõiglasti eelarvamusi kaebealuse suhtes.

Kui meil maksev vene seadus ja ka Euroopa riikide seadustikud ei luba puhtal kujul võistet eeluurimisel, siis on see seletatav vaid nende riikide omapärasustega.

Enne kõike peab tähendama, et tsaarivalitsuse ajal olid olemas kaaluvad põhjused seks, et eeluurimise toiminguid ei võidud lähendada süüdistuse protsessile. Nimelt oli veneaegne kriminaalpolitsei korraldamatu ja äärmiselt viletsas seisundis. Kui Austrias ja Ungaris, Saksamaal ja Norras eeluurimine vabastati inkvisitsiooni jäänuseist ja süüdistatava kaitse eeluurimisel leidis kõige enam tähelepanu, siis oli see võimalik hästi korraldatud politsei tõttu, kes osavasti toimis juurdlust prokuratuuri valve all. Tsaariaegses Venes oli aga politsei hariduslik tase õieti madal ja ta ei saanud oma ülesandeist aru, nii et võimatu oli juurdlust eraldada eeluurimisest.

Teiseks oluliseks takistuseks kaitse sisseseadmiseks eeluurimisel oli end. Vene riigi laialdane maa-ala, kus puudusid korralikud liiklemisvahendid. Rahvastik asustas pealegi maad hõredalt. Need asjaolud ei võimaldanud prokuratuurile kiirelt juhtida politseid kriminaalsüütegude avastamisel, ja seepärast tuli pahatihti ühendada juurduse toimingud eeluurimise toimingutega.

Sellises olukorras riiginõukogu 1864. aastal, arutanud käesolevat küsimust, hakkas kartma, et kaitse eeluurimisel võib muutuda takistuseks kuritegude avastamisel ja juhtida politseid õigelt teelt kõrvale. See oligi peapõhjus, miks loobuti kaitse sisseseadmisest eeluurimisel. Kui aga juurduse teel on tehtud kindlaks ja fikseeritud kuriteo jäljed, siis ei võiks kaitse eeluurimisel üldse olla hädaohtlik, vaid pigemini kasulik.

Kõigil neil kaalutlusil kohtuminister Štšeglovitovi eelnõus kaitse õigused eeluurimisest osavõtus olid õige piiratud. Nimelt leiti, et kaitse võib võtta osa eeluurimisest vaid siis, kui kõik materjalid kogutud ja kõik süüdistused, mis omatakse süüdistatava vastu, on fikseeritud. Štšeglovitov arvas, et pärast seda kaitse osavõtt eeluurimisest on isegi tarvilik. Seepärast määrati kindlaks reegel, et ühes uurimismaterjali lõpetamisega ja esildamisega süüdistatavale võib lubada kaitsjat tutvuda asjaga. Kaitsja võib nüüd juba nõuda materjali täiendamist.

Arusaadavalt ei luba see eelnõu kaitsjat ennast võtta osa täiendavalt toimepandavast juurdusest. Kui kohtu-uuriija ütles kaitsele ära täiendava juurduse toimetamisest, siis pidi ta oma otsust vastavalt põhistama. See põhiste esiletoomine on tähtis ses mõttes, et end. vene senati seletuse järgi (1870/276) K. k. s. § 476 põhjal

süüdistatav ei oma õigust tuua kassatsioonikaebuses ette kohtuotsuse kasseerimise põhjusena uurimuse puudulikkust.

Štšeglovitovi eelnõu koostamisel tekkis muuseas küsimus, kas ei tuleks süüdistatavatele määrata kroonukaitsjaid. Leiti, et Venemaal oli liialt vähe vannutatud advokaate, kelle peale oleks võidud panna kroonukaitse ka eeluurimisel.

Mis puutub isikutesse, keda süüdistatav oleks võinud valida oma kaitsjaks, siis eelnõu ei tee vahet advokaatide ja teiste vahel, lubades seega süüdistatavat kaitsta igaüht, kes omab õiguse ajada kohtutes võõraid asju.

Kaitsja kokkusaamine süüdistatavaga oli võimaldatud, kuid ainult valve juuresolekul. Štšeglovitovi eelnõu näeb ette kaitsja õiguse anda kaebusi kohtu-uuriija üksikute toimingute peale. See määrus oleks tähtis nimelt vahialuste suhtes, sest nemad tarvitavad õigusteadlase kaasabi enam kui vabaduses viibivad süüdistatavad isikud.

Kui võrrelda praegu meil maksvat veneaegset K. k. s. ja eelnõu, siis leiame järgmised täiendavad paragrahvid.

§ 432¹. Süüdistatav, kes on võetud vahi alla, omab õiguse volitada kaitsjat edasi kaebama kohtu-uuriija üksikute toimingute peale. Süüdistatava kokkusaamised kaitsjaga on lubatavad mitte teisiti kui vastava järelevalve all, ja ainult neil juhtudel, kui kohtu-uuriija uurimise käigu järgi tunnustab selle võimalikuks. K. k. s. senine § 476 jääb muutmatuks. See § kõneleb kohtu-uuriija eeluurimise lõpetamisest, kusjuures viimane küsib süüdistatavalt, kas ta soovib midagi veel oma õigeksmõistmiseks tuua esile. Kuid selle §-i juurde on lisatud uus §, mis kõlab järgmiselt: § 476¹. Süüdistatav omab õiguse paluda uurimistoimetuse esildamist kaitsjale. Selle kohta palve avaldamise korral kohtu-uuriija kutsub süüdistatava poolt valitud kaitsja välja, esildab talle kogu toimetuse ja küsib: kas ta soovib uurimise täiendust. Kaitsja mitteilmumine ei pane seisma uurimise lõpetamist.

Uudiseks oleks ka järgmine §, kus kõneldakse kaitsja ja süüdistatava kokkusaamisest. See kõlab järgmiselt: § 476. Süüdistatava, keda peetakse vahi all, kokkusaamised tema poolt enne eeluurimise esildamist valitud kaitsjaga on lubatud mitte teisiti kui vastava järelevalve all.

§ 477 on teatavasti jutt sellest, et kohtu-uuriija on kohustatud katsuma läbi need uued asjaolud, millele süüdistatav juhib tähelepanu. See § on täiendatud järgmiselt: „Kohtu-uuriija motiveerib süüdistatava palve äräütlemise põhjused erilises määruses. Täiendavad uurimistoimingud toimuvad igatahes mitte süüdistatava kaitsja juuresolekul.“

§ 491 on muudetud eelnõu järgi vaid niipalju, et kohtu-uuriija uurimistoimingute peale võib anda süüdistatav kaebuse „isiklikult või oma volinike kaudu.“

§ 504 redaktsioon on täiendatud ses mõttes, et kaebuse andjail kui ka nende volinikel lubatakse kohtus anda suulisi seletusi; enne võis seda aga süüdistatav üksi teha.

Kaitse osavõtt eeluurimisest Eestis. Nagu kuulsime, on Vene tsaarivalitsuse ajal pööratud suurt tähelepanu kaitse korraldamisele eeluurimisel. Seda on pooldanud teadusmehed kui ka praktilised kohtutegelased. Kui Venemaal ei jõudnud hakata maksma ajakohane põhimõte kaitse suhtes eeluurimisel, siis olid mõõduandvad vene omapärasused, nagu rahva ja salapolitsei madal hariduslik tase ja õigusteadlaste puudus. Suurt osa mängis sealjuures veel vene rahvastiku hõre territooriumi asustamine. Siin pidi kohtu-uuriija tegema seda, mis meil teeb praegu politsei, s. o. isiklikult täies ulatuses juurdlema kuritegusid.

Meil Eestis on lood kaitse korralduseks eeluurimisel hoopis teistsugused, mis võimaldaksid kaitsele kõige laialdasemad võimalused võtta osa eeluurimisest. Nimelt on meil väga hästi välja koolitatud kriminaalpolitsei, kes oma algatuselgi (kui seaduspärane see on, on muidugi iseküsimus — vaata K. k. s. § 258) tungib igasse kuriteosse, avastab selle värskelt ja kirjutab asjakohased aktid, nii et kriminaal-asjatoimetusi lugedes peab kahtlema, millised protokollid on paremad, kas kohtu-uuriija või kriminaalpolitsei omad (õieti kordab uuriija sama, mis kriminaalametnikud ees teinud). Peale selle on Eesti riigi territoorium väike ja kompaktne, nii et suure ja laia Venemaa maa-ala kui negatiivse tingimuse kohta tsaarivalitsuse ajal toodud väited ei pea meil paika. Meil on õigusteadlasi üleaurugi palju ja kohtu-uuriija koha saaminegi ei ole kerge, nõudes mitmeaastast praktikat kohtuteenistuses. Järelikult langeb ära põhjus kartuseks, et kohtu-uuriija laseks end eksiteele viia kaitsest. Vene valitsuse ajal kaebasid kohtutegelased, et nurgaadvokaadid võiksid takistada uurimist, seda ei ole vaja karta, sest nurgaadvokaadid esinevad väga harva kriminaalprotsessides. Eestis võiks üldse seada sisse kõige modernimal ja laialdasemal alusel kaitse korraldise eeluurimisel.

Tegelikult on asjaolud kujunenud teisiti. Meil töötatakse just praegu välja uus kriminaal-kohtupidamise seadus, kusjuures peetakse silmas just veneaegse kriminaal-kohtupidamise seadust kui alust, kuid sest uuest kavatsetavast seadusest on kaitse küsimus eeluurimises hoopis jäetud välja ja sellele küsimusele ei ole isegi niipalju tähtsust antud kui, näit., Vene ajal, kus ta ikka jälle uuesti kerkis päevakorrale. Ometi on sellel küsimusel hiigelsuur tähtsus, mida ei või jätta kahe silma vahele, pidades silmas, et kui kaitsele on antud suured õigused kohtulikul asja uurimisel, siis peaksid vastavalt ja loogiliselt need olema ka suured eeluurimise staadiumis.

Politsei ülesandeid ühingute ja nende liitude alal.

E. Karjahärm.

Kuigi meil maksvates seadustes ei ole nähtud ette norme, mis käsitleksid politsei ülesandeid ühingute ja nende liitude alal, ei ole siiski millegagi põhjendatud, kui ütleksime, et politseil pole midagi teha ühingute alal. Asudes lähemalt käsitlema politsei tegevust mainitud alal, näeme, et järelevalve ühingute üle nõuab politseilt rohkesti aega.

Aja jooksul on arenenud teatud ühingute tüübid, mis lähevad üksteisest lahku nii sihtidelt kui ka organisatsiooni vormilt, siis vaatleme lähemalt, millised ühingute tüübid on olemas ja millistega politseil tuleb tegeleda.

Üldiselt jämeda joonega tõmmates võiksime ühingud jagada järgmistesse liikidesse:

1) Avalik-õiguslikud ühingud (asutised), mis on kutsutud ellu riigivõimu algatusel ja mille siht ja tegevus määratakse kindlaks seadusega. Nemad oma tegevuselt on avalik-õiguslikku laadi, täidavad osalt riiklikke ülesandeid ja on ses mõttes varustatud teatud avalike õigustega nagu riigiasutisedki (näiteks Keskveekomisjon, R. T. 18 — 1921; Veejõudude kasutamise komisjon, R. T. 49/50 — 1925; Põllutöökoda, R. T. 60 — 1931).

2) Ainelist kasu taotlevad ühingud, mis jagunevad veel alla jaotusse: a) aktsiaseltsid ja osahisused ja b) ühistegelised või kooperatiivühingud.

3) Ainelist kasu mittetaotlevad ühingud, sellesse liiki kuuluvad spordi-, hariduse- ning muusikaühingud kui ka poliitilisi sihte taotlevad ühingud.

4) Usuühingud või — igapäevases keeles — kogudused.

Viimase kolme liigi ühingute suhtes politsei peabki teostama järelevalvet. Järelevalve seisab teadete kogumises ja valvamises, et ühingud ei hakkaks kõrvale põhikirjas ettenähtud sihtide taotlemisel või ei hakkaks teostama kriminaalseadustega keelatud sihte. Selles mõttes tuleb politseil pidada silmas Riigikorra kaitseseadust (R. T. 29/30 — 1925), mis keelab ühinemise tegevuseks, mis sihitud Eestis maksva riigikorra kukutamisele, riigist mõne tema osa lahutamisele või iseseisvuse lõpetamisele ja riigivastase propaganda levitamisele. Leiab politsei, et mõni ühing teotseb põhikirja ja seaduse vastaselt, siis peab politsei sellest kohe teatama Kohtu- ja Siseministeriumile ning esinema ettepanekuga ühingu sulgemiseks.

Sellest järgneb, et politsei peab jälgima teatud mõttes iga organisatsiooni tegevust. Kui aga teame, et praegu eksisteerivaid ühinguid on üle kümne tuhande, siis näeme, et politsei ülesanded ühingute alal ei ole väikesed.

Peale mainitud ülesannete on aga politseil rohkesti tegevust ministeeriumi igakordsel ettekirjutusel ja seda eriti kooperatiivühingute alal.

Kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse muutmise ja täiendamise seaduse (R. T. 42 — 1931) § 70 juhatusel peab iga teotsev ühistegeline ettevõtte (kooperatiivühing) olema ühe sundusliku välisrevisjoni liidu liikmeks. Kooperatiivühingud on kohustatud astuma revisjoniliitu kuue kuu jooksul ühingu registreerimise päevast arvates. Kui ühing kuue kuu jooksul ei ole astunud revisjoniliitu, siis Kohtu- ja Siseministeerium pöördub järelepärimisega politsei poole; politseil tuleb selgitada, mispärast nimetatud ühing ei ole täitnud seaduse nõuet, ja koostada protokoll asjaolude kohta.

Kui kogutud andmeist nähtub, et ühing on alanud tegevust, siis tuleb ühingu põhikirja ja peakoosolekute protokollide järgi teha kindlaks, kas ühingu juhatus on valitud seaduslikus korras. Kui ühingul põhikirjas ettenähtud korras ei ole valitud juhatus, siis tuleb selgitada, millest on tingitud seadusest kõrvalekaldumine ja kas ühing suudab edaspidi määrata endale seadusepäraseid organeid.

Kui aga ühing teotseb seadusepäraselt valitud juhatusega, kuid on kas meelega või teadmatusse tõttu ignoreerinud revisjoniliitu astumise kohustust, tuleb protokollis märkida ka viimase juhatusel liikmete ees- ja perekonnanimed ühes elukohtadega selleks, et ministeeriumil oleks võimalik võtta neid kohtulikule vastutusele.

Selgub ülekuulamisel, et ühing ei ole alanud tegevust, siis tuleb ühingu asutajaile teatada, et see kuulub registrist kustutamisele Kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse muutmise ja täiendamise seaduse § 70 põhjal. Sellisel korral tuleb asutajailt nõuda sisse registreerimise märkusega algpõhikiri ja üks kroon ühingu registrist kustutamisest „Riigi Teatajas“ kuulutamise kuluks. Kui asutajad keelduvad raha maksimisest, siis tuleb see protokolleerida. Samuti tuleb protokolleerida asjaolu, kui põhikiri on läinud asutajail kaotsi. Kaotsimineku kuulutatakse nii-kui-nii. Selle osa täitmisel tuleb olla kategooriline, kuigi sageli asutajad lubavad alata lähemal ajal tegevust, kuna ülalmainitud seaduse järgi ühing, mis ei ole alanud tegevust kuue kuu jooksul, kuulub registrist kustutamisele.

Politseil tuleb tegemist teha ka niisuguste kooperatiivühingutega, mis on teotsenud, kuid oma tegevuse lõpetanud, ilma et oleks likvideerunud seaduslikus korras. Sel põhjusel ühing seisab ühingute, seltside ja nende liitude registris juriidilise isikuna, kuid revisjoniliit on arvanud tema oma liikmete hulgast lahkunuks, kui mitmeteotseva kooperatiivühingu. Et ta aga Kohtu- ja Siseministeeriumile ei ole esitanud andmeid likvideerumise kohta ja et ühingu registrist kustutamine tegevuse lõpetamise tõttu võib toimuda siis, kui ühing on likvideerunud põhikirjas ja seaduses ettenähtud korras, siis tuleb politseil panna tähele, et ühing oleks likvideeritud

Kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse (V. S. K. k. 1917. a. nr. 72 ja R. T. 42 — 1931) §§ 40—48⁴ ettenähtud korras.

Kui ühing lõpetab tegevuse harilikus korras, tuleb peakoosoleku otsusest, millega ühing likvideerimisele määratud, s. o. likvideerimise algusest teatada kohe Kohtu- ja Siseministeeriumile ja kuulutada „Riigi Teatajas“. On likvideerimine lõpetatud, peavad likvidaatorid oma tegevuse aruande (likvideerimiskomisjoni aruande) esitama ühes revisjonikomisjoni otsusega peakoosolekule kinnitamiseks. Kinnitab peakoosolek likvideerimiskomisjoni aruande, siis ongi ühing likvideeritud seaduslikus korras.

Kui aga ühing lõpetab oma tegevuse liitumise tõttu samaliigilise teise ühinguga, siis peavad liitujad koostama liitumislepingu. Liituv ühing peab teatama Kohtu- ja Siseministeeriumile liitumislepingu jõusseastumise päevast, s. o. millise peakoosoleku otsusega on kumbki ühing kinnitanud liitumislepingu, ja esitama mõlema ühingu peakoosoleku protokollide tõestatud (notarilt, vallavalitsuselt, politseilt) väljavõtted.

Kui ühingu tegevus on lõpetatud ülaltähendatud korras, kuid likvideerimisest ei ole teatatud ettenähtud korras registreerimisasutisele, siis tuleb politseil anda juhatasele või likvideerimiskomisjonile tähtaeg, mille jooksul nad on kohustatud esitama sellekohase likvideerimise teadaande Kohtu- ja Siseministeeriumile.

Ei ole ühing likvideeritud seaduslikus korras, siis peab politsei tegema kindlaks ühingu viimase juhatase või likvideerimiskomisjoni (kui see valitud), liikmete koosseisu ja neid kohustama kutsuma kokku peakoosoleku ühingu likvideerimiseks.

Juhul, kui peakoosolek ei olnud otsustusvõimeline ja teiskordset peakoosolekut pole põhikirja järgi võimalik kutsuda kokku, tuleb politseil juhatase liikmete seletusel ja ühingu raamatute ning dokumentide põhjal koostada akt järgmiste küsimuste kohta:

- 1) Millistel põhjustel ei toimunud antud tähtajaks peakoosolek?
- 2) Millal on valitud viimane juhatus või likvideerimiskomisjon ja kes kuuluvad selle koosseisu?
- 3) Millal oli ühingu otsustusvõimeline peakoosolek?
- 4) Kas on otsustanud peakoosolek ühingu likvideerida; jaataval korral, millal ja mispärast pole teostatud likvideerimist seaduslikus korras?
- 5) Kelle juures asuvad ühingu raamatud ja dokumendid ja milised on ühingu varandused ja varanduslikud vahekorrad?

Kohtu- ja Siseministrilt sundlikvideerimisele määratud nii ainelist kasu mittetaotlevate ühingute kui ka kooperatiivühingute suhtes, kas ühingu tegelaste puudusel või nende ebakõlvulikkuse korral, tuleb Kohtu- ja Siseministri määramisel politseil täita ühingu likvidaatori ülesanded. Sundlikvideerimise puhul saab politsei igakord vastava juhatuskirja Kohtu- ja Siseministeeriumilt, mille järgi tuleb ka toimida.

Valimise kohustus.

„Eesti Politseile“ kirjutanud dr. **Stefan v. Csekey**, Szegedi kuningliku Ungari Franz-Josefi ülikooli professor.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse järgi 12. juunist 1931 (R. T. 50 — 1931) on „Põhiseaduse muutmise eelnõu rahvahääletamisest osavõtmine kohuslik igale hääleõiguslikule kodanikule“. Sellega seati Eestis sisse rahvahääletamise valimise kohustus (vote obligatoire).

Valimise kohustuse riigiõiguslik instituut seisab selles, et valimisest osavõtt tehakse kohuseks õiguse põhjal, missuguse kohuse põhjendamatu mittetäitmine kaasutab karistuse.

Harilikult on valimisest osavõtt valijate otsustada, kuid on olemas mitu riiki, kus tuntakse valimise kohustust. Nagu paljudki teised avaliku õiguse saavutused, nii on ka valimise kohustuse mõte alguse saanud prantsuse revolutsioonist. Aurons kogukonna „cahier“ 29. märtsist 1789 väljendab esimest korda nõuet, et iga valimisõiguslane kasutaks oma õigust karistuse ähvardusel.¹⁾

Prantsuse revolutsiooni mõjul võeti valimise kohustus Bataavia vabariigi 1798. a. põhiseadusse (Acte van Staatsregeling). „Need valimisõiguslikud kodanikud, kes kolm aastat järgemööda pole võtnud osa valimisest, kaotavad järgmise kolme aasta jooksul hääleõiguse, õiguse avalikkudele ametitele, teenistuskohadele ja pensionidele“ (art. 14).

Valimise kohustuse mõte on sama vana kui üldine valimisõiguse põhimõte. Viimane on lõonud läbi terves kultuurilmas, kuna aga valimise kohustuse idee on pääsenud võidule ainult vähestes riikides. Valimise kohustus seati sisse mõnedes *Shveitsi* kantonides: nii *St. Gallenis* (1835), *Solothurnis* (1856—1887), *Thurgaus* (1870), *Aargaus* (1871) ja *Schaffhausenis* (1876), siis veel *Bernis*, *Luzernis*, *Zugis* ja *Neuenburgis*.²⁾ *Belgia* on 7. septembri 1893 põhiseaduse reformiga (art. 48) ja 28. juuni 1894 valimiseadusega (§§ 207—210) saanud päris klassiliseks seadusliku hääletamiskohustuse maaks.³⁾ *Austrias* seati valimise kohustus fakultatiivselt sisse 26. jaanuari 1907 valimiseadusega. Sellega antud volituste põhjal maksis valimise kohustus kroonumaades (*Kronländer*): *Alam-Austrias*, *Sileesias* (1912. a. tühistatud), *Vorarbergis*, *Mährenis*, *Salzburgis* (1912. a. tühistatud), *Ülem-Austrias* ja *Bukovii*nas. *Austria* vabariigi liiduseadus 11. juulist 1923 valimiskorra

¹⁾ Geffcken, Die Wahlpflicht. (Zeitschrift für Politik Bd. II, 1909, H. 2, S. 160.)

²⁾ Deplouge, Le vote obligatoire en Suisse. Paris 1893. (Äratrükk „Revue générale“-ist). — Brusewitz, Folkomröstningsinstitutet i den schweiziska demokratien. Stockholm 1923.

³⁾ Vutkovich, Wahlpflicht. Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischen von Kumlik. Pozsony (Pressburg) 1906, S. 57 f.

kohta rahvusnõukogusse määras valimise kohustuse kohta järgmist: nende liidu osariikide valimisõiguslikud kodanikud, kus valimiste väljakuulutamise päeval rahvusnõukogusse maksab valimise kohustus osariigi parlamenti, on kohustatud hääle ära andma rahvusnõukogu liikmete valimisel. Sanksioonina sellele kohustusele on nähtud ette rahatrahv kuni 200.000 kroonini (20 shillingut).⁴⁾ Liidu 1. oktoobri 1920 põhiseaduse mõtte järgi (uuesti avaldatud Bundesgesetzblatt'is nr. 1 — 1930) oleneb valimise kohustuse sisseseadmine üksikute osariikide äranägemisest (art 26); valimise kohustus on seni seatud sisse Vorarlbergis (osariigi parlamendi jaoks 10. augusti 1923 valimisseadusega ja rahvusnõukogu jaoks 23. oktoobri 1930 valimisseadusega) ja Tirolis (osariigi parlamendi jaoks 24. juuli 1923 valimisseadusega ja rahvusnõukogu jaoks 17. märtsi 1931 valimisseadusega).⁵⁾ Samal ajal kui Austrias, pandi valimise kohustus maksma ka Hispaania 8. augusti 1907 valimisseadusega (§ 2).

Maailmasõja ajal võeti Hollandis valimise kohustus 29. novembri 1917 põhiseaduse muutmise seadusse (art. 72, 149, 150).⁶⁾

Pärast maailmasõda on hääletamissunni sisseseadmine veel enam levinud. Peale juba eelpool nimetatu Austria kohta pandi Bulgaarias maksma valimise kohustus 3. detsembri 1919 valimisseadusega (§ 161).⁷⁾ 1920. aastal järgnes Čehhoslovakkia, kus 29. veebruari 1920 valimisseaduse § 6 parlamenti (see kord pandi maksma senati valimisseaduse § 2 ka senati valimiste kohta) valimised tehti kohuslikkudeks pärast seda, kui juba 31. jaanuari 1919 valimisseadusega valimise kohustus oli seatud sisse omavalituste valimistel (§ 6).⁸⁾

Saksa osariikidest määravad eriti järgmiste riikide konstitutsioonid, et valimisõigus on ühtlasi valimise kohustus: Baden — 21. märtsist 1919 (§ 3) ja Braunschweig — 6. jaanuarist 1922 (art. 2), samuti ka kõigile alla 70-aastastele hääleõiguslikkudele kodanikkudele Mecklenburg-Strelitz 30. jaanuari 1919 valimisseadus (§ 7). Valimise kohustus ühes karistuse ähvardusega maksis aga ainult Lippes, kuid seal muutis 15. oktoobri 1928 maapäeva valimisseaduse muutmise seadus ära 20. detsembri 1924 maapäeva valimisseaduse muutmise seaduse vastava määruse.⁹⁾

Rumeenia tegi 29. märtsi 1923 põhiseadusega parlamendi liikmete (art. 64) ja senaatorite valimised (§ 68) kohuslikku-

⁴⁾ Kelsen, Die Verfassung Oesterreichs. (Jahrbuch des öffentlichen Rechts Bd. XII, 1924, S. 136.) — Vrdl. veel Kelsen, Kommentar zur österreichischen Reichsratswahlordnung. Wien 1907.

⁵⁾ Braunias, Das parlamentarische Wahlrecht. Bd. I, Berlin und Leipzig 1932, S. 425 und 432.

⁶⁾ Ibid. S. 377 f. — Gargas, Die Wahlpflicht in den Niederlanden. (Archiv des öffentlichen Rechts Bd. XI, 1929, S. 206.)

⁷⁾ Braunias, m. k. S. 41.

⁸⁾ Ibid. S. 576 f.

⁹⁾ Jellinek, Walter, Die Zusammensetzung der Landesparlamente, insbesondere das Wahlrecht und die Wahlprüfung. (Anschütz — Thoma, Handbuch des Deutschen Staatsrechts Bd. I, Tübingen 1930, S. 625.)

deks.¹⁰⁾ Liechtensteinis on osavõtt maavalimistest kodaniku kohustuseks ja mittevabandav eemalejäämine on karistatav vastavalt 31. augusti 1922 seaduse poliitiliste rahvaõiguste teostamise kohta maa-asjades art. 4.¹¹⁾ Luksemburgis maksab valimise kohustus vastavalt 31. juuli 1924 valimisseaduse art. 259.¹²⁾ Kreerkas pandi valimise kohustus maksma 24. jaanuari 1929 valimisseadusega (art 6).¹³⁾

Valimise kohustuse üksikasjaline reguleerimine on viidud läbi Ungaris 1925. aasta seadusartikliga XXVI riigipäeva liikmete valimise kohta. Ungari seadusandlusega pandi maksma karistuse ähvardusega sanktsioneeritud hääletamissund juba 1918. aasta seadusartikliga XVII salajaste valimiste suhtes. Selle valimisseaduse alusel ei võetud aga valimisi ette. Pärast revolutsiooni toimetati valimised rahvuskogusse 1920. ja 1922. a. valimismääruste põhjal nr. nr 5984—5988, 6179, 6514—6516/1919 M. E. ja 2200/1922 M. E. Neis jäi püsima karistuse ähvardus valimise kohustuse mittetäitmise eest.¹⁴⁾

1925. a. seadusartikkel XXVI väljendab § 14 esimest korda põhimõtet: „Kus valimine on salajane, on ta kohuslik.“ Oleks nimelt väga ülekohtune, kui valija avaliku hääletamise korral oleks sunnitud hääletama ühe kandidaadi eest vastu oma tõekspidamist. Sellest järgnevad teised praegu maksva Ungari valimisseaduse määrused. „§ 172. (1) Valija, kes pole ilmunud valimise ajal hääletamisele komisjoni ette, on kohustatud eemalejäämise põhjusest kirjallikult teatama keskkomisjoni presidendile kaheksa päeva jooksul, arvates valimisele järgnevast päevast, lisades juurde teda õigustavaid dokumente. Posti kaudu saadetud teadaannetel on mööduandev postile andmise päev.

(2) Keskkomisjoni saabunud teadaanded vaadatakse läbi ühe (või mitme) alamkomisjoni poolt. Alamkomisjon koosneb presidendist ja kahest liikmest, keda valib keskkomisjon oma liikmete seast. Kui alamkomisjoni liikmete arvamused lähevad lahku, otsustab president.

(3) Valija vastu, kes on ilmunud hääletamiskomisjoni ette, kuid ei ole kasutanud oma hääletamise õigust, samuti selle vastu, kelle eemalejäämine on alamkomisjoni poolt tunnustatud õigustatuks, ei saa midagi võtta ette.

(4) Nende valijate nimede kohta, kelle eemalejäämist alamkomisjon ei tunnustanud õigustatuks, seab keskkomisjoni president nimekirja kokku omavalitsuste (linnade), Budapestis — administra-

¹⁰⁾ Braunias, m. k. S. 463.

¹¹⁾ Ibid. S. 342.

¹²⁾ Ibid. S. 352.

¹³⁾ Ibid. S. 199 f.

¹⁴⁾ Csekey, Ungarns Staatsrecht nach dem Weltkrieg. (SA. aus dem „Jahrbuch des öffentlichen Rechts“ Bd. XIV.) Tübingen 1926, S 441 und 443.

tiiv-ringkondade järgi ja saadab nimekirja valimisringkonna asukohta vastavale instantsi politseiasutisele.

(5) I instantsi politseiasutis määrab igale nimekirjas olevale valijale rahatrahvi 1—10 kuldkroonini,¹⁵⁾ võttes arvesse varanduslikku seisuga ja muid asjaolusid.

(6) Rahatrahvi määramise otsus tuleb teatavaks teha trahvitule; selle otsuse vastu võib trahvitu 15 päeva jooksul:

a) esitada vabandava ettepaneku põhjusel, et temast mitteolevavil põhjusil ta ei saanud esitada lõikes (1) nõutud teadaannet seal tähendatud kaheksa päeva jooksul;

b) anda apellatsioonikaebuse.

(7) Õigusvahendite üle otsustab ringkonnaülema abi (linnades munitsipaalõigusega — nõukogu) in merito lõplikult.¹⁶⁾

(8) Siseminister määrab kindlaks kokkuleppel rahaministri ja kohtuministriga määrusandlikul teel valimistelt põhjendamatult eemalejäänud valijate nimede nimekirja vormi, samuti ka tarbekorral tarvismineva sundusliku hääletamise läbiviimise kohta käivate määruste üksikasjalised reeglid.¹⁷⁾

Kuna Põhiseaduse muutmise eelnõu rahvahääletamisest osavõtt on kohuslik igale hääleõiguslikule kodanikule Eestis, jääb arutada ainult akadeemilise tähtsusega küsimus, kas on valimise kohustus kooskõlas parlamentliku valimisõiguse mõiste ja iseloomuga, s. o. kas annab hääletamissundennast teoreetiliselt põhjendada. Päris lühidalt peab konstateerima, et valimise kohustuse vastu ei saa väeldada teoreetiliselt seisukohalt, vaatamata mitmetele vastuväidetele.¹⁸⁾ Poliitilistel põhjustel on juba raskem kaitsta hääletamissundi. On olemas hulk subjektiivseid ja objektiivseid põhjusi, mis räägivad hääletamissunni vastu. Esimeste hulka kuulub sääraste isikute valimissund, keda hoiab hääletamisest eemale ükskõiksus, mis põhjeneb teadmatusel. Need ei ole riigi seisukohalt säärased elemendid, keda tahetakse kohustada valimistest osa võtta. Motiveeritud ei ole sund ka nende suhtes, kes ükskõiksuse tõttu ei tegele kunagi riigiasjadega. Nende ja samuti ka nende suhtes, kes mõnususe tõttu hääletamisest ei võta osa, on

¹⁵⁾ 1 kuldkroon = 1:1585365 pengö (seadusartikkel XXXV a. 1925, § 20, 3. lõige).

¹⁶⁾ Csekey, Ungari haldusreform. (Õigus XI. aastak., 1930, nr. 5, lk. 193 j.)

¹⁷⁾ Saksa keeles trükitud seaduste kogus „Ungarische Reichsgesetzsammlung für das Jahr 1925“, S. 398 f.

¹⁸⁾ Täies ulatuses käsitletud Spira teoses: Die Wahlpflicht. Wien 1909. (Vastane.) Kahl, Wahlpflicht? (Deutsche Juristen-Zeitung Jg. XXVIII, 1923, H. 3—4, S. 67 f.) (Vastane.) — Pindray, De l'abstentionnisme en matière électorale et des moyens propres à y remédier. Paris 1901. (Pooldaja.) — Turri, L'astensionismo nelle elezioni politiche e il voto obbligatorio. Bologna 1907. (Vastane.) — Buzá, A kötelező szavazás. [Hääletamissund.] (Äratrükk „Magyar Társadalomtudományi Szemle“ [Ungari Sotsiaalteaduse Ülevaatest]. Budapest 1913. (Pooldaja.)

intensiivne riigikodaniku kasvatamine hoopis tagajärjerikkam kui hääletamissund. Paljusid — just kultuuriliselt kõrgemal seisvaid ja hingeelult tundelisemaid inimesi — hoiab hääletamisest eemal valimisvõitluste toorus. Mõned jäävad seetõttu eemale, et neil puudub vastav kandidaat. Objektivsete põhjuste hulka kuulub: hääletamise koht, kaugus, hääletamise aeg, valimissüsteemi puudulikkus, väga sagedad valimised, poliitiliste küsimuste väike tähtsus, mille ümber keerleb valimise võitlus, ebaterve olukord parlamendis.

Nendele vastuväidetele võib vastu seada väga tähtsaid poliitilisi kasusid, mis motiveerivad valimise kohustuse maksmapanemist. Valimise kohustus suurendab tähtsal määral kodanikkude huvi riigi vastu ja nende poliitilist kasvatust, seejuures pehmenneb ta valimisvõitluse ägedust. Valimisõiguse iseloomu arusaamisele omab valimise kohustuse kindlaksmääramise võimalus suure tähenduse. Selles leiab selget õiguslikku väljendust valimisõiguse eriline iseloom kui avalik funktsioon. Selle läbi deklareeritakse valimisõigust samal viisil õigustatud kohuseks, nagu on lugu kohustusega olla vannutatud mees vandemeeste kohtus.

Kui vaadata valimisõigusele kui individuaalsele õigusele, siis tuleb valimise kohustust eitada kui isiklike vabadusõiguste kitsendust.¹⁹⁾ Eriti siis, kui vaadatakse valimisõigusele kui sotsiaalsele funktsioonile, kui poliitilisele huvide kaitsmise abinõule, peab igaühe enda hooleks jätma otsustamise, kas ta tahab kasutada võimalust oma huve maksma panna või mitte. See oleks *voluntaristlik vaade ratsionalistliku vastu, mille järgi valimisõiguse* siht oleks riigi organi täiendada võimalikult parimal viisil. Kui, tähendab, valimisõigusele vaadatakse kui avalikule funktsioonile üldise huvides, siis võib seda teha kohuseks. Harilikult nõutakse valimissundi valimisest osavõtnute arvu suurendamise huvides. Seda nõuavad peamiselt kodanlised parteid poliitilise tagamõttega vastupanemiseks kõvemale tööliste parteide distsipliinile.²⁰⁾

¹⁹⁾ Nii prantslasi, eriti Esmein, *Eléments de droit constitutionnel français et comparé*. 8e édition par Nézard. Paris 1927—28, t. I, p. 399. — Sakslastest eriti Triepel, *Wahlrecht und Wahlpflicht*. Dresden 1900. — Nawiasky, *Betrachtungen zur Reform des deutschen Reichstagswahlrechts*. (Zeitschrift für Politik, Bd. XVI, 1927, H. 6, S. 549 f.)

²⁰⁾ Nii näiteks Eesti „Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvalgatamise seaduse muutmise seaduse“ (RT 50 — 1931) seletuskirjas: „Põhiseaduse muutmise otsustamine rahvahääletamisest osavõtjate enamusega võib tekitada kartust, et seesugusest rahvahääletamisest vast liig vähe on osavõtjaid. See kartus on kõrvaldatud, kui põhiseaduse muutmise rahvahääletamisest osavõtmine on igale hääleõiguslikule kodanikule kohuslik.“ (Lk. 5.) — „Arvustik näitab, et üks osa Eesti kodanikest on riigielu küsimuste käsitamisel passiivne, mitte võttes osa (kuni 32,1%) Riigikogu valimistest ja (kuni 33,2%) rahvahääletamisest... Ei ole õige riigi saatuslikumate küsimuste otsustamine teha olenevaks isikutest, kes ei taha kasutada oma õigusi ja kanda vastutust, mis demokraatlik riigikord oma kodanikkudele annab ja peale paneb.“ (Lk. 4.)

Kui nüüd mõne riigi seadusandlusega seati sisse valimise kohustus, siis ei lase ennast enam kaitsta valimisõigusest arusaamine individuaalõigusena ja valimisõigus muutub tingimata avalikuks funktsiooniks. Kuna nüüd Eesti põhiseadus on liberaalne põhiseadus, s. o. läbi ja läbi individualistlik, kusjuures kodaniku kohused on põhiseaduses expressis verbis nähtud ette (näiteks §§ 78 ja 83), siis on küsitav, kas valimise kohustuse sisseseadmine hariliku seadusega on kooskõlas põhiseadusega.²¹⁾ Üldiselt ei poolda maksev arvamine vaadet, nagu tähendaks valimise kohustuse sisseseadmine konstitutsiooni muutmist. Nii on lugu, näiteks, Saksamaal, kus Veimari põhiseaduse art. 125 kindlustab „valimise vabadust“, mis aga ainult nii palju tähendab, et ühtki valijat ei või sundida hääletama teatud partei või teatud kandidaadi kasuks.²²⁾ Selles mõttes kõneldakse ka Eesti põhiseaduse § 37 valimisõigusest. Valimisõiguse korraldamisel jääb seadusandjale võimalus ära määrata, et valimisõiguslane on kohustatud minema valimiskasti juurde.

Valimise kohustust võib näha ette kas põhiseaduses (Shveitsi kantonid, Belgia, Rumeenia, varem Hollandi), või alles valimisseadustes (Hispaania, Bulgaaria, Čehhoslovakkia, Liechtenstein, Hollandi, Luksemburg, Ungari, Kreeka, Vorarlberg, Tirool ja Eesti), või aga seda ei mainita seadustes eriti, vaid kodanikkudelt nõutakse ainult teatud toimetust, mis oma tagajärgedelt on sama mis hääletamissundki (nii Zürichi kantonis, kus maksab kohustus, et valija valimisel annaks ära oma nimelise tunnistuse, või Ungaris, kus avalikkudel valimistel ainult nõutakse, et valija ilmuks valimiskomisjoni ette).

Valimise kohustus seatakse üles kas ainult moraalse kohustuseks, kodaniku kohuseks, või aga selle kohustuse mittetäitmine seatakse ühendusse karistustega. Valimise kohustus ilma sanktsioonideta maksab ainult Shveitsi kantonides: Bernis, Luzernis, mõlemas Untervaldenis, Glarusis, Zugis ja Neuenburgis. Sanktsioonid, mis on nähtud ette valimise kohustuse mittetäitmise eest, on moraalse iseloomuga või rahatrahvid või poliitilise iseloomuga.

Moraalsed sanktsioonid: 1. Märkus (Belgias esimesel eksimusel); 2. kohustuse mittetäitjate nimele avalikult kuulutamise (Belgias korduval eksimusel). Moraalsete sanktsioonide väärtus on mõnikord kõlblam kui rahatrahvid.

Rahatrahvid: Shveitsis: Thurgaus — 1 frank, St. Gallenis, Aargaus ja Vaadti — 2 franki; Belgias — 1—3 franki, kordu-

²¹⁾ Nii näiteks Kliimann, Hääleõigus ja hääletamissund. (Äratrükk „Õigusest“.) Tartus 1931, lk. 12 j.

²²⁾ Vt. Kaisenberg, Wahlfreiheit und Wahlgeheimnis. (Die Grundrechte und Grundpflichten der Reichsverfassung, herausgegeben von Nipperdey. Berlin 1930. (Zu Art. 125 der Reichsverfassung.) — Samuti Medicus, Die Frage der Wahlpflicht. (Zeitschrift für Politik, Bd. XXI, 1931, H. 2, S. 99.)

vatel juhtudel kuue aasta jooksul 3—25 franki (valimisseaduse § 150); Bulgaarias — 20—500 leevat (valimisseaduse § 161); Hollandis mitte enam kui 3 kuldnat, korduvatel juhtudel kahe aasta jooksul mitte enam kui 10 kuldnat (valimisseaduse § 150); Čehhoslovakkias — 20—5000 krooni (valimisseaduse § 58) või arest kuni ühe kuuni; Liechtensteinis — mitte rohkem kui 10 franki (valimisseaduse § 4); Luksemburgis — 5—20 franki, korduval juhul kuue aasta jooksul 10—30 franki, teisel korduval juhul üheksa aasta jooksul 30—50 franki (valimisseaduse § 262); Rumeenias — 50 leid; Ungaris — 1—10 kuldkrooni (valimisseaduse § 172); Kreekas 25 kuni 2000 drahmi (valimisseaduse § 142); Austrias: Vorarlbergis — 10—100 shillingut või arest kuni kolme päevani, Tiroolis — 3—50 shillingut; Eestis — mitte rohkem kui 5 krooni. Rahatrahv on tänapäev kõige tarvitatavam sanktsioon. Õige suuruse kindlaksmääramine on raske. Kui see on liig madal, siis tasub valija selle meelega ära, kui et tema valimiskasti juurde läheks. Kui ta selle vastu on koormavalt suur, siis tekib sissenõudmisel raskusi, kusjuures tarvitatakse kõiksuguseid ettekäandeid. Seejuures ei seisa suured rahatrahvid või isegi arestid mingisuguses vahekorras nuhtluse väärse kohta. Kõige otstarbekohasem on määrata kindlaks alamäärana mitte liig tühine rahatrahv ja ühtlasi kindlaks teha ka ülemäär ja suurendada summat instantside oma äranägemisel, rippuvalt kohusemittetäitja materiaalsest olukorrast ja kohuse mitte-täitmise sagedusest.

Poliitilised sanktsioonid: kõige kaugemale ulatuvad poliitilised sanktsioonid olid nähtud ette ülalmainitud Bataavia vabariigi põhiseaduse art. 14; Belgias karistatakse hääleõiguse äravõtmisega kümneks aastaks seda, kes viietest kümne aasta jooksul on neli korda eksinud hääletamise kohustuse vastu (valimisseaduse § 210); Luksemburgis kustutatakse valijate nimekirjast kuueks aastaks kahekordse valimise kohustuse vastu eksimuse eest üheksa aasta jooksul (valimisseaduse § 262).

Karistus sanktsioonide määrajateks asutatakse on kas haldusorganisatsioonid või kohtud. Harilikult võib valimisele mitteilmunud valija teatud aja jooksul suuliselt või kirjalikult teatada vabandavatest põhjustest: administratiivasutistele (Hollandis: linnapeale; Liechtensteinis: omavalitsuse esimehele; Eestis: linna-, alevi- ja vallavalitsustele), valimisasutisele (Ungaris) või kohtule (Belgias).

Vabandavateks põhjusteks loetakse: 1. kõrge vanadus (üle 70 aasta: Čehhoslovakkia, Luksemburg, Vorarlberg, Eesti); 2. haigus või kehalised puudused (Čehhoslovakkia, Liechtenstein, Vorarlberg, Eesti); 3. lähemate sugulaste raske haigus või surmajuhtumid perekonnas (Liechtenstein, Eesti); 4. suur kaug valimiskohast (Čehhoslovakkias üle 100, Eestis üle 50 km.); 5. tagasihoidmine looduslike või muude võitmatute takistuste tõttu (Čehhoslovakkia, Eesti); 6. edasilükkamatu ameti- või kutsekohuse täitmine (Čehhoslovakkia, Liechtenstein, Vorarlberg,

Eesti); 7. välismaal viibimine (Liechtenstein); 8. südametunnistuse kahtlused (Hollandi).

Ka ristuse määrab: 1. administratiivasutised (Čehhoslovakkias: poliitiline asutis; Liechtensteinis: valimisasutis; Ungaris: politsei; Eestis: linna-, alevi- või vallavalitsused); 2. kohus (Belgias: rahukohtunik; Hollandis: kantooni kohtunik). Kus otsustamine sünnib administratiivasutiste poolt, võib otsuste vastu edasi kaevata: kas kõrgematele administratiivasutistele (Liechtenstein, Ungari) või kohtutele (Eesti).

Valimise kohustuse tagajärjed. Üldiselt on valimise kohustus täitnud temale pandud lootused. Belgias tegi valimisest loobumine 1892. a. välja veel 16%, 1894. a. aga pärast valimise kohustuse sisseseadmist ainult veel 5%. Tähelepanav oli arendamine Shveitsi kantonis Vaadti. Seal seati 1925 sisse hääletamissund, kuid ainult rahvahääletamistele, mitte aga valimistele. Ta andis aga ühtlasi tagajärgi ka valimiste suhtes. Kuna 1919 ja 1922 valimistest osavõtt jäi 71,3% ja 66,9% tunduvalt Shveitsi keskmisest normist 80,4% ja 76,4% maha, ületas see osavõtt pärast hääletamissunni maksmapanekut 1925 ja 1928 — 87,1% ja 82,6% Shveitsi keskmist normi 76,8% ja 78,8%.²³⁾ Hääletamissunni maksmapanek Eestis rahvahääletamiste kohta avaldab kindlasti oma mõju ka üldistel Riigikogu valimistel. Seda enam, et valimistest osavõtjate % Eestis on kaunis madal ja kõikuv. Ta näitab järgmist pilti:²⁴⁾

I Riigikogu valimised (1920):	valijate protsent	72,6
Rahvahääletus (1923):	„ „	65,8
II Riigikogu valimised (1923):	„ „	67,9
III Riigikogu valimised (1926):	„ „	73,6
IV Riigikogu valimised (1929):	„ „	69,3

Juba vanas Austrias oli riiginõukogu valimistel valimistest osavõtt maades, kus maksis valimise kohustus, hoopis suurem kui teistes: nimelt 93% riigi keskmise normi 84,6% vastu. Seesama maksab ka nende riikide kohta, kus valimise kohustus pandi maksma pärast maailmasõda. Nii Bulgaaria kohta, kus valimistest osavõtt tõusis 54,2% 1919 aastal, 76,6% peale 1920 ja 86,4% peale 1923 ja selles kõrguses põllumajanduse maas ka püsib; samuti Čehhoslovakkia kohta, kus see arv tegi 1929 välja 91,6%; Ungari kohta, kus ta oli 1922 — 77,9%, 1926 — 76,8%, 1931 — 78,9%.²⁵⁾

²³⁾ See ja toodud andmed anti mulle lahkelt kasutada härra dr. Karl Braunia's'elt tema märkuse 5 all toodud teose II osast, mis praegu veel on trükkis.

²⁴⁾ Vt. IV Riigikogu valimised 11.—13. maini 1929. Tallinn 1929, lhk. 8.

²⁵⁾ Vt. Konkoly Thege, Az 1926. évi országgyűlési képviselőválasztás eredményei. — Les résultats des élections de députés de 1926 en Hongrie. (Magyar Statisztikai Szemle — Revue Hongroise de Statistique V. aastak., 1927, nr. 1, lk. 27 j.) — Hegedüs, A képviselőválasztás. [Esinadaja valimine.] (Äratrükk „Magyar Szemle“ (Ungari Ülevaatest.) Budapest 1931, lk. 10.)

Ülaltoodud kaalutlused näitavad järelikult, et valimise kohustuse maksmapanek tehnilises mõttes üldiselt täidab temale pandud lootused, kuna ta aitab kaasa valimistest osavõtu suurenemisele. See tähendab aga ka administratiivasutiste ja kohtute suurt koormamist, nii et kohustuse vastu eksijatega käiakse üksikutes riikides kaunis pehmelt ümber.²⁶⁾ Eetilises mõttes ei saa just öelda, et valimise kohustus oleks annud poliitilis-pedagoogilisi tagajärgi ja oleks tunduvalt tõstnud kodanikkude teadvust. Lõpuks juriidiliselt — kuigi tal on palju vastaseid — võib teda sellega põhjendada, et moodsa sotsiaalõigusliku arusaamise järgi igale õigusele peab tingimata vastama ka kohustus. Nagu tähendas viimasel ajal Carl Schmitt: Valimise ja hääletamise õigus on „avalik funktsioon ja järelikult samuti ka valimise ja hääletamise kohustus, sest et see toimetatakse üksiku poolt mitte eraisikuna, vaid riigi kodanikuna, tähendab, avalikõigusliku olu põhjal.“²⁷⁾

Märkmeid meresadamate õiguslikust seisukorrast.

Joh. Käiv.

Sadamate veed on ka mereveed, nagu lahtede veedki. Kuid siiski ei saa oletada, et sadamaid võiks lugeda vabaks mereks. Sadamad ei ole ainult looduse sünnitus, nagu seda on lahed, vaid nende tekitamiseks on olnud tarvilik inimjõud.

Sadamaid käsitletakse peaaegu üldiselt tunnustatud vaate järgi rannariigi territooriumi osana. Niisugune on enamjagu teadlaste arvamus ja niisugune vaade leidis tunnustust ka Rahvusvahelise õiguse instituudi poolt koostatud 1898. a. reglamendis laevade režiimi kohta välissadamates.

Kuid siiski avaldasid mõned autorid ka teissugust arvamust. Nii väidavad mõned, et sadamad ei kujuta täielikult rannariigi territooriumi, vaid et sadamad tuleb sarnastada territoriaalmerele j. n. e.

XVIII sajandil ja XIX sajandi alul tehti vahet kinniste ja lahtiste sadamate vahel. Kinnisteks peeti need sadamad, kuhu

²⁶⁾ Pärast valimisi ungari rahvuskogusse 1919 ja 1920 ei ole, näiteks, kohtud kohustuste vastu eksijaid karistanud kahtluses „seaduspärasusse“. Vrdl. K m e t y, Kázus a „kötelező“ szavazás körül. (Casus hääletamis, „sunni“ kõrval.) (Jogtudományi Közlöny (Õigusteaduse Teataja) LV. aastak., 1920, nr. 9, lk. 66 j.) — K o v á t s, Andor, A nem-szavazók büntetendősége. [Mittelhääletajate karistus.] (Ibid. nr. 12, lk. 92 j.)

²⁷⁾ S c h m i t t, Carl, Verfassungslehre. München und Leipzig 1928, S. 254. — Samuti D u g u i t, Manuel de Droit constitutionnel. Paris 1907, p.91.

võõrad laevad ei tohtinud muidu minna kui ainult hädakorral. Lahtiste sadamate all mõisteti niisugused sadamad, mis olid avatud kõigi riikide merekaubandusele. Praegusel ajal on vahetegemine üldiselt kaotanud tähtsuse, välja arvatud Hiina, kus see püsib viimase ajani.

Peale selle on tehtud vahet kauba- ja sõjasadamate vahel. Sellel vahetegemisel oli tähtsus sõjakontrabandi asjade otsustamisel. Nimelt loeti sõjakontrabandiks asjad, mis määratud sõjalisteks otstarveteks, kui need kaubad olid sihitud mõnda sõjasadamasse. Teiseks erinesid need sadamad kaubasadamatest veel selle poolest, et need loeti üldiselt laevasõidule suletuks ja et sissepääsuks oli tarvis eriluba. See vahetegemine on püsib praeguse ajani.

Kuna domineeriva vaate järgi sadamad tuleb lugeda rannariigi territooriumiks, s. o. alluvaks täielikult tema suveräniteedile, siis võib tekkida küsimus, et kas rannariik võiks praegusel ajal oma tahtmise järgi sadamaid kuulutada suletuks teiste riikide laevadele, või teha seal igasuguseid kitsendusi. Peab tunnustama, et siin siiski ei saa oletada riigi piiramatut voli. Riik, kuigi ta suveräänne oma territooriumil, peab oma korralduste tegemisel arvestama teiste riikide õigusi kui ka üldse ühiskonna huve. Küll ei saa aga teiselt poolt tähelepanemata jätta rannariigi õiglasi nõudeid, temal peab olema võimalus oma olemasolu kaitseks. Selles asjas maksva seisukoha võiks võtta kokku järgmiselt: 1) Riik peab oma kaubasadamaid pidama lahti välisriikide sõja- kui ka kaubalaevadele. Esimeste suhtes peab rannariigil õigus olema võtta tarvitusele ettevaatusabinõusid: võib nõuda tulekust ette teatamist, korruga sadamasse tulevate sõjalaevade arvu piirata j. n. e. 2) Sõjasadamaid võib sulgeda nii sõja- kui ka kaubalaevadele. 3) Rannariigil on õigus välisriikide laevade pääsu oma sadamatesse normeerida maksude suhtes. Kuid seejuures ta ei tohi teha erandeid mõnele välisriigile eelistamise mõttes.

Meresadamate rahvusvahelise režiimi alal võib märkida järgmist.

Rahvasteliidu nõukogu poolt tehti 13. veebruaril 1920. a. Liikumise ja transiidi vabaduse komisjonile ülesandeks töötada välja kooskõlas Versailles lepingu artikli 379 kohaselt üldise rahvusvahelise konventsiooni kava meresadamate kohta. Komisjon ei leidnud siiski veel õige aja olevat üldise konventsiooni teostamiseks; ta töötas välja vaid ühe muster-statuudi nende sadamate kohta, mis kuuluksid Rahvasteliidu võimkonda, samuti ka nende sadamate kohta, mis alistatud rahvusvahelisele režiimile vastava riigi nõusolekul. Barcelona konverents asus samale seisukohale; võtnud vastu mainitud projekti mõnesuguste muudatustega, piirdus ta vaid selle rekommandatsiooniga. Viimane sisaldas siiski palju põhjanevaid seisukohti. Nimelt deklareeriti sellele sadama vaba kasutamise ja käsitluse ühtlust. Hiljem võeti

see küsimus Rahvasteliidu konsulteeriva ja tehnilise komisjoni poolt uuesti üles ja anti uus projekt arutamiseks Genfis 15. novembrist kuni 9. detsembrini 1923. a. peetud üldisele liiklemise ja transiidi konverentsile. Selle arutamise tulemusena lepidi kokku konventsiooni ja statuudi asjus meresadamate rahvusvahelise režiimi kohta. Selle konventsiooni ja statuudiga on ühinenud ka Eesti (R. T. 2 — 1931, art. 17).

Allpool peatume selle statuudi tähtsamate eeskirjade juures. Statuudi art. 1 määrab kindlaks need sadamad, millele kohaldatakse rahvusvaheline režiim; see kõlab: „Meresadamateks käesoleva statuudi mõttes loetakse kõik sadamad, kus merelaevad käivad normaalselt ja mida kasutatakse väliskaubanduseks.“

Statuudi kõige olulisema osa sisaldab artikkel 2, kus öeldud: „Vastastikkuse tingimisel ja artikli 8 esimeses lõikes ettenähtud reservatsiooniga kohustub iga lepinguosaline Riik kindlustama iga teise lepinguosalise Riigi laevadele käitluse, mis on võrdne omade laevade või ükskõik millise muu Riigi laevade käitlusega, tema suvereenusele või võimule alluvates meresadamates, mis puutub sadamasse sissesõidu vabadusse, sadama kasutamisse ja kõigi nende soodustuste kasutamisesse, mida see Riik lubab laevadele, nende kaupadele ja reisijatele laevanduse ja kaubanduslike tehingute suhtes.“

Nõnda kindlaksmääratud võrdne käitlus laieneb igasugustele, nagu kohamääramisele kail, laadimise ja lossimise hõlbustustele, samuti ka igasugustele lõivudele ja maksudele, mida võetakse Valitsuse, avalikkude ametivõimude, kontsessioonäride või igasuguste ettevõtete nimel või arvel.“

Nagu näeme, on siin väljendatud ühtlase käitlemise põhimõte. Tuleb märkida, et statuut ei väljenda siiski sadamasse tuleku vabadust kui sarnast, vaid ainult selles suhtes ühtlase käitluse. See redaktsioon võimaldas pääseda mööda nendest keerulistest reservatsioonidest, mis oleks kindlasti esitatud, kui oleks tahetud võtta sisse sadamatesse pääsu vabadust kui sarnast.

Kuna siin räägitakse vastastikkusest, siis oleks võinud järeldada, nagu ei võiks pretendeerida kõnesolevale käitlusele nende riikide laevad, kellele ei ole meresadamaid, kuid kellele siiski Barceloona deklaratsiooniga tunnustati lipuõigus. Et ära hoida eksi-arvamusi, on allakirjutamise protokollis selle kohta võetud: „On kokku lepidud, et Meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva statuudi artiklis 2 ettenähtud tingimusest ei järgne, et tuleb välja jätta mainitud statuudi soodustuste kasutamisest need lepinguosalisel Riigid, kel ei ole meresadamaid ja kes ei naudi mõne muu Riigi mõne meresadama tsoonis ülalmainitud statuudi artiklis 15 ettenähtud õigusi.“

Artikli 2 eeskirjad ei kitsenda kuidagi mõne sadama kompetentsete ametivõimude vabadust sääraste abinõude kohaldamiseks, mida nemad peavad kohaseks tarvitusele võtta sadama korralikuks

valitsemiseks, tingimusel, et need abinõud oleksid kokkukõlas mainitud artiklis ülesseatud võrdse käitluse põhimõttega (art. 3).

„Kõik lõivud ja maksud meresadamate kasutamise eest peavad olema nõutavalt välja kuulutatud enne nende maksmapanemist.

Sama on maksev ka politsei ja eksploatatsiooni korralduste kohta.

Igas meresadamas peab sadamavalitsus huviosaliste käsutuses jõusolevate lõivude ja maksude, samuti ka politsei ja eksploatatsiooni korralduste kogu“ (art. 4).

Vastastikkuse põhimõttele, mis käib läbi kõigist statuudi eeskirjadest, on art. 8 nähtud ette ka otsekohene sanktsioon: „Iga lepinguosaline Riik reserveerib enesele õiguse seisma panna, pärast diplomaatilisel teel tehtud teadaannet, võrdse käitluse kasutamise iga selle Riigi laeva kohta, kes mõjusalt ei kohalda mõnes oma suvereenusele või võimule alluvas meresadamas käesoleva statuudi eeskirju mainitud lepinguosalise Riigi laevade, nende kaupade ja reisijate suhtes.“

Statuudi art. 9, 10, 11 ja 12 sisaldavad küsimusi, mida riigid on kokkuleppel leidnud tarvilikuks üldisest korrast eraldada. Statuut ei käi mingil viisil mererannasõidu kohta.

Iga lepinguosaline riik reserveerib endale õiguse organiseerida või administreerida lootsimist oma soovi kohaselt. Juhul, kui lootsimine on kohuslik, alluvad tariifid ja antud hõlbustused artiklite 2 ja 4 eeskirjadele, kuid iga lepinguosaline riik võib vabastada kohustusest need oma kodanikud, kes vastavad kindlaksmääratud tehnilistele tingimustele.

Artikkel 13 määrab kindlaks need laevade liigid, mille kohta on maksvad statuudis ettenähtud soodustused. Neid soodustusi kasutavad kõik laevad, vaatamata, kas need kuuluvad eraisikutele, avalikkudele organisatsioonidele või riigile, välja arvatud sõjalaevad, politsei- või administratiiv-laevad ja üldse kõik laevad, mis mõnesugusel alusel teostavad avalikku võimu, samuti ka need laevad, mis ainult kasutatakse mõne riigi mere- või lennujõudude teenistuseks.

Nüüd peatume rannariigi jurisdiktsiooni õiguse juures tema sadamates ja reididel asuvate välislaevade üle. Kuna see küsimus nõuab pikemat käsitlust, siis püüame siin anda vaid üldist ülevaadet.

Laevad ulgumerel olles alluvad selle riigi kohtutele, kelle lippu nad kannavad. Tekib küsimus, kas nad tulles mõne võõra riigi vetesse, alluvad täielikult selle riigi jurisdiktsioonile. Küsimust tuleb käsitleda nii tsiviil- kui ka kriminaal-ala suhtes. Vaatleme siin vaid viimast ala.

Mõned autorid väidavad, et mõne riigi vetes asuvatel väliskaubalaevadel kordasaadetud süüteod alluvad laeva lipuriigi kohtutele. Siiski kaugelt suurem hulk autoreid on arvamusel, et kaubalaevad, tulles võõra riigi reidile või sadamasse, alluvad täielikult selle riigi jurisdiktsioonile, et laeva tuleb niisugusel korral käsitleda

kui harilikku vallasvara, mis kuulub välismaalasele, kuid asub võõral territooriumil. Mõned siiski arvavad tarvilikuks reserveerida lipuriigi õigust distsiplinaarasjades, mis alluvad laevajuhile.

Vaatleme ühtlasi riikide praktikat selles küsimuses.

Kaua aega kaitsesid riigid seda seisukohta, et võõral kaubalaeval kordasaadetud süüteod alluvad selle riigi kohtutele, kelle vetes on saadetud korda süütegu. Teiselt poolt katsuti siiski ära tõmmata laevameeskonda teise riigi jurisdiktsioonile alluvusest. Niisugune oli peajoonetes vana Prantsusmaa kui ka Inglismaa süsteem. Sarnane seisukord kestis kuni XIX sajandi algaastateni, mil sündis prantsuse seadusandluses sel alal tähtis muudatus.

See muudatus sai alguse Ühendriikide esindajate vaheleastumise tõttu 1806. aastal kahe prantsuse sadamas oleva ameerika laeva meeskonna vastu prantsuse võimude poolt algatatud kriminaaljälitamise puhul, kes olid laeval haavanud kaht seltsimeest. Ühendriikide konsulite protesti puhul viidi see küsimus Riiginõukogusse (Conseil d'Etat), kus see küsimus lahendati konsulite protestide kasuks. Kuna see Riiginõukogu arvamus kinnitati keiser Napoleoni poolt, siis omandas ta seadusandliku akti tähtsuse. Nagu näeme allpool, seati selle otsusega seni maksnud territoriaalpõhimõttele mitmed kitsendused.

Selles otsuses viidi läbi järgmised seisukohad: 1) Prantsuse sadamasse lastud välislaev allub prantsuse jurisdiktsioonile kõiges selles, mis puutub Prantsusmaa huvidesse, politseilistesse seadustesse ja süütegudesse, mis laeva meeskonna poolt saadetud korda kuigi laeval, kuid laevale võõraste isikute vastu.

2) Laev ei allu prantsuse jurisdiktsioonile, vaid oma maa võimudele sisemiste distsiplinaarasjade kui ka süütegude suhtes, mis laeval saadetud korda ühe meeskonda kuuluva isiku poolt sama meeskonda kuuluva teise isiku vastu, sest need süüteod kujutavad analoogiat sisemise distsipliini asjadega.

3) Kohalikul võimul on õigus astuda vahele ka laeva meeskonna vahelistes asjades, kui palutakse tema abi või kui rikutakse sadama rahu.

Niisugusena on püsinud prantsuse siseõiguslik seisukord kuni praeguse ajani. Sama seisukoha on Prantsusmaa püüdnud viia läbi ka oma laevade suhtes välisvetes.

Inglismaa seisukoht on jäänud samaks, mis ta oli varematel aegadel. Seda süsteemi võib kokku võtta järgmiselt: 1) Kõik inglise sadamates või reididel välislaeval kordasaadetud süüteod, ka need, mis laeval saadetud korda laevameeskonda kuuluvate isikute vahel ja mis ei ole rikkunud avalikku rahu, alluvad inglise kohtule. 2) Kuid inglise võimud ei sega end vahele kriminaaljälitamise mõttes nendes tegudes, mis puutuvad sisemisse distsipliinisse või meremeeste professionaalkohustesse. See on Inglismaa siseõiguslik seisukord, mille ta pannud maksuma oma vetes. Näib aga, et ta ei pea kinni samast põhimõttest oma laevade suhtes välisvetes. Nii tunnustab ta oma kohtud kompetentseks arutama süütegusid, mis

saadetud korda inglise laevadel välisvetes kõigi isikute suhtes, vaatamata, kas ta on inglise alam või mitte.

Need on üldjoontes Prantsusmaa ja Inglismaa seisukohad. Need seisukohad on võtnud omaks paljud teised riigid enam või vähem suurte muudatustega. Siiski peab tähendama, et mõne riigi praktikast ei selgu otsekohe, millist süsteemi pooldatakse.

Mis puutub laevade käsitusse nende oma sadamates, siis pooldavad Fauchille järgi (*Traité de droit international public*, Paris 1925, t. I, 2. j., lhk. 1039 ja edasi) üldjoontes prantsuse süsteemi järgmised riigid: Belgia, Kreeka, Itaalia, Norra, Peru, Portugal, Mehhiko ja Brasiilia; inglise süsteemi: Austria, Tshiili, Ekvador, Argentina, Hollandi.

Riikide hulka, kus selles küsimuses ei leidu täit selgust, kuuluvad muu seas Saksamaa ja Ameerika Ühendriigid.

Saksamaa suhtes jagunevad autorid selles küsimuses, millist süsteemi Saksamaa pooldab, kahte liiki: von Koenig ja Perels arvavad, et saksa seadusandlus on kooskõlas prantsuse 1806. a. seisukohaga; Stoerk, van Praag, Rostvorovsky ja teised leiavad aga, et Saksamaa jälgib territoriaalsuse põhimõtet.

Sama segane on küsimus Ameerika Ühendriikide suhtes.

Selgust selle küsimuse kohta ei leidu ka meie seadusandluses. Küll võib märkida, et vene ajal, kelle seadusandluse meie sellel alal pärisime, vene kohus on end lügenud kompetentseks arutama välislaeval kordasaadetud süütegu, näiteks võeti arutamisele Kertshi sadamas viibival kreeka laeval kreeka madruse poolt sama kodakondsusse kuuluva madruse tapmise asi, leides, et see süütegu rikub sadama rahu ja julgeolekut.

Lõpetades seda üldjoonelist ülevaadet kriminaaljurisdiktsiooni kohta sadamates ja reididel, võime vaid märkida seda, et selles küsimuses on seni siiski vaid üksikute riikide seisukohad, rahvusvahelist normi on siin raske oletada, kuigi seda mõned autorid, nagu näiteks Liszt, arvavad.

Ülal rääkisime sadamast rahvusvahelise mereõiguse mõttes. Vaatleme nüüd sadamate korraldust meie siseõiguse järgi. Kaubanduse seaduse (VSK XI k. 2 j.) § 607 ütleb: Mere kaubasadama all mõistetakse kindlaksmääratud piirides (§ 608) asuvaid sadamavesi (sadamabasseine ja reide) ja ümbritsevat maa-ala ühes temal asuvate igasuguste seadeldiste ja ehitistega.

Mere kaubasadama piirid määratakse kindlaks sadamate komitee poolt (§ 608). Sadamavalitsuseks on: 1) sadamakapten ühes tema juurde kuuluvate ametnikkudega ja 2) sadamakomisjon (§ 609).

Sadamavalitsused kuuluvad meil Teedeministeeriumi alla (Vab. Val. ja ministeeriumide korraldamise seaduse — R. T. 28 — 1929 — §§ 50 ja 53). Järelevalve ja juhtimise alal alluvad nad Kaubanduse seaduse § 610 järgi sadamate komiteele. Viimane ei ole Eesti iseseisvuse kestel üldse koos olnud ja kaheldakse, kas ta üldse veel on olemas.

Kuna küsimusel on siiski tegelik tähtsus, katsume selgitada, kas see komitee tõeliselt veel on juriidiliselt mõeldav või, juhul, kui see tuleb lugeda kaotatuks, kellele on läinud üle tema ülesanded.

Sadamate komitee korraldus sisaldub veneaegse Ministeeriumide seaduse (VSK I k. 2 j.) § 618¹ lisa §§ 165—176. Tema ülesannetest võib märkida: 1) üksikasjaliste määruste ja juhtnööride kokkuseadmine sadamate valitsemise asjade alal; 2) meresadamate piiride määramine; 3) sadamate piirkonnas asuvast riigimaast valitsustarveteks ja eraisikutele maatükkide eraldamise üldiste aluste määramine; 4) sadamakaide ja -seadeldiste kasutamise üldaluste määramine; 5) kaebuste läbivaatamine sadamakomisjonide sundmääruste ja otsuste peale jne.

Nagu ettetoodust nähtub, lasub sadamate komiteel ülesandeid, mida ei saa jätta lahendamata. Need ülesanded ei ole maksvate seadustega viidud üle teiste asutiste peale.

Komitee koosneb: Veeteede valitsuse direktorist (vene ajal olid siin kaubandusliku meresõidu osakonna ülem ja kaubasadamate osakonna ülem; viimaste ülesanded on Veeteede valitsuse käes), Majandusministeeriumi, Kohtu- ja Siseministeeriumi, Teedeministeeriumi, Kaitseministeeriumi ja riigikontrolli esindajatest — igast asutisest üks.

Selles koosseisus on veneaegsete asutiste asemele pandud meie vastavad asutised. Nagu sellest koosseisust nähtub, ei sisalda tema niisuguseid esindajaid, kelle ametikohad meil kaotatud. Järelikult ei saa koosseisu lugeda niisuguseks põhjuseks, mille järgi võiks oletada, et komiteed ei saa enam olla.

Meil maksavad need seadused, mis olid jõus kuni 24. oktoobri 1917. a. Eesti piirides, niivõrd kui need meie seadustega otsekohe ei ole muudetud või meie korrale vastu ei käi. Otsekohe komiteed või selle ülesandeid muutvat seadust ei ole. Teiselt poolt ei leidu ka komitee korralduses midagi meie korrale vastukäivat. Muutva aktina võiks vahest tulla kõne alla Vabariigi Valitsuse poolt 13. veebr. 1920. a. vastuvõetud mereasjanduse peavalitsuse ajutised põhimäärused (R. T. 29/30 — 1920). Nendes põhimäärustes oli nähtud ette mereasjanduse nõukogu. Kui võrrelda selle nõukogu koosseisu ja tema võimkonda (II osa) sadamate komitee omaga, siis võiks järeldada, nagu oleks selle nõukoguga asendatud endine sadamate komitee. Kuid siiski ei ole viimase peale pandud kõiki ülesandeid, näiteks sadamapiirkondade kindlaksmääramist ja sadamakomisjonide sundmääruste ja otsuste peale kaebuste arutamist. Järelikult olid need kaks asutust mõeldavad ka paralleelsestena. Tegelikult ei ole ka mereasjanduse nõukogu kunagi kokku kutsutud. Peale selle tuleb aga märkida seda, et põhimäärused on vaid määrusandlik akt ja kui niisugune on avaldatud Riigi Teataja selleaegse jaotuse järgi II osas. Määrusandliku aktina ei võinud ta muuta seadust, mis sisaldas sadamate komitee korralduse. Järelikult tuleb oletada, et sadamate komitee juriidiliselt eksisteerib, kuigi teda tegelikult iseseisvuse kestel ei ole veel kordagi

kutsutud kokku. Muidugi on iseküsimus, kas on niisugune asutus veel küllalt tarvilik ja kas niisugune korraldus on otstarbekohane. Nende küsimuste lahendamine peab aga sündima seaduste muutmise teel.

Sadamakomisjoni ülesanded on nähtud ette Kaubanduse seaduse § 638. Sadamakomisjonil on muu seas õigus sadamapiirkonna kohta anda sundmäärusi. Sundmääruste alad on seaduses loendatud. Need on järgmised: 1) laevade liikumine ja seis; 2) kaupade laadimine, lossimine, liikumine ja hoid; 3) sadamas olevate kaide, kraanade, ladude ja muude sadama ehitiste ja seadeldiste kasutamine; 4) eraisikute poolt neile sadama riigimaast eraldatud maatükkide kasutamine; 5) ballasti laadimine ning lossimine ja laevade puhastamine prügist; 6) töönduste teostamine, nagu: kalapüük, tuukerdamine, pukseerimine, vedu, laevade laadimine ja lossimine ja muud, ja 7) tulega ümberkäimine, tulekahjude ärahoidmise abinõud, laevade seis lõhkeainete ja kergestisüttivate asjadega, samuti ka viimaste laadimine, lossimine ja hoidmine (§ 638).

Seda loendust tuleb pidada lõplikuks; määruste andmiseks volitavaid eeskirju ei saa tõlgendada laiendavalt. Nagu näeme, puuduvad toodud loenduses mitmed väga tähtsad üldisse julgeolekusse puutuvad alad: nagu tervishoid, ehitusvalve, üldise liikumise korraldus jne. Neid alasid ei ole sadamakomisjonil õigus korraldada oma sundmäärustega. Niisugusel seisukohal on asunud ka veneaegne sadamate komitee, nagu see nähtud komitee otsustest 11. juulist 1903. a. nr. 64 ja 13. veebr. 1904. a. nr. 82, mis toodud vene kaubandus-tööstusministeeriumi poolt koostatud Seaduste ja administratiivsete korralduste kogus merekaubanduse ja kaubasadamate alal (Petrograd 1914, lhk. 280).

Kuigi sadamakomisjonil ei ole õigust neid alasid korraldada oma sundmäärustega, ei tähenda see muidugi seda, nagu ei võiks neid alasid korraldada vastavad omavalitsused oma sundmäärustega nii-võrd, kui need küsimused on tehtud sundmääruste aluseks.

Sadamate territoorium ei ole üldiselt eraldatud muul maa-alal maksvast režiimist. Ta erineb muust maa-alast vaid seepoolest, mis seadusega on teisiti korraldatud. Seepärast peab arvama, et ka sundmääruste alal allub sadamapiirkond kohaliku omavalitsuse sundmäärustele, välja arvatud Kaubanduse seaduse § 638 otsekohe ettenähtud alad. Niisugune oli arvatavasti veneaegse sadamate komitee seisukoht, nagu see nähtub ülalnimetatud 1904. a. otsusest.

Sadama otsekohene järelevalve ja valitsemine kuulub sadamakaptenile (§ 611). Tema valvab sadamapiirkonnas seaduste, valitsusvõimude korralduste ja sadama suhtes antud sundmääruste täitmise järele ja võtab tarvitusele abinõud nende rikkumiste vältimiseks ja lõpetamiseks (§ 615).

Sadamakapten valvab sundmääruste täitmise järele tulega ümberkäimise, tulekahjude ärahoidmise abinõude, lõhke- ja kergestisüttivate ainetega laevade seisu, samuti ka nende ainete laadimise, lossimise ja hoidmise kohta sadamas. Tulekahjude ja muude õne-

tusjuhtude puhul, mis ähvardavad sadama ehitisi või laevu, nõuab sadamakapten sadamas olevatelt laevadelt, lootsikutelt ja raudteeasutistelt neil olevaid tule vastu võitlemise abinõusid ja päästevahendeid, liikuvat koosseisu jne. Laevad, lootsikud ja raudteeasutised on kohustatud sadamakapteni nõudeid viivitamatult täitma (§ 617).

Sadamakapten valvab sadama kui sarnase tegevuse ning korrapärasuse järele, nagu liikumisabinõude kui ka kaupade liikumise, laadimise, lossimise, sadamaseadeldiste, laoplatside tarvitamise, laevade puhastamise jne. järele. Samuti teostab ta järelevalvet lootside tegevuse, sadamas leiduvate meremärkide korrasoleku jne. üle. Need otsekohe sadamasse ja laevasõidusse puutuvad ülesanded on üksikasjaliselt loendatud (§§ 616, 618, 619 ja teised).

Märkimist väärrib üldise heakorra ja julgeoleku alal veel sadamakapteni õigus määrata administratiivkorras karistusi. Niisugune karistamise õigus on temal sundmääruste rikkumise eest Kaubanduse seaduse § 616 pp. 1 ja 3—7 ja § 617 ettenähtud asjades. Ta võib karistada rahatrahviga kuni 100 kroonini (§ 624). Kui sadamakapteni poolt määratud karistust ära ei tasuta kolme päeva jooksul, antakse asi üle vastavale kohtule.

Perekonnaseisuametniku kohuseist surmajuhtude registreerimisel.

T. Teder

Surmajuhtude registreerimisel on suur tähtsus juriidiliselt seisukohalt. Siin tuleb kõne alla isiku ja tema õiguste kaitsmine pensioni, elukindlustuse, päranduse jne. asjade lahendamisel. Surmajuhtude registreerimine on tähtis veel surmapõhjuste statistika otstarbel, mille ülesandeks on näidata, mislābi surevad inimesed üldse teatud maades ning teatud ajavahemikus ja kuidas oleneb surevus üksikute haiguste ja teiste surmapõhjuste läbi inimeste soost, perekonnaseisust, elukutselisest tegevusest, rahvusest, tõulisest kuuluvusest jne.

Perekonnaseisu seaduse § 52 (R. T. 191/192 — 1925) põhjal teatatakse igast surmajuhust kolme päeva jooksul kohalikule perekonnaseisuametnikule registreerimiseks.

Kohtu- ja Siseministeeriumi seletusel (K.-S. adm.-o. seletus 10. IV. 1929 nr. 5151) ei ole takistusi isikut, kes näiteks surnud linnas ja keda kavatsetakse matta oma alalise elukoha vallas, registreerida vallas asuvas perekonnaseisuametis, sest Perekonnaseisu seaduse § 3 põhjal registreerivad kodanikud oma perekonnaseisu muudatused kohaliku omavalitsuse perekonnaseisuametniku või

ametnik-vaimuliku juures oma alalise elukoha või ajutise viibimiskoha järgi.

Kohtuotsusega surnukstunnustamist ei loeta surmajuhuks Perekonnaseisu seaduse § 52 mõttes ja ei registreerita surmaregistris, vaid vastavas perekonnaregistris kohtu poolt saadetud ärakirja põhjal seadusejõusse astunud kohtuotsusest (Prs. s. § 56).

Surnuotsündinuist tuleb aga perekonnaseisumetnikule teada anda kolme päeva jooksul registreerimiseks surmaregistris. Surnuotsündinuks ei loeta loodet, mis heidetud välja emahüst enne kuuekuulist kandmist (Prs. s. j. § 51, R. T. 27 — 1931), mispärast ei ole ka alust alla kuuekuulise lapse loote registreerimiseks ja ei ole ka tarvilik loote matmisel nõuda registreerimistunnistust (K.-S. adm.-o. seletus 8. VI. 1929 nr. 1231).

Kui teadaantud ametiruumi lahtioleku aeg ei võimalda kodanikule surmajuhu õigeajalist teadaannet või sünnib matmine enne kolmepäevast teadaande tähtaega, on perekonnaseisumetnik kohustatud Prs s. juhtnõõride § 5 (R. T. 48 — 1926) põhjal ka väljaspool avaldatud aega registreerima surmajuhu.

Nagu Arstiseadusest (VSK. XIII k. 1905. a. väljaanne, 1912., 1913. ja 1914. a. j.) selgub, on keelatud matta surnuid enne kolme ööpäeva möödumist, kui surm ei ole järgnenud katkust või mõnest muust nakkushaigusest, nagu pleki- ja kõhüsoetõvest, röugetest, leetritest ja sarlakist; ainult neil juhtudel, et vältida nakkust elavate keskel, on lubatud matta enne tähendatud tähtaega (Arstiseaduse § 713).

Suvel, suure kuumuse ajal on lubatud matta surnuid ühe ööpäeva möödumisel surmast, kui surmajuht ei anna põhjusi kahtluseks ja surnu juures tulid ilmsiks lagunemise ilmsed tundemärgid. Nende tundemärkide olemasolu ning surm peab igal üksikul juhul tõestatama arsti poolt, tema puudumisel aga — kohaliku vastava usutunnistuse vaimuliku ja politsei ühise järelevaatusega (Arstiseaduse § 714).

On keelatud, vastutusele võtmise ähvardusel kriminaalseaduste järgi, matta enne kohtuarstlikku ülevaatust järgmisi laipu: 1) varsti pärast välise mehaanilise vägivalla, löögi, haava tõttu, tunduvalt kõrgusest langemise jne. tõttu surnute laipu; 2) äkiliselt ebaharilikude haigushoodega, mis annavad põhjust kahtluseks mürgitamisest, surnute laipu; 3) kahjulikkude aurude, määrete, vannide, pesemiste, puudrite jne. välise tarvitamise järele surnute laipu; 4) välise vägivalla tundemärkidega või ilma nendeta leitud laipu; 5) üldse inimeste laipu, kes olid näiliselt terved ning äkitselt surid teadmata põhjusel; 6) leitud vastsündinud laste laipu; 7) samuti ka juhul, kui on põhjust kahtluseks ihuvilja kuritahtlises surmamises ja kõrvaldamises, ja 8) kui tekivad kahtlused selle üle, et surmajuht oli tingitud nende isikute poolt tarvitatud keelatud arstimisviisist, kellel ei ole õigust arstlikuks praktikaks (Arstiseaduse § 715).

Surmajuhust kolme päeva jooksul on kohustatud teatama perekonnaseisumetnikule registreerimiseks esimeses järjekorras sur-

nu juures elutsevad täisealised, või nende puudusel oma teo tähendusest arusaajad alaealised perekonnaliikmed. Perekonnaliikmete puudusel, või kui neid ei ole kohal, registreerib perekonnaseisuametnik surmajahu surnu korteri- või majaperemehe teadaandel, või selle asutuse (haigemaja, vaestemaja, varjupaiga, kasvatusmaja, vangimaja jne.) ülemuse teadaandel, kus suremine juhtus (Prs. s. § 53, Prs. s. juhtn. § 43).

Haigemaja ülemus annab registreerimiseks teada ainult nende isikute surmajuhud, kes haigemaja poolt maetakse või kelle laibad saadetakse Tartu anatoomikumi (Tallinna linna keskhaigemaja juhataja kiri 6. IV. 1929 nr. 2355).

Kui haigemajas surnud isiku omaksed korraldavad tema matmist, lasub registreerimiseks teadaandmise kohustus nende peal.

Vahialuste surma üle vangimajade kodukorra § 211 ettenähtud arstitunnistus antakse surnu omastele allkirja vastu registreerimiseks välja, kui nemad kolme päeva kestel, arvates surmatunnist, ilmutavad surnukeha järele, vastasel korral on vangimaja ülem kohustatud surmajahu kohaliku perekonnaseisuametniku juures registreerima, esitades kõnesolevat arstitunnistust ja kõiki vajalikke andmeid nii palju kui need teada vangimaja ülemale (Vangimajade valitsuse ringkiri 5. X. 1926, nr. 39 p. 9, 10).

Ei esita teadaande kohuslased surma teadaannet seaduses ettenähtud tähtajal, võetakse nad vastutusele Rahukohtu nuhtlusseaduse § 29 korras (Prs. s. j. § 43). Sama üleastumise eest on nähtud ette karistus Kriminaalseadustiku § 396 (R. T. 56 — 1929 art. 396). Selle seadustiku maksmapaneku seadus ei ole aga veel antud.

Prs. s. juhtnõotide § 43 ettenähtud vastutusele võtmine sünnib üldkorras, s. o. vastutusele võtmiseks teeb algatuse see asutis või isik, kellele asjaolu kõige varem sai teatavaks. Kui asjaolud vastutusele võtmiseks teatavaks said perekonnaseisuametnikule, teatab ta sellest politseile, kelle ülesandeks on vastutusele võtmiseks astuda samme (K.-S. adm.-o. seletus 29. IX. 1926 nr. 504 p. 5 Tartu maa-valitsusele). Perekonnaseisuametnikul ei ole vastutusele võtmisest tarvis protokolliraamatus protokolleerida (K.S. adm.-o. seletus 16. IX. 1926 nr. 504).

Surnukeha leidmisel teeb kohalik politsei asja kohta protokoll ja teatab sellest pärast surnu isiku kindlakstegemist kohalikule perekonnaseisuametnikule registreerimiseks (Prs. s. § 54). Ka tundmatuks jäänud surnukeha registreerimiseks tuleb politseil perekonnaseisuametnikule teada anda, esitades asja kohta koostatud protokollil ärakirja, mis peab sisaldama Prs. s. juhtnõotide § 47 (R. T. 48 — 1926) ettenähtud andmed (vt. ka Prs. s. j. §§ 48—50).

Kui politsei protokoll, mis koostatud tundmatu surnu kohta, ei sisalda kõiki Prs. s. juhtnõotide § 47 (R. T. 48 — 1926) nõutud andmeid, tuleb perekonnaseisuametnikul politseilt enne akti koostamist nõuda täiendavalt protokollis märkimata jäänud andmed (K.-S. adm.-o. seletus 21. V. 1932 nr. 1660 Räpina valla perekonnaseisuametnikule).

Surmajuhu kahekordse registreerimise ärahoidmiseks tuleb perekonnaseisuametnikul enne registreerimisele asumist asjaosaliselt küsida, kas kõneallosel perekonnaseisu muudatus ei ole juba registreeritud, ning kui selgub, et see juba registreeritud, loobuda teisekordse akti kokkuseadmisest (K.-S. adm.-o. ringkiri 5. X. 1926 nr. 504 kõigile perekonnaseisuametnikkudele).

Surma registreerimist on soovitatav alata surma-statistilise lehe täitmisega, mis osalt aitab ka hoiduda vigade sattumisest akti. Surmalehe täitmisel tuleb perekonnaseisuametnikul silmas pidada Kohtu- ja Siseministri juhtnõore perekonnaseisuametnikkudele statistiliste teatelehtede täitmiseks, nimelt §§ 15—26 (R. T. 45 — 1926 ja 30 — 1931).

Eesti Vabariigi linnades ja alevites võivad registreerida perekonnaseisuametnikud surnuid ainult arsti poolt Arstliikude surmatunnistuste määruses (R. T. 75 — 1929, art. 519) ettenähtud vormi järgi väljaantud surmatunnistuste põhjal.

Nimetatud määruse § 5 põhjal annab surmatunnistuse maksuta välja arst, kes haiget on ravinud, erakorralistel juhtudel aga linnas — linnaarst, alevis — aleviarst.

On tulnud ette juhtusid, kus aleviarst on keeldunud surmatunnistuse väljaandmisest põhjusel, et tema ei ole käinud haige juures enne surma. Sel puhul on Haridus- ja Sotsiaalministeerium seletanud, et arstliku surmatunnistuse määruse § 5 ettenähtud erakorraliste juhtude all tuleb mõista ka neid juhtusid, kus linna- või alevipiirkonnas haige on surnud ilma arstiabi tarvitamata, või surmajuhust perekonnaseisuametnikule teatama kohustatud isikutel on võimatu isikut enne surma ravinud arstilt selle äraoleku tõttu või muudel sarnastel põhjustel hankida surmatunnistust. Niisugusel korral on ametlikud arstid kohustatud andma välja surmatunnistuse Rahva tervishoiu korraldamise seaduse (§ 17) ja määruse alusel (Haridus- ja Sotsiaalmin. ringkiri 4. VII. 1931 nr. 41792 maa-, linna- ja tervishoiu alal linnaõigustega aleviarstidele). Ametlikud arstid, kes keelduvad surmatunnistuse andmisest, langevad karistuse alla, kui nad ei tee seda. Eraarst, kes haiget ei ole ravinud, kuigi ta alevis või linnas elaks, ei ole kohustatud andma välja surmatunnistust (Har.-Sots.-min. kiri K.-S.-ile 5. XII. 1930 nr. 44152).

On esitatud andmed küllaldased, koostab perekonnaseisuametnik surmaakti, milles märgitakse Prs. s. juhtnõorede § 45 (R. T. 27 — 1931) ja § 46 (R. T. 48 — 1926) ettenähtud andmed.

Surmaaktis märgitakse kõik ajaarvud uue (Gregooriuse) kalendri järgi. Surmajuhu aasta, kuu ja päev tuleb kirjutada sõnades (Prs. s. j. § 13, R. T. 84 — 1928), kuna surnu vanus või sünniaeg ja surmaakti koostamise aeg on lubatud kirjutada numbritega. Tuleb surmaajas pärast surmaakti allakirjutamist avalikuks viga, on seda võimalik parandada kohtu teel, kuna surnu vanusesse või sünniaega sattunud viga on võimalik parandada täiendava akti koostamise teel.

Surnu perekonnanimi ja nimi tuleb akti märkida täielikult. Täieliku nime all mõeldakse isiku sünniregistris tähendatud nimi, perekonnanimi. Kui isikul mitu nime, siis märgitakse nad kõik akti ja samas järjekorras nagu need on märgitud sünniregistris. Abielus-, lesk- ja lahutatud naiste kohta märgitakse peale perekonnanime, mis nad kannavad mehe järgi, ka vallaspõlve perekonnanimi, et võimalik oleks surmaakti kindlamalt ühendusse viia sama isiku sünniaktiga. Kui esineb juhtum, kus abielus-, lesk- või lahutatud naise vallaspõlve perekonnanime on võimatu kindlaks teha, tuleb akti märkida „vallaspõlve perekonnanime võimatu kindlaks teha“, või kui isikul vallaspõlves ei olnud veel perekonnanime (Petserimaalt ja Naroovatagustest valdadest päritud isikute juures tuleb seda ette), tuleb see aktis tähendada, et järelevalveasutis ei tuleks arvamusel, et perekonnaseisuametnik ei ole püüdnudki surnu vallaspõlve perekonnanime kindlaks teha (K-S. adm.-o. seletus 2. IX. 1931 nr. 764).

Kui surnu sünniakt või perekonnakirjad peetakse samas perekonnaseisuametis, kus ta surmaakt tuleb kokkuseadmisele, löögu perekonnaseisuametnik lahti vastav register, et hoiduda võimalikkudest vigadest surnu perekonnanime, nime, sünniaja või vanuse märkimisel akti. Kui surnud isiku kohta perekonnaseisuametis ei ole vastavaid dokumente, tuleb perekonnaseisuametnikul, kui tal kahtlus tekib teadaantud andmete õigsuses, püüda selgusele jõuda, kas ei ole võimalik teadaandjalt saada surnu dokumente, mis aitaksid kõrvaldada kahtlust. Arstlikus surmatunnistuses märgitud surnu perekonnanimi ja nimi tuleb kriitikaga võtta, kuna neis andmeis on võimalikud vead.

Surmakoha märkimisel akti tuleb vahest ette praktikas, et seda küllalt täpselt ei märgita, näiteks on märgitud ainult küla või talu või ainult linna nimetus, kuna tuleb märkida vald, küla, talu või linn, uulits, maja jne.

Erandiks võiks olla kohtuotsusel surmatud isiku surmakoha märkimine, kus jätkub sellest, kui märgitakse omavalitsuse nimetus, mille piirkonnas suri isik.

Ka matmiskoha märkimisel tuleb ette ebatäpsusi. Näiteks on märgitud matmiskohana Rahumäe kalmistu Tallinnas. Niisugune märkimine on liig laiamõisteline, sest Rahumäel on ligi kümme eriorganisatsioonide kalmistut, tähtis on teada, missugusele Rahumäe kalmistutest surnu maetakse.

Surnu elukutselise tegevuse märkimisel tuleb pidada silmas üldiselt samu nõudeid, mis sünniakti täitmisel. Lapsealiste elukutseline tegevus jääb täitmata või märgitakse soovikorral vanemate elukutse.

Surma põhjus märgitakse akti sõnasõnaliselt, nii nagu see märgitud arstlikus surmatunnistuses, ja seda linnas ja alevis iga surmaakti kokkuseadmisel, maal neil juhtudel, kus arstlik surmatunnistus esitatud. Ka maal tuleb nõuda perekonnaseisuametnikul arstlik surmatunnistus surmajuhtudel, mis nähtud ette Arstiseaduse § 715 (vaata eelpool).

Kui maal asuv perekonnaseisuametnik registreerib surma põhjuse ilma arstitunnistusega, sünnib see teadaandja ülesandel. Sealjuures peab perekonnaseisuametnik püüdma kätte saada võimalikult täpse surmapõhjuse, mis küll alati kerge ei ole, sest tihti juhtub, et surmapõhjuse teadaandja kas hooletuse või lihtsalt teadmatus tõttu väljendab surmapõhjuse puudulikult, näiteks nimetab surmapõhjuseks „loomulik surm“. Sarnane tähendamisi viis võimaldab küll eraldada vägivaldse surma juhud, kuid on siiski otstarbetu. Perekonnaseisuametnikul tuleb niisugusel korral paluda igakord nimetada haigused, mis põhistasid surma. Teine näide: surmapõhjuseks nimetatakse „enesetape“. Sel korral tuleb nimetada surmalaad (upumise, poomise, mahalaskmise jne. läbi). Kui tegemist mitme surmaeelse haigusega, loetakse arstiteaduse seisukohalt surmapõhjuseks põhihaigus, aga mitte selle väljendusi ehk komplikatsioone. Kui inimene, näiteks, kannatas maohaavade all, millele järgnes maokelme põletik, tuleb registreerida surmapõhjusena maohaavad, aga mitte viimane haigus. Viib pikale siin üksikasjaliselt peatuda surmapõhjuste registreerimise juures. Selle küsimuse kohta on Riigi statistika keskbüroo väljaandel 1931. a. ilmunud 128-leheküljeline raamat pealkirja all „Surmapõhjuste registreerimiskord ja rahvusvaheline surmapõhjuste nomenklatuur, vastu võetud Rahvusvahelise Komisjoni poolt Pariisis 1929. a.“ See raamat on määratud käsiraamatuks peamiselt Eesti arstkonnale, kuid võib olla abiks ka perekonnaseisuametnikule paremaks surmapõhjuse väljendamiseks statistilises lehes ja aktis.

Olgu siin veel nimetatud, et kohtuotsusel surmatud isikute kohta tuleb surmapõhjuseks märkida „surmatud kohtuotsuse põhjal“ ja et niisugusel juhul võib prokuröri kiri, millega teatatakse surmast ja surmapõhjustest, asendada arstliku surmatunnistuse, sest prokurör on vastavate seaduste põhjal kohtu surmaotsuste täidesaatja ja selle eest vastutav (K-S. adm.-o. seletus 18. VI. 1932 nr. 375 Tallinna linna perekonnaseisuametile).

Perekondliku seisuna märgitakse akti kas surnu on vallaline, abielus, lahutatud või lesk. Praktikas on tulnud ette juhtusid, kus perekonnaseisuks on märgitud „üksik“, niisugust sõna kui ebamäärast ei tule tarvitada. Ka märgitakse vahest perekonnaseisuna „laps“, millega võib vahest leppida, kuna üldiselt teada, et teatava vanaduseni lapsed on kõik vallalised.

Välisriigi kodanikkude surmaaktides märgitakse nende kodakondsus, samuti märgitakse kodakondsuseta isikute aktides, et nad kodakondsusetud. Praktikas tuleb sageli ette, et välismaalaste kohta need andmed unustatakse märkimata.

Surmaaktile kirjutab alla perekonnaseisuametnik ja surmajuhust teataja. Perekonnaseisu seaduse § 55 märkuse põhjal võib surmajuhust teataja allkiri ära jääda, kui esitatakse surma kohta arsti poolt väljaantud tunnistus. Riigikogu üldkomisjon, seletuskirjas Perekonnaseisu seadusele, leiab, et kui esitatud arstlik surmatunnistus, siis muutub tarbetuks teadaandja allkiri surmaaktil, sest kogu

vastutus surmajuhu tõelikkuse eest langeb surmatunnistuse väljaandjale, kui ametlikule isikule. Kohtu- ja Siseministeeriumi seletusel (K-S. adm.-o. kiri 7. V. 1931 nr. 1435 Võru ev.-lut. koguduse perekonnaseisuametnikule) tuleb juhul, kui teadaandja allkiri jääb ära, aktis märkida, teadaandja vahekorra kohta surnuga, perekonnanime, nime ja alalise elukoha asemel, missuguse arsti, millal ja missuguse numbriga all väljaantud surmatunnistuse põhjal akt on seatud kokku.

Enne surmajuhu registreerimist ei või surnukeha matta (Prs. s. j. § 52 RT 48 — 1926). Selle järeldusel tuleb perekonnaseisuametnikul, kes surmajuhu registreerib, matjale anda välja vastav teatis (õiendis) tõenduseks, et surmajuht on registreeritud (K-S. adm.-o. seletus 30. IX. 1926 nr. 504). Vormilist surmatunnistust (vorm nr. 7) ei saa anda välja enne, kui surnu on maetud, seepärast ei saa niisugust tunnistust esitada ka matmispaiga järelevaatajale matmisloana (K-S. adm.-o. seletus 29. IX. 1926 nr. 504 p. 6 Tartu maavalitsusele). Perekonnaseisuametniku poolt matmispaika valitsevale asutisele esitamiseks väljaantud surmateatis, õiendis või vahekiri tuleb maksvaks lugeda, kui sellest selgub, et vastava surmajuhu kohta on seatud kokku perekonnaseisuametis surmaakt, ja kui see teatis, õiendis või vahekiri on varustatud perekonnaseisuametniku allkirja ja pitsatiga. Matmispaiga valitsevale asutisele matmisloana väljaantavad surmateatised, õiendised jne. on Perekonnaseisu seaduse § 55 põhjal maksuvabad (K-S. adm.-o. seletus 3. aug. 1931 nr. 792 Võru ev.-lut. koguduse perekonnaseisuametnikule).

Et Perekonnaseisu seadus ja selle seaduse juhtnõõrid kiriklikkude ristimiste ja matmiste kohta ametiruumides, kirikutes, surnute hoiuruumis või kodus ei sea üles nõudeid, puudub alus seisukohale asumiseks, et vaimulikud enne sünni ja surma registreerimist ei või toimetada kiriklikke usutalitusi. Matmispaikade seaduse (RT 171/172 — 1925) § 1 põhjal jagunevad matmispaigad avalikkudeks ja eramatmispaikadeks, kusjuures sama seaduse § 7 järgi usuühingute senised kalmistud kuuluvad avalikkude matmispaikade hulka. Matmispaikade seaduse § 9 põhjal antud Siseministri 31. aug. 1926 määruse (RT 67 — 1926) § 22 järgi ei või matmine sündida enne surma registreerimist perekonnaseisuametniku juures, kuna sama määruse § 31 põhjal järelevalvet avalikkude matmispaikade üle teostavad peale matmispaika valitseva asutise, politsei jne. Sellest järgneb, et matmispaikadesse matmise eest enne surma registreerimist perekonnaseisuametniku juures, ei ole vastutav usuühingu vaimulik, kui ta matmist (muldasängitamist) pole toimetanud surnuaial, vaid usuühingu valitsus või eramatmispaiga eest vastutav isik. Samuti on matmise eest enne registreerimist vastutavad isikud, kes on kohustatud Perekonnaseisu seaduse § 53 ja Prs. s. juhtnõõride § 43 põhjal teatama surmajuhtudest perekonnaseisuametnikule (K-S. adm.-o. seletus 22. IX. 1926 nr. 308 Tartu maavalitsusele ja Eesti ap.-õig. kiriku sinodile).

Eesti kodanikkude surmaaktide või nende ärakirjade põhjal kannab omavalitsuse perekonnaseisuametnik perekonnaseisuregistrisse surmalahtris isiku surma või surnukeha leidmise kuu, päeva ja aasta, surmakoha või surnuakeha leiukoha ja matmiskoha nimetuse, kuhu surnu maetud; kui isiku alaline elukoht lahkuminev surmakohast, märgitakse ka tema alaline elukoht (vt. Prs. s. § 2 ja Prs. s. j. § 62).

Kohtu- ja Siseministeeriumi adm.-o. ringkirja 30. XII. 1930 nr. 1422 p. 3 põhjal on usuühingu perekonnaseisuametnikud 1. I. 1931. a. peale kohustatud saatma iga Eesti kodaniku surmaakti ärakirja vastavale omavalitsusele, vaatamata, kas surnu kohta juba peetakse perekonnakirju või mitte. Samuti tuleb omavalitsuse perekonnaseisuametnikul saata ärakiri surmaaktist teisele omavalitsusele, kui surnud kodaniku perekonnakirjad peetakse teises omavalitsuses, või surnu, kelle perekonnakirjade pidamise küsimus lahtine, alaline elukoht ei ole selles omavalitsuses, kus surnu registreeritud.

Omavalitsuse perekonnaseisuametnik, kes on saanud surmaakti ärakirja, on kohustatud kindlaks tegema, kas peetakse surnu perekonnakirjad selles omavalitsuses. Jaataval korral kannab ta vastavad andmed perekonnaregistrisse, paigutades akti ärakirja lisatoimetusse ja teatades perekonnaregistrisse sissekandmisest ärakirja saatjale. Eitaval korral paigutab ta surmaakti ärakirja lahtiselt, surnu perekonnanime järgi tähestikulises järjekorras surmaaktide ärakirjade erikaante vahele, kus ärakiri hoitakse alal, kuni selle järgi on tarvidus. *Usuühingu või omavalitsuse perekonnaseisuametnikule, kes on saatnud akti ärakirja, teatatakse selle kättesaamisest.*

Lõpuks veel surnu ümbermatmise registreerimisest. Perekonnaseisu seaduse § 60 põhjal teatab surnu ümbermatmisest omavalitsusele märkimiseks see võim, kellest oleneb sellekohase loa andmine. Rahva tervishoiu korraldamise seaduse § 13 p. 22 (RT 2 — 1928) näeb ette, et valve ümbermatmise üle kuulub maa- ja linnavalitsuse ülesannetesse tervishoiu alal. Sama seaduse § 17 näeb ette, et maa- või linnavalitsuse piirkonnas on tervishoiutöö tegelik ja tehniline juhtimine maa- ja linnaarstide ülesandeks.

Nende paragrahvide alusel teostavad ümbermatmise loaandmist maa- ja linnaarstid, kes siis Perekonnaseisu seaduse § 60 põhjal on kohustatud teatama ümbermatmisest omavalitsusele, kus peetakse surnu perekonnakirjad, ümbermatmise märkimiseks perekonnaregistrisse. Lähemaid juhtnööre ümbermatmise loaandmise kohta seni ei ole antud.

Ametlik osa.

Kohtu- ja Siseministri käsukiri 20. aprillist s. a. nr. 15.

Kuresaare kinnistusjaoskonnas 1917. a. hävitatud kinnistusraamatute ja -registrite jaluleseadmiseks asutatud erikomisjoni alaline liige õigusteadlane Augustin Verlin on vabastatud ametist oma palvel, arvates 20. aprillist 1932. a.

Käsukiri 27. aprillist s. a. nr. 16.

Kuresaare kinnistusjaoskonnas 1917. a. hävitatud kinnistusraamatute ja -registrite jaluleseadmiseks asutatud erikomisjoni liikmeks on määratud kohtuameti vanem kandidaat Tallinna-Haapsalu rahukogu juures Ernst Albert ja Saaremaa 2. jaoskonna rahukohtunik August Verlin.

Käsukirjaga 9. maist s. a. nr. 17

on vabastatud ametist Viljandi notar Gustav Talts oma palvel, arvates 31. maist s. a. tema nimetamise puhul Viljandi-Pärnu rahukogu alaliseks liikmeks.

Õigusteadlane Heinrich Jõhvikas on nimetatud notariks Viljandi linna, arvates 31. maist s. a.

Käsukirjaga 6. juunist s. a. nr. 18

on Lihula jaoskonna politseikomissar Jüri Pender paigutatud ümber *teenistuse huvides Võru jaoskonna politseikomissariks*, arvates 27. juunist 1932. a.

Võru jaoskonna politseikomissar Voldemar Holm on paigutatud ümber oma soovil ja teenistuse huvides Lihula jaoskonna politseikomissariks, arvates 27. juunist 1932. a..

Politseivalitsuse direktori käsukirjaga 3. maist s. a. nr. 2

on vabastatud ametist Petseri-Võru prefektuuri konstaabel Hans Sims oma palvel, arvates 20. maist 1932. a.

Politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud Harry Voitk on määratud konstaabliks Narva prefektuuri koosseisu, arvates 1. maist 1932. a.

Politseivalitsuse direktori käsukirjaga 19. maist s. a. nr. 3

on politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud Arnold Vatsel määratud konstaabliks Petseri-Võru prefektuuri koosseisu, arvates 1. maist 1932. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Julius Liivak on paigutatud ümber teenistuse huvides ja tema oma soovil Petseri-Võru prefektuuri koosseisu, arvates 20. maist 1932. a.

Koosseisude vähendamise tõttu 15. veebruarist s. a. ametist vabastatud Lasnamäe jaoskonna politsei-abikomissar Tallinnas Johan Tobias on määratud konstaabliks Tallinna-Harju prefektuuri koosseisu, arvates 20. maist 1932. a.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 30. maist s. a. nr. 4

on kustutatud koosseisust Tartu-Valga prefektuuri konstaabel Daniel Zirk, kes surnud 19. mail s. a..

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 9. juunist s. a. nr. 5

on määratud politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud Vladimir Lippert konstaabliks Tartu-Valga prefektuuri koosseisu, arvates 1. juunist s. a.

Politseivalitsuse direktori käskiri 17. juunist s. a. nr. 6.

Kohtu- ja Siseministri resolutsiooniga 16. juunist s. a. on määratud teenistuses ülesnäidatud hoolsuse ja püüdlikkuse eest rahalist autasu järgmistele politseiametnikkudele: kriminaalpolitsei van. agent Johannes Jaaska — 30 kr., kriminaalpolitsei assistent Sergei Kuresson — 30 kr., kriminaalpolitsei assistent Jaan Naisson — 30 kr., kriminaalpolitsei van. assist. Julius Ennok — 50 kr., raudteepolitsei raiooni konst. Joh. Villemson — 30 kr., kriminaalpolitsei van. assist. Paul Hansar — 50 kr., raudteepolitsei raiooni konst. Jüri Ostnik — 30 kr., raudteepolitsei allkonst. Ado Kink — 20 kr., Lääne-Saare prefektuuri konst. Eduard Hamann — 30 kr., konst. Johan Jaakson — 30 kr., konst. Oskar Zängov — 20 kr., kordnik Johannes Mets — 20 kr., konstaabel Hendrik Laos — 30 kr.

Tutvudes kohapealt esitatud ettepanekutega autasu määramisest, härra minister oli veendunud, et paljud autasu saajaist oleks väärinud autasu hoopis suuremas määras, kuid kahjuks ei lubanud eelarves selleks ettenähtud kasiin summa seda teostada.

Raudteepolitsei ülemkomissari käskkirjaga 1. juunist s. a. nr. 3

on avaldatud kiitust Tamsalu raiooni konstaablile Hans Teder-schmidt'ile teenistuse nimel hoolsa ja aruka tegevuse eest, mille tagajärjel temal läks korda tabada 11. mai öösel s. a. Tamsalu jaamas murdvarast.

Raudteepolitsei ülemkomissari käskiri 17. juunist s. a. nr. 4.

Tallinna jaoskonna Pärnu raiooni konstaablile Aleksander Sulele on avaldatud tänu hoolsa teenistuskohuste täitmise eest 14. juunil s. a. tähtsa kurjategija väljaselgitamisel.

Piirivalve valitsuse ülema käskkirjaga 28. aprillist s. a. nr. 66

on Tallinna jaoskonna van.-mootorrattajuht reamees Ottomar Schmidt ülendatud hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest kapraliks.

Piirivalve valitsuse ülema käskkirjaga 4. maist s. a. nr. 69

on määratud 20 kr. rahalist autasu Petseri jaoskonna Mägiste raiooni valvurile kapral Eduard Otsale — salaja ülepiiritulija tabamisel 26. III. s. a. ülesnäidatud energilise teotsemise eest.

Piirivalve valitsuse ülema käskkirjaga 12. maist s. a. nr. 73

avaldatakse teadmiseks ja täitmiseks väljavõte Tallinna Garnisoni ülema käskkirjast nr. 17. 16. V. 1932. a., § 7. 24. apr. s. a. väeosade ja kaitseliidu lippude äraviimisel Estonia kontsertsaalist ning 1.

mail s. a. K. L. Tallinna maleva poolt lippudega korraldatud rongikäigul selgus, et palju garnisoni väeosade kaitseväelasi ei tervita väeosa ja kaitseliidu lippe.

Väeosade ja kaitseliidu lipud on riigikaitse pühaduse sümbol ning tähelepanematus nende vastu kaitseväelaste poolt on haavav lipu alla koondunud kaitseväelastele ja kaitseliitlastele.

Juhin tähelepanu minu ksk. nr. 26 § 5 — 1930. a. peale ja nõuan, et väeosade ja asutiste ülemad alluvatele ära seletaks Garnisoni määrustiku § 559. nõuded ja nõuaks selle täpsat täitmist.“

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 21. maist s. a. nr. 75

on kiitust avaldatud Narva jaoskonna Narva raiooni kord. ül. k. t. n. a. o. Mihkel Loorents'ile hoolsa teenistuskohuste täitmise eest.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 26. maist s. a. nr. 76.

Tariifinõukogu otsusega 29. IV. 32. a. (RT 41 — 32) on sadamamaksude tariifi nr. 92 § 1 tähendatud uue sadamaga — Orisaarega.

Kokkuleppel Maksudevalitsusega Orisaare sadamas sadamamaksude võtmine pannakse piirivalve Lääne jaoskonna Orisaare raiooni Orisaare kordoni ülema peale.

Tähendatud sadam ja sadamamaksude võtmise korraldamine allub Saaremaa tolliinspektorile.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 8. juunist s. a. nr. 85.

Peipsi jaoskonna ülem major Särev täidab 30. maist s. a. Kaitseliidu Alatskivi malevkonna pealiku kohuseid ühes oma otsekoheste ülesannete täitmisega.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 14. juunist s. a. nr. 89

on ülendatud Tallinna jaoskonna Tallinna 1-se raiooni kordoni ülema k. t. kapral August Poogen ja Tallinna 2. raiooni kord. ül. k. t. kapral Leopold Uudemann hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest noorem-allohviterideks ja kinnitatud kordoni ülemateks.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 17. juunist s. a. nr. 90.

Teedeministri poolt 15. apr. 1932. a. nr. 3602—31 all rannavanematele antud juhtnõõride (RT 35 — 1932) §§ 5 ja 9 täitmiseks kästakse raiooniülemaid „Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seaduse“ (RT 48 — 1930) täitmiseга seotud rahalist läbikäiku näidata raiooni kassaraamatus.

Rannavanem kõigist sissetulnud rahasummadest on kohustatud ette kandma raiooni ülemale, ühtlasi teatades, kuipalju sissetulnud rahasummadest ja nimelt missuguse akti järgi tema oma kätte jättis.

Raiooni ülem arvestab kassaraamatus sissetuleku pooleraldi iga akti järgi rannavanema ettekandes tähendatud kogu sissetulnud rahasumma. Rahalist läbikäiku raiooni ülematel näidata igakuulis-

tes kassaaruannetes üleminevate summade osas. Rannavanemate käes olevad summad näidata aruandes raioonis alalolevateks.

Petseri jaoskonna Mägiste raiooni valvur reamees Rudolf Valterile on määratud hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest 40 kr. rahalist autasu.

Politseivalitsuse poolt on antud load

laskemoonaga kauplemiseks: Kaubanduse a/s. Hüppler ja Ko. Tallinnas, S. Tartu mnt. 45, maksvusega 16. aprillini 1933, Karksi Tarvitajate ühisuse juhatusel Nuias, maksvusega 23. aprillini 1933, ja Jaan Jaani p. Brunhof'ile Meeksi vallas ja asunduses, maksvusega 1. maini 1933;

laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Johannes Veske'le Rakveres, Tallinna tän. 27, maksvusega 23. aprillini 1933, Johannes Mihkli p. Enno'le Tallinnas, S. Tartu mnt. 76, maksvusega 4. aprillini 1933, a/s. Paul Jürmann'ile Jõgeva alevis, Suur tän. 8, maksvusega 15. aprillini 1933, Friedrich Hansu p. Martinson'ile Mustvee alevis, Tartu tän. 33, maksvusega 5. märtsini 1933, Grigori Aleksandri p. Schivolovitschile Kuresaares, Kauba tän. 4, maksvusega 23. maini 1933, Adolf Valentini p. Neumann'ile Narvas, Joala tän. 22, maksvusega 8. maini 1933, ja Friedrich Jüri p. Maiste'le Võrus, Jüri tän. 5-b, maksvusega 16. juunini 1933;

laskeriistade parandamiseks: Karl Jüri p. Burmeister'ile Rapla alevikus, maksvusega 1. maini 1933, August Jakobi p. Eiche'le Võrus Kreutzvaldi tän. 36, maksvusega 29. maini 1933, ja Karl Karli p. Kanepile Otepää alevis, Pärnu tän. 6, maksvusega 6. maini 1933.

Politseivalitsuse direktori otsustega on tühistatud: Viljandis elutseva Jaan Jaagu p. Maaten'i, Kodijärve vallas Pangodi as. elutseva Friedrich Lestal'i, Pihla v., Ree külas elutseva Oskar Ado p. Raamatu ja Maasi vallas, Kavandi külas elutseva Aleksei Aleksandri p. Kase laskeriistaload jahipüüsi kandmise ja hoidmise osas ning Tallinnas, Vabriku 47 elutseva Johannes Gustavi p. Milder'i, Viljandis, Uuel tän. 18 elutseva Theodor Johani p. Järvekülje ja Tallinnas, Kantsi 5, elutseva Jüri Jüri p. Anderson'i laskeriistaload.

Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt on lubatud: 1) Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Tallinna osakonna juhatusel ÜENÜ ülesannete teostamiseks rahalist loteriid 2500 kr. suuruses panna toime 22. oktoobril 1932. a. osakonna ruumes Tallinnas.

Piletite arv 10.000, à 25 s., võite on: 1 — 250 kr., 1 — 125 kr., 1 — 50 kr., 1 — 25 kr., 5 — à 10 kr., 2 — à 5 kr. ja 90 — à 1 kr., kogusummas 101 võitu 600 kr. väärtuses.

2) Hageri Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu juhatusel tuletõrjeabinõude muretsemiseks rahalist loteriid 250 kr. väärtuses panna toime 4. sept. 1932. a. Hageri vallamajas; piletite arv 1000 à 25 s., võite 18 — 80 kr. väärtuses.

3) Eesti Metsateenijate Ühingu juhatusele metsateenijate abiandmise kassa heaks rahalist loteriid panna toime 6. novembril 1933. a. Tallinnas, Falkpargi tän. 4 — 1000 kr. väärtuses.

4) Tartu Spordiseltsi „Kalev“ juhatusele spordiabinõude muretsemise heaks rahalist loteriid 1000 kr. väärtuses panna toime 31. detsembril 1932. a. seltsi ruumes Tartus, Lille tän. 20.

Piletite arv 4000 à 25 s., võite on: 1 — 100 kr., 1 — 20 kr., 2 — à 10 kr., 3 — à 5 kr., 5 — à 2 kr. ja 35 — à 1 kr., kogusummas 47 võitu 200 kr. väärtuses.

5) Eesti Spordiseltsi „Kalev“ juhatusele spordi levitamise, kuruste korraldamise ja sportliku tegevuse edukaks jätkamiseks rahalist loteriid 5000 kr. suuruses panna toime 20. detsembril 1932. a. seltsi ruumes Tallinnas, Gonsiori tän. 4. Piletite arv 5000 à 1 kr.; võite on: 1 — 500 kr., 1 — 100 kr., 1 — 50 kr., 2 — à 10 kr., 6 — à 5 kr. ja 300 — à 1 kr., kogusummas 311 võitu 1000 kr. väärtuses.

6) Pärnu Spordiseltsi „Tervis“ juhatusele Pärnu staadioni korraldamise ja kehakultuuri arendamiseks rahalist loteriid 6000 kr. suuruses panna toime 11. septembril 1932. a. seltsi ruumes Pärnus, Supelustän. 7. Piletite arv 6000 à 1 kr.; võite on: 1 — 500 kr., 1 — 250 kr., 1 — 100 kr., 2 — à 50 kr., 3 — à 30 kr., 10 — à 10 kr., 20 — à 5 kr., 50 — à 2 kr. ja 500 — à 1 kr., kogusummas 588 võitu 1840 kr. väärtuses.

Vabariigi Valitsuse otsusega 1. juunist s. a. on Eesti Lauljate Liidu rahalise loterii piletite müük lubatud alates 1. oktoobrist s. a. (V. „Eesti Politsei“ nr. 2.).

Vabariigi Valitsuse otsusega 20. aprillist s. a. on Kaitseliidu Keskjuhatusele, kaitseliidu ülesannete teostamiseks, lubatud rahalist loteriid 100.000 kr. väärtuses panna toime 20. detsembril 1933. a. Tallinna maleva võimlas tingimusel, et piletite müüki võib alata 1. jaanuarist 1933. a.

Piletite arv 100.000, piletihind á 1 kr. Võite on: 1 — 10.000 kr., 1 — 2500 kr., 1 — 1000 kr., 2 — à 500 kr., 2 — á 250 kr., 7 — á 100 kr., 10 — á 50 kr., 4 — á 10 kr., 200 — á 5 kr. ja 1750 — á 2,50 kr., kogusummas 2014 võitu 21.975 kr. väärtuses.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) Ajaleht „Vaba Sõna“, ilmub Petseris, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Valter Pabson.

2) Ajaleht „Rahvuslik Keskerakonna Teataja“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda; väljaandja — Rahvuslik Keskerakond, vastutav toimetaja — August Tamman.

3) Ajaleht „Põllumeeste Leht“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Johannes Katlasepp, vastutav toimetaja — Boris Parm.

4) Ajaleht „Läänemaa Teataja“, ilmub Haapsalus, tarvidust mööda, väljaandja ja vastutav toimetaja — Adolf Korris.

5) Ajaleht „Eesti Tööstus ja Kaubandus“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Kirjastus-Reklam „Eesti“, vastutav toimetaja — August Jänes.

6) Ajaleht „Ranna Teataja“, ilmub Harjumaal, Kõnnu vallas, üks kord nädalas; väljaandja — Eduard Koppel, vastutav toimetaja — Elmar Oja.

7) Ajaleht „Petseri Uudised“, ilmub Petseris, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — August Ruusman.

8) Ajakiri „Eesti Maleilm“, ilmub Pärnus, 12 korda aastas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Martin Villemson.

9) Ajakiri „Caritas“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Punase Risti Selts, vastutav toimetaja — Harald Suurkask.

10) Ajakiri „Kriminaalleht“, ilmub Tallinnas, kaks korda nädalas, väljaandja — Elmar Antov, vastut. toimetaja — Arnold Kõiv.

11) Esperantokeelne ajakiri „Onto“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Feodor Part.

12) Ajakiri „Sookultuur“, ilmub Tartus, tarvidust mööda; väljaandja — Eesti Sooparanduse Selts, vastutav toimetaja — Alfred Rinne.

13) Ajakiri „Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda, väljaandja — Hariduse- ja Sotsiaalministeerium, vastutav toimetaja — Aleksander Kurvits.

Teadaanne.

Vallasekretäri kutse omandamiseks korraldatakse Viljandi maavalitsuse juures eksamid 17.—20. augustini 1932. a., algusega 17. aug. kell 10 homm.

Eksamile lastakse isikud, kes vastavad Siseministri poolt 4. märtsil 1926. a. kinnitatud ja R. T. nr. 22 — 1926. a. avaldatud eksamikava § 4 tingimustele.

Eksamikavas §§ 4 ja 6 ettenähtud dokumendid ja lühike elulookirjeldus tuleb esitada ühes sooviavaldusega maavalitsuse administratiivosakonda hiljemalt 10. augustiks 1932. a.

Viljandis, 17. juunil 1932. a.

Maavalitsus.

Kirjanduse atalt.

Dr. Stephan v. Csekey, Die Entwicklung des öffentlichen Rechts in Ungarn seit 1926, Jahrbuch des öffentlichen Rechts, Band 19, 1931, lhk. 199—315.

Autor, kui endine Tartu ülikooli, nüüd Szegedi ungari kuningliku Franz-Josefi ülikooli professor, on meile vana tuttav, mispärast oleks ülearune peatuda pikemalt tema nime juures. See on meile iseäranis tuttavaks saanud tema sulest mitte väikese arvu eesti riigi- ja administratiiv-õiguse alal ilmunud tööde tõttu. Arvan, et

ma ei eksi, tähendades, et kõigi soov oleks, kel oli võimalus tutvuda nende töödega, et lugupeetud professoril jätkuks ka tulevikus huvi Eestisse puutuvate küsimuste vastu.

Kõnealloses töös härra Csekey annab kokkuvõtliku ja huvitava ülevaate avaliku õiguse arenemisest Ungaris, arvates 1926. aastast, kuna ülevaade eelmise aja kohta leidub tema töös „*Ungarns Staatsrecht nach dem Weltkrieg*“ (*Jahrbuch des öffentlichen Rechts*, Band XIV, 1926, lhk. 409—483). Mõlemad koos annavad meile võimaluse kerge vaevaga orienteeruda Ungari pärast sõjaegse avaliku õiguse piirkonnas.

Kõneallosel töö jaguneb kaheksasse ossa. Seadusandlikule ülevaatele on pühendatud kuus osa. Seitsmenda osa moodustavad lisad (seadused) ja kaheksandas osas sisalduvad bibliograafilised andmed. I osa (*Auswirkungen des Friedensdiktats von Trianon*) on sissejuhatuseks ülevaatele ning ühtlasi siduvaks ja selgitavaks osaks järgmistele, II (*Ausbau des Zweikammersystems. Das Oberhaus*), III (*Revision der Geschäftsordnung des Abgeordnetenhauses*), IV (*Neuere Gesetze verfassungsrechtlichen Inhalts*), V (*Selbstverwaltungsreform*) ja VI (*Änderungen in der Staatsverwaltung*) käsitavad üksikasjaliselt vastava ala seadusandlust.

Autor asub seisukohal, et Ungari ei ole uuestitekinud riik, vaid on Vana-Ungari n.-n. Stephani-riigi järg, kuigi tema maa-ala Trianoni lepingu tagajärjel on tunduvalt väiksem (endiste 326.000 km² asemel 92.720 km²) ja tema elanikkude arv on kahanenud 12.000.000 elaniku võrra. Ungari riigivõimu sümboliks on praegugi Püha Kroon, mille mõistes kuningas ja rahvas on ühendatud sel viisil, et kuningas moodustab krooni pea (*caput*), kuna rahvas selle liikmed (*membra Sacrae Regni Coronae*). Seal, kus mõlemad koos, on olemas Püha Krooni Kogu Keha (*totum corpus Sacrae Regni Coronae*). Põhiseaduslikkuse aluseks, ungari riigiõiguse seisukohalt, on õiguse kontinuiteet. Viimane on katkestatud novembris 1918, kuid alates 7. augustist 1919 on valitsuste ülesandeks olnud põhiseaduslikkuse täielik jaluseadmine. On pandud maksma palju seadusi, kuid ükski neist ei sisalda põhiseadust, mis läheks lahku vanast põhiseadusest. „Die seit 1920 erlassenen neuen Gesetze — tähenab autor — haben die historische Verfassung, die eine tausendjährige Entwicklung aufzuweisen hat, nur ergänzt und infolge der ausserordentlichen Umstände geändert. Nach dem Aufhören des letzteren wird jedoch die Tätigkeit der ordentlichen Organe, sofern dieselbe gerade von den betreffenden Gesetzen endgültig nicht geändert oder ausser Kraft gesetzt worden ist, von selbst erfolgen.“ Autori sõnad leiavad küllaldaselt määral tõendust ülevaates käsitatud ja sellele lisandatud seadusandluses. Lahendamata on seni veel kuninga küsimus, kuid see küsimus, nagu seda autor õieti toonitab, ei ole niivõrd siseriiklik kui välispoliitiline küsimus. Ungari seadusandlus läheb oma teed, hoides kinni endistest traditsioonidest, vanast õigusest, kuid ühtlasi arvestades uusi olusid, aja nõudeid. Ta ei rakendu ümber kergesti, vaid teeb seda

ainult olude sunnil. Seepärast ei leidu ka ülevaates antud seadusandluse materjalis palju, mis võiks olla eeskujuks meile ühel või teisel alal, mida oleks soovitav panna maksma ka meil. Kuid ei oleks halb, kui meie seadusandlus areneks samal viisil, s. t. tugeses samuti traditsioonidele, vanale õigusele, hoides alal, mis eluline, arenemisvõimeline. Säärase soovi avaldaksid minu arvates paljud, kui nad tutvuksid kõneallosele tööga.

Eug. Maddison.

E. Dolf, Linna sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seadus, 1932, 60 lhk.

Käesoleval aastal ilmus trükist eriväljaandena „Linna sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seadus“, koostatud Kohtu- ja Siseministeriumi administratiivosakonna direktori hr. E. Dolfi poolt. See seadus oli seni olemas ainult vene keeles ja pealegi ei olnud teda müügil kuskilt saada. Ometigi on ta nii üli- väga tarvilik mitte üksi linna omavalitsusasutustele, vaid ka linna elanikkonnale, eeskätt majaomanikele j. n. e., kellel suuresti linnamaksudega tegemist. Seepärast peab tunnustama, et hr. E. Dolf on siin kõigiti tervitatava ja tänuväärne töö ära teinud, mis aitab linnaelanikke neisse nii väga puutuvates linnamaksude küsimustes orienteeruda ja oma huvide eest valvel olla. Kõne all olevasse raamatusse on võetud meil maksev 29. sept. 1917. a. seadus kõigi hilisemate muudatuste ja täiendustega, kusjuures üksikud paragrahvid on varustatud Vene Senati ja meie Riigikohtu seletustega kui ka hr. Dolfi enese kui omavalitsusajades parema asjatundja poolt tehtud märkustega. See kõik võimaldab täieliku ülevaate linnamaksude seadusele sellel kujul, nagu ta praegu meil maksab, ja aitab ühtlasi õieti aru saada üksikutest seaduse eeskirjadest. Seepärast võib seda raamatut küll kõigiti soovitada nii linnaomavalitsustele kui ka igale linnaelanikule, kellel on tegemist linnamaksudega.

J. Reinhold.

J. Valge, „Riigikohtu administratiiv-osakonnas 1930. a. lahendatud küsimusi“, 1932, 274 lhk.

Administratiivõigus on tsiviil- ja kriminaalõiguse kõrval nooremaid õigussüsteeme, ning administratiivkohtul ei ole administratiiv-asjade lahendamisel käsitada sääraseid kindlapiirilisi koodekseid, nagu seda on tsiviil- ja kriminaalkoodeksid. Administratiivõiguse väljaarendamine tema rakenduses on seni sündinud peamiselt administratiivkohtute praktika kaudu ja seepärast on ka kõikjal administratiivkohtu praktiline suur tähtsus administratiivõiguse üldnormide püstitamisel, nende koordineerimisel ja üldse administratiivõiguse loomisel. Seetõttu omab ka meil Riigikohtu administratiiv-osakonna praktika suure tähtsuse ning sellega tutvumine on vajalik kõigile, kellel tegemist administratiiv-asjade lahendamisega, kas nende otsustamisel või nõuandmisel nende lahendamise puhul. Riigikohus avaldab ise vaid vähemal määral oma otsuseid ja peamiselt

küsimustes, kus kohtu seisukoht on juba igakülgsest välja kujunenud. Riigikohtu enese poolt väljakuulutatud otsuste kaudu ei saa veel ülevaadet administratiivkohtu praktikast ja selle praktika väljakujunemise käigust. Tekkinud tühikut täidavad Riigikohtu administratiiv-osakonna sekretäri J. Valge poolt koostatud väljaanded Riigikohtu poolt lahendatud küsimuste üle alates 1920. aastast. Kirjastuskulude kokkuhoiu pärast ei ole küll täielikult toodud neis väljaannetes Riigikohtu otsused, vaid kokkuvõttes. Kokkuvõtted on täpsed ja suuremalt osalt kohtuotsuste sõnastuses. Vajaliku asja kohta käivate otsuste leidmine on kerge ja lihtne väljaannetes läbi viidud ühtlase süsteemi puhul. J. Valge poolt koostatud raamatud on osutunud hädavajalikuks juhiks administratiivkohtu praktikaga tutvumisel kohtutele, advokaatidele ja ametiasutistele ning parimaks abiks orienteerumisel väga mitmekesistes administratiivõiguse küsimustes.

A. P a l v a d r e.

Küsimusi ja kostmisi.

„Eesti Politsei“ annab siin kõigile „E. P.“ tellijaile tasuta vastusi. Kui keegi tellijaist soovib vastuse saada enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juure 10-sendiline postmark. Toimetus jätab endale õiguse avaldada kirjateel saadetud vastused „Eesti Politseis“, kui küsimused on põhimõttelised ja üldhuvitavad.

E. H. Küsimused. 1) Kas vallandatakse üks abielupooltest, kui mees teenib linnas riigiametnikuna 80 kr. kuus ja naine saab maal õpetajana 110 kr. põhipalka (rahas saab 93 kr.).

2) Kumb pool seaduse järgi vallandatakse?

3) Kas arvestatakse ka vanemate ülalpidamist? (Näit. kui mehel on ema ja isa ning naisel ema täiesti ülal pidada.)

4) Kas kuulub üldse sarnases olukorras olev abielupaar vallandamisele?

Vastused. 1) Võib vallandada Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahekordade korraldamise seaduse (R. T. 30 — 1932) § 1 põhjal.

2) Kui abielupooled ise selle kohta ei lepi kokku, annavad vastavad ministrid oma arvamuse teenistusse jätmise vajaduse, resp. vallandamise võimaluse kohta, mille alusel tehakse vastav ettepanek Vabariigi Valitsusele (Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahekordade korraldamise määruse § 13, R. T. 37 — 1932).

3 ja 4) Erandite tegemine kuulub Vabariigi Valitsuse võimkonda (seaduse § 1, R. T. 30 — 1932).

Konstaabel V. Küsimused. 1) Kas politsei on kohustatud valvama ja nõudma, et eramaadel asuvad veepaisud oleksid avatud B. E. S. § 1051 tähendatud ajal ning seaduse mittetäitjaid vastutu-

sele võtma, või kannab selle seaduse paragrahvi mittetäitja ainult tsiviilvastutuse, s. o. tasub seaduse mittetäitmise tõttu tekkinud kahju tsiviilkohtu korras. Kui politsei on kohustatud valvama, kas politseil on õigus oma võimuga avada veepaisud, kui seda ei tee paisupidaja. Missuguse seaduse järgi tuleb selle paragrahvi vastu eksijaid vastutusele võtta?

2) Kas on Kaitseministeeriumil ja temale alluvail asutisil õigus anda oma lõhkeaineid (püssirohtu) ilma kaitsevälise valveta eraisikute ja eraasutiste hoiu alla, ilma et eraisikuil või eraasutisil oleks lõhkeainete hoidmiseks. Lõhkeainete, kaltsium-karbiidi, atsetüleeni, laskeriistade ja püssitongide seaduses (R. T. 39 — 1930) ettenähtud lõhkeainete laoruumi. Kas on eraisikuil ja eraasutisil õigus ilma tähendatud laoruumita hoida kaitsevæ lõhkeaineid?

3) Tsiv.-kp. s. § 912 on tähendatud, et kohtupristavi läbikäimine protsessivate pooltega väljaspool tema alalist elukohta sünnib, kui pristavi isiklikuks juuresolekuks pole vajadust, posti kaudu § 267 märkuse lisas ettenähtud eeskirjade järgi. Missugused on need märkuse lisas ettenähtud eeskirjad?

4) Kas kuulub kohtupristavi poolt Ts.-kp. s. § 161¹⁰ põhjal sunnitäiteaktile tehtud märkus akti täitmise ja Ts.-kp. s. § 957 põhjal täitelehele tehtud märkus kohtuotsuse täitmise üle tempelmaksu alla, kui sunnitäiteakt või täiteleht antakse pooltele välja.

5) Kas maa-alal, kus maksab B. E. S., on abielumees kohustatud tasuma oma naise valla-isikumaksu võla? Kas võib naise isikumaksu võla nõuda sisse: mehe palgast, mehe varandusest ja varast, mis mõlema abikaasa poolt abielu kestel ühiselt kogutud ja seisab mehe valitsemisel ja kasutamisel.

Vastused. 1) Ainult tsiviilvastutus lasub B. E. S. § 1051 mittetäitja peal.

2) On õigus anda ainult siis, kui eraisik on saanud Lõhkeainete seaduse (R. T. 39 — 1930) § 25 korras lao loa.

3) § 267 märkuse lisa eeskirjad ei ole meil maksvad. Meil toimetatakse Kohtu- ja Siseministri ringkirja kohaselt (8. juunist s. a. nr. 1178).

4) Need märkused ei kuulu tempelmaksu alla.

5) Mehe palgast ega muust mehe varast ei või naise isikumaksu nõuda, vaid tuleb nõuda eeskätt naise eravarast, ja kui sellest ei jatku, siis ühisvarast või mehe valitsemisel olevast naise varast.

A. M. Küsimus. Kaua tuleb politseiametnikul tsiviil-kohtuotsuse täitetoimetust hoida oma käes juhul, kui kohus nõudekindlustuse korras on pannud seisma arestitud varanduse müügi kuni omanduse õiguse lahendamiseni kohtus, või kui nõudja määramata aja peale on palunud nõudmise seisma jätta.

Vastus. Täitetoimetust jääb politseiametniku kätte. See järgneb muuseas kaudselt Tsiv. khp. s. §§ 940 ja 950 p. 6 eeskirjadest.

T. S. Küsimus. Adm.-sissenõudmise seaduse § 63 nähtub, et asjad, millele ei leidu ostjat kahel enampakkumisel, antakse võlgni-

kule tagasi, kui maksunõudev asutus ei soovi neid jätta endale hinnatud summa eest. Kui teiskordsel oksjonil, oksjoni nurjaajamise sihiga, keegi pakub kõrgema hinna, maksab ka ära seaduses ettenähtud käsiraha, kuid ei maksa ülejäänud summat järgmise päeva kella 12, mis teha siis nende, teisel oksjonil olnud asjadega: kas määrata uuesti enampakkumisele või vabastada ja anda võlgnikule tagasi, kui nõudja asutus ei soovi kasutada Adm.-sissen. s. § 63 ettenähtud õigust.

Vastus. Adm.-sissen. s. § 63 teine lõige kõneleb asjadest, millele eileidud ostjat kahel enampakkumisel. Küsimuses käsitletud juhu kohta ei saa öelda, et ei leidunud ostjat. Ostja oli. Järelikult ei saa sellele juhule kohaldada kõnesolevas lõikes sisalduvat eeskirja, vaid tuleb määrata uus enampakkumine, nagu seda nõuab sama seaduse § 60, mis viitab Tsiv. khp. s. § 1062, kus kõnesolev juht on otsekohe nähtud ette.

E. J. Küsimused. 1) Maal, kus puuduvad oksjoni pidamiseks sundmäärused, tarvitajate ühisused pöörduvad palvetega politseikomissari poole ja paluvad luba avalikkude oksjonite korraldamiseks mitmesuguste kaupade väljapakkumiseks, mis on jäänud kauplustes seisma, samuti paluvad talupidajad luba vabatahtlikkude oksjonite korraldamiseks oma majapidamise likvideerimise puhul. Kas sääraste oksjonite pidamiseks on vaja luba, kes annab säärased load ja missuguse seaduse või määrusega nende pidamine ilma loata on keelatud; kui luba pole vaja, kas ühisus või talupidaja on oksjoni pidamisest kohustatud teatama politseile, ja kas need avaldused käivad tempelmaksu alla?

2) R. T. nr. 2 — 1932 avaldatud Administratiiv-sissenõudmise seadus ei näe ette, kes on kohustatud kuulutama avalikule oksjonile üleskirjutatud varanduse müügist: komissar või ametnik, kes toimetanud üleskirjutamist, s. o. konstaabel. Endise korra järgi määras oksjoni politseikomissar. Administratiiv-sissenõudmise seadus ei näe ette, kes peab üleskirjutatud vallasvara oksjoni määrama, siis peab järeldama, et seda võib teha ametnik, kes vara kirjutab üles, s. o. konstaabel.

Vastused. 1) Maksvad seadused ei nõua oksjoni pidamiseks ametivõimude luba ega nendest ametivõimudele teatamist. Oksjonitest üldse ja nende tsiviilõiguslikkudest tagajärgedest vt. BES §§ 3944 ja edasi.

2) Vallasvara oksjoni määrab see ametnik, kes tegelikult teostab sissenõudmist, s. o. konstaabel. Selle ülesande politseikomissari peale viimiseks ei ole mingit alust.

Konstaabel A. Küsimused. Sain maksuinspektorilt nõudelehe N. N.-ilt põhiarimaksu sissenõudmiseks. Selle täitmisele asudes selgus, et 1) NN on paar kuud tagasi surnud ja ei ole saanud maksu-määrata teadaannet enne surma (see anti naisele), 2) NN varale ei ole määratud eestkostjat, 3) kohal on ainult surnud võlgniku naine

ühes alaealise lapsega; naine pillab ja kõrvaldab võlgnikust järelejäänud vara ja ei mõtlegi varale hooldajat määrata lasta; võlgniku naine nõutavat summat ei tasu. Ma kirjutasin võlgniku poekraami üles nõude katteks.

Kas mul oli õigus võlgniku varandust üles kirjutada või tuli siin kinni pidada Tsiv. kp. s. § 961? Kas ma võin määrata vara oksjonile ja jätkata toimetust, võttes võlgniku naist kui võlgniku vara hooldajat, või peab siin täitma Tsiv. kp. s. §§ 967¹—967¹³ nõudeid. Kes peab siina nõudma hooldaja määramist?

Vastused. Adm.-sissen. s. (R. T. 2 — 1932) ei tee küll otsekohest viidet Ts. kp. s. § 961. Kuna aga üldise põhimõtte järgi iga sissenõudmise juures peab oletama isikut, kes võiks kaitsta selle isiku või varanduse huvisid, kelle vastu sissenõudmine on sihitud, siis peab järeldama, et ka administratiiv-sissenõuetele peaks kohaldama Ts. kp. s. § 961 sisalduvat eesirja. Asudes sellel seisukohal, peab järeldama, et ühenduses Ts. kp. s. § 961 tuleb kohaldada ka sama seaduse § 960 eeskirja, mille järgi võib varandusele viivitamatult hooldaja määramist paluda ka sissenõudja, sõltumatult pärijate taotlusest. Nagu peab järeldama Adm.-sissen. s. § 9, lasub Ts. kp. s. § 960 ettenähtud kohustus sissenõudmist korraldava asutuse peal. See kord tuleks kohaldamisele neil juhtudel, kus kohus ei ole kohustatud oma algatusel korraldama pärandusele hooldaja määramist (BES § 2588). Antud juhu puhul võiks märkida seda, et mõnel juhul kohus on kohustatud oma algatusel pärandusele hooldaja määramise (BES § 2589). Selleks on tarvis isiku surmast rahukohtuniku teatada.

Meil maksva korra järgi peab politsei teatama rahukohtunikele kodanikkude surmast hoolekandja määramiseks. Seda ülesannet ei sisalda küll otsekohe Politseikorraldus ega teised eestiaegsed aktid. See politsei ülesanne leidub aga Üld. kub. asut. s. § 681 p. 16. Kuigi meil on maksev uus politseikorraldus, peab siiski oletama, et Üld. kub. as. s. antud politsei ülesannete loendust võib käsitleda täiendusena meie politseikorraldusele ja seda järgmistel kaalutlustel. Ajuste administratiiv-seaduste nr. 2 (R. T. 1 — 1918) järgi on meil maksvad need seadused, mis kuni 24. okt. 1917. a. Eesti piirides jõus olid, niivõrd kui need meie seadustega otsekohe ei ole muudetud või meie korrale vastu ei käi. Politseid tähendatud ajal ei olnud: oli vaid Vene ajut. val. poolt loodud miilits. Miilitsa asutamise ega kaotanud otsekohe maksvust Üld. kub. as. s. paragrahvid, kus olid loendatud politsei ülesanded. Just vastuoksa, miilitsa korralduses 17. apr. 1917. a. (VSKK art. 537) oli öeldud, et „välise politsei asemele asutatakse miilits“, s. o. et miilitsa peale läksid politsei ülesanded, seal hulgas ka Üld. kub. as. s. ettenähtud ülesanded. Seda ülesannete loendust sisaldavat paragrahvi ei ole otsekohe teres ulatuses muudetud ka hiljem. Järelikult tuleks antud juhul maksu sissenõudmist korraldavale asutusele teatada isiku surmast, et see asutus võiks taotleda hooldaja määramist; samuti peaks isiku

surmast teatama rahukohtunikule. Sissenõudmist võiks jätkata pärast hooldaja määramist.

Tsiv. kp. s. §§ 967¹—967¹³ ei tule kohaldamisele, sest need käsitlevad kaitsja määramist kostja äraoleku puhul.

Konstaabel P. Küsimus. Kohtu poolt on antud välja nõudja voliniku nimel täiteleht või sundotsus ja nõudja voliniku poolt esitatud politseile täitmiseks. Kas nõudja volinik on kohustatud palvekirjale lisama volikirjast ärakirja või võib otsuse täitmisele asuda ilma volikirjast ärakirja nõudmata.

Vastus. Täitmislehe või sundotsuse esitamisel täitmiseks ei ole nõudja volinik kohustatud lisama ärakirja volikirjast, küll aga peab ta lisama juurde ärakirja sundotsusest vastaspoole jaoks.

„E. P.“ lugeja X. Küsimused. Ühes suuremas prefektuuris on vastava prefekti ringkirjaga tehtud spordiharjutusist osavõtt sunduslikuks kõigile temale alluvaile politseiametnikele kuni 40. eluaastani. Spordiharjutused korraldatakse suurema ja tuntuma spordiseltsi staadionil ühe politseinikust sportlase juhatusel. Harjutuste hulka kuuluvad jooksud, hüpped, pallimängud, visked jne., ühe sõnaga kõik, mis kuulub kergejõustikku.

1) Kas võib prefekt spordiharjutusist korduva ärajäämise eest karistada?

2) Kas sääraseil spordiharjutusil saadud vigastused või haigused tuleb lugeda kui teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud vigastusteks, ja kas nende ravimisel on õigus saada tasuta arstiabi?

Vastused. Politseiteenistus on erilaadiline teenistus, mis nõuab isikult erilisi teadmisi kui ka füüsilisi omadusi. Viimaste arendamiseks on nähtud ette sportlised harjutused. Nende korraldamine on prefektidele kirjutatud ette keskasutuse poolt. Keskasutus on selleks õigustatud Politseiasutuste kujundamise määruse (R. T, 177/178 — 1925) § 47 p. 2 põhjal, kus räägitakse politseiametnike ettevalmistamisest ja nende keskel ametioskuse arendamisest. Järelikult, kuna need harjutused sünnivad selleks õigustatud asutuse ametliku ettekirjutuse põhjal, tuleb neid harjutusi käsitleda politseiametniku teenistusalaalse tegevusena. Sellel seisukohal asudes tuleks mõlemale küsimusele vastata jaatavalt.

O. v—s. Küsimus. Kas kuuluvad välismaalased, kellel vallas kinnisvara ja alaline elukoht, isikumaksu alla valla heaks?

Vastus. Valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse § 9 muutmise seadus (R. T. 25 — 1932), mille alusel sünnib isikumaksu võtmine, kõneleb küll ainult kodanikkudelt isikumaksu võtmisest. Sellest reaktatsioonist ei või siiski järeldada, et välismaalased oleksid vabad sellest maksust. Välismaalased alluvad üldiselt kodanikkudega ühel alusel avalikkudele koormatistele, niivõrd kui seda otsekohe teisiti

ei määra vastav seadus või rahvusvaheliselt üldtunnustatud norm või leping vastava välisriigiga. Seepärast tuleb küsimusele vastata jaatavalt.

X. Küsimus. Palun seletust Nõukogude Venes maksva perekonnaseisu seaduse kohta, nimelt kas Eesti Vabariigis tuleb maksvaks lugeda kiriklik abielu, mis sõlmitud 25. mail 1919. a. Ufa linnas, arvesse võttes, et see Vene riigi osa, kus abiellumine leidis aset, oli sel ajal Kolčaki valdamisel.

Vastus. Käesoleval korral tuleks abielu lugeda maksvaks, kui see sündis kõigiti kirikliku kombe järgi.

R. S. Küsimus. Kas on Üldise kubermangu seaduses sisalduvad eeskirjad maksvad maavalitsuste kohta?

Vastus. Meil maksva praktika järgi on maaomavalitsuste tegevusele neis küsimusis, mis ei ole hilisemate seadustega teisiti korraldatud, kohaldatud semstvoasutuste seaduse eeskirju. Seda peab märkima eriti maaomavalitsuste asjaajamise korra suhtes. Semstvoasutuste kohta oli aga selles asjas maksev Üld. kub. as. s. (§ 15).

Viimane on maksev ka teiste omavalitsuste kohta. Oletada, et maaomavalitsused ei käi neis küsimusis Üld. kub. s. eeskirjade alla, ei ole mingit alust. Kuigi Maakonnanoukogu kodukorra § 43 järgi maavalitsuse sisemise asjaajamise korra määramise õigus on maavolikogul, siis võib see käia vaid asjaajamise l a h e m a korra määramise kohta. Seaduse eeskirju maavolikogu ei saa muuta.

X. —s. Küsimus. Kas vallaomavalitsus on õigustatud võtma lisa-kinnisvaramaksu (R. T. 83/84 — 1924, art. 58) kinnisvaradelt, mis ei kuulu kinnisvarade maksu seaduse § 2 p. II (R. T. 57 — 1930, art. 387) põhjal kinnisvaramaksu alla (maks alla ühe krooni). Riigimetsade valitsus ei ole nõus tasuma neilt kinnisvaradelt lisa-kinnisvaramaksu.

Kinnisvaramaksu muutmise sead. § 4. (R. T. 112 — 1931, art. 792) pandi maksma uued maksualused maade pealt (puhtakasurublad) ja vastavad andmed saadeti vallavalitsustele kätte. Lisakinnisvaramaksu võtmise alust ei ole aga muudetud, kuid ei oleks ka õige enam maksvust kaotanud maksustamise alusel maksustada (Saaremaal: obroki- ja revisjonirublad).

Vastus. Lisa-kinnisvaramaks tuleb võtta neilt kinnisvaradelt, mis maksustatakse kinnisvaramaksuga ja samadel alustel nagu kinnisvaramaks.

Ametnik J. K. Küsimused. 1) Kas meie sisevetel on praegu maksvad ajutised veeteedel liikumise määrused, mis on antud välja vene ajal Teedeseaduse (VSK XII k. I j. § 80) alusel või on maksvad Kaubanduse seaduse (VSK XI k. II j.) § 467 märkuse lisa sisalduvad laevade kokkupõrgete ärahoidmise reeglid.

2) Kas võib Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seaduse (R. T. 104 — 1928) § 7 kolmanda lõike järgi kasutada sisevetel laeva-

juhi õigust isikud, kellel kuni 1. I 1928. a. on dekimehena sõite vähemalt 42 kuud ning laevajuhina ja tüürimehena sõite kokku vähemalt 36 kuud.

Vastused. 1) Meil tuleb sisevetel maksvaks lugeda vene ajal Teedeseaduse § 80 alusel antud määrused. Kaubanduse seaduse § 467 märkuse lisas sisalduvad eeskirjad käivad ainult kokkupõrgete ärahoidmise kohta merel. Sisevetele neid seni ei ole laiendatud.

Võib juurde lisada, et Veeteede valitsuses on valminud uued reeglid sisevetel kokkupõrgete ärahoidmise asjas.

2) Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seaduse (R. T. 104 — 1928) § 7 kolmas lõige ütleb, et „isikud, kes sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel kuni 1. jaanuarini 1928 dekimehena vähemalt 42 kuud ning laevajuhina või tüürimehena vähemalt 36 kuud, võivad ka edaspidi sisevetel kasutada laevajuhji või tüürimehe õigusi laevadel kuni 100 br. reg. tn.“

Nagu järgneb sellest redaktsioonist, võivad sisevetel laevajuhtideks või tüürimeesteks olla isikud, kellel on kuni 1. I 1928 dekimehe sõite vähemalt 42 kuud ja peale sõite kas laevajuhina või tüürimehena vähemalt 36 kuud. Antud redaktsioonist ei saa järeldada, et näiteks laevajuhina edasiteotsemise õigus on vaid neil, kes on 36 kuud sõitnud laevajuhina. Seadus ütleb, et kes on sõitnud laevajuhina või tüürimehena, s. o. kas terve aeg laevajuhina või tüürimehena või osalt laevajuhina, osalt tüürimehena.

Kirjavastusi.

J. T. „Välismaalaste teenistusloa andmise seadusest“ kahjuks ei lähe.

Välismailt.

Õhukaitse Pariisis.

Politseiprefekt Chiappe ja Prantsusmaa õhukaitse kindralinspektor marssal Pétain pidas hiljuti nõu Pariisis küsimuse üle, kuidas organiseerida kõige paremini ja kõige otstarbekohasemalt passiivset õhukaitset. Kõigepealt otsustati pooldada erilise kindraldirektori koha loomist, kelle ülesandeks oleks kaitse eest hoolitsemine Pariisis ja selle ümbruses, sest suurimas hädaohus sõja puhkemise korral viibib just prantslaste pealinn. Peale selle otsustati soovitada järgmiste komisjonide ja alamkomisjonide loomist, mille ülesandeks oleks tarvilikkude kaitseabinõude leiutamine ja nende tarvitusele võtmine: 1) ettevalmistav komisjon, mis selle kava järgi jaguneb järgmistesse alamkomisjonidesse: 1) kaitsekeldrite ja -ruumide a.-komisjon; 2) side- ja häirekomisjon; 3) linna pimedakstegevise küsimuste arutamise a.-k.; 4) tööstuse kaitsekomisjon; 5) elanikkude veega, gaasiga ja elektriga varustamise komisjon; 6) liikumisabinõude komisjon; 7) tulekaitse komisjon; 8) politsei abiga

ühenduses olevate küsimuste arutamise a.-komisjon; 9) päästetööde komisjon; 10) gaasikaitse komisjon; 11) gaasi neutraliseerimise komisjon; II) komisjon, mille ülesandeks on p. I all tähendatud komisjoni ettepanekute läbiviimine, ja III) linna üldise kaitse komisjon.

Inglise politseinikud ei saa koosolekuid pidada.

Inglise politseinikkude ühing „Police Federation“ pöördus veebruarikuu lõpul inglise siseministri poole palvega lubada tähendatud ühingu liikmeile-politseiametnikele koosolekuid pidada. Inglise siseminister lükkas selle palve tagasi, kusjuures sarnase otsuse tegemise motiividena on toodud järgmised põhjendused. Praegusel ajal ei olevat politseinikel enam võimalik ühtki koosolekut pidada, kus arutusele ei tuleks valitsuse kokkukhoiu teostamiseks ettevetud sammud (jutt on palkade kärpimisest). Minister ei saavat aga sallida sellist korda, kus ainult kritiseeritakse valitsuse samme, mis on võetud ette parlamendi teadmisel ja heakskiitmisel ja politseinike ühingute esitajate arvamiste ärakuulamisel. Selle otsusega ei taha inglise siseminister sugugi kitsendada politseinike õigust oma koosolekuid pidada, kitsendus maksab ainult ajutiselt.

Prantsuse omavalitsuse politseist.

Nagu mujalgi maailmas nii kaevatakse ka Prantsusmaal omavalitsuse politsei üle. Tähtis on Prantsusmaal veel see, et seal ei kaeba üksi publik, vaid ka politsei ise. Nii kaebab prantsuse omavalitsuse politseiametnike ühing Pariisis ilmuvas „*Intransigeant*’is“ kokkuvõetult järgmiste asjaolude üle. Teadaanded vargustest, murdvargustest ja teistest säärastest kuritegudest lähevad alatasa sagedamaks; neid kuritegusid pannakse toime viimasel ajal imeks-pandava hulljulgusega. Ja harilik kodanik-ajalehelugeja küsib imestunult ja halvakspanevalt: „Mis teeb meie politsei?“ Vastus on päris lihtne. Ta teeb kõik, kuid mitte seda, milleks ta on loodud. Omavalitsuse politseiametnikud on linnapeade käsutuses nende peale pandud administratiivsete ülesannete läbiviimisel. Seetõttu seisab omavalitsuse politseiametnike ülesanne peamiselt uurimises ja järelepärimises ning teadete kogumises maksude, hoolekande, koolitöö ja valimiste alal. Politseinikud alati aina kirjutavad — ja varguste, murdvarguste jne. arv üha kasvab! Ka muidu pole asjad paremas korras. Väiksemate politseiasutiste käsutuses on harilikult ainult üks jalgratas. Politseinikud on varustatud püstolitega, mille nad ise peavad endale ostma. Palga suurus oleneb omavalitsuse palgamaksmise võimalusist. Kõige selle tagajärjeks on muuseas see tõsiasi, et isegi väiksematel juhtudel tuleb kohale kutsuda — mõnikord kauge maa tagant — sandarmite abi, mis on kulukas ja aeganõudev. Selle asemel tuleks omavalitsuse politsei reorganiseerida ja temast kord teha tõsine politsei.

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised isikutunnistused:

- Pozidis, Abraam, Kreeka välispass nr. 375, v. a. Serresi politseiülemalt 14. 8. 26. a. (28822)
- Puskarev, Prokofi, välja antud Senno vallavalitsuselt, nr. 130779.
- Lebedev, Ivan, välja antud Irboska vallavalitsus., nr. 416.
- Komanov, Kuzma, välja antud Senno vallaval., nr. 10.
- Kozlovski, Lazar, välja antud Irboska vallavalitsuselt nr. 354.
- Reinok, Jaan Ado p., välja antud Koigi vallavalitsuselt 28. 4. 20 a. nr. 224.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

- Aver, Evald, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 2564, v. a. Auto-tankide rügemendi ülemalt 1. 10. 30. a. (28819)
- Alt, Karl, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 4157, v. a. end. 10. jalaväe rügemendi ülemalt 3. 9. 24. a. (28818)
- Kiisel, Bernhard, reservitunnistus nr. 728, v. a. Harju kaitseväe ringkonna ülemalt 24. 7. 28. a. (28824)
- Äro, Jaan Jaani p., sõjav. vab. tunnist. duplikaat nr. 1958, välja antud Tartu kaitseväeringkonna ülemalt 18. 4. 29. aast. (28826)
- Leeduk, Jaan Jaani p., kaitsev. vabast. tunnist. nr. 3790, välja antud Pioneerpataljoni ülemalt 30. 9. 26. a.
- Rosenroth, Villem Jaani p., hobusepass.

- Lauton, August, sõjav. vab. tunnistus nr. 7208, välja antud Pääsküla sõjavang. laagri ülemalt 21. 12. 20. a.
- Alnek, Jüri Jaani p., kaitsev. vabast. tunnistuse duplikaat nr. 1121, välja antud Viljandi kaitseväe-ringkonna ülemalt 28. 7. 27. a.
- Spiegel, Aleksander Jaani p., hobusepass, välja antud Rakvere vallavalitsuselt 1927. aast.
- Idam, Jaan Jaani p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 12991, välja antud Viljandi rahväe ülemalt 22. 10. 20. a.
- Zirnask, Gustav Hendriku p., laskeriistaluba nr. 3013, välja antud Tartu-Valga prefektilt 20. 2. 31. a.
- Neeris, Karl Jaani p., kaitsev. vabast. tunnist. nr. 7735, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 1923. a. detsembrikuus.
- Turi, Maali, hobusepass nr. 49, välja antud Talli vallavalitsuselt 24. 1. 21. a.
- Penjam, Karl Hansu p., sõjav. vabast. tunnistus, välja antud 9. jalaväe rügemendi ülemalt. (15452)
- Tohver, Jaan Jaani p., sõjav. vabast. tunnist. nr. 1035, välja antud 9. jalaväe polgu ülemalt 10. 8. 20. a. (15453)
- Juurikas, Ernst Jüri p., sõjav. vab. tunnist. nr. 28710, välja antud 6. jalaväe polgu ülemalt 22. 12. 20. a. (15454)
- Mitt, Mihkel Jaani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 2022, v. antud Väljapatarei nr. 3 ülemalt 16. 9. 20. a. (15456)

- K o s k, Mihkel Tõnise p., kaitsev. vabast. tunnistuse duplikaat nr. 1656, välja antud Pärnu kaitseväe ringkonna ülemalt 2. 8. 26. a. (15455)
- J a n t s o n, Karl Jüri p., sõjav. vab. tunnistus nr. 1072, v. a. 9. jalaväe polgu ülemalt 16. 9. 20. a. (15457)
- J ü r v e t s o n, Jüri Juhani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 1174, välja antud 9. jalaväe polgu ülemalt 16. 9. 20. a. (15458)
- N i k o l a i, Madis Abrami p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 272, välja antud Pärnu maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 3. 7. 19. a. (17418)
- T u h a l a a n e Valla Põllumeeste Kogu põhikirja originaal-eksemplar, registreeritud Viljandi-Pärnu rahukogus 20. 8. 20. a. nr. 552 all. (44759)
- S t e n b o c k'i perekonna asutise põhikirja originaal-eksemplar, registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogus 7. 7. 24. a. nr. 530 all (44761)
- S u u r k i v i, Nikolai Juhani p., laskeriista kandmise luba nr. 1866, välja antud Viru-Järva prefektilt 3. 12. 31. a. — maksvusega 27. 11 32. a. (44762)
- Võru linnas asuva „Kandle“ seltsi põhikirja originaal-eksemplar, registreeritud Tartu-Võru rahukogus 19. 5. 20. a. nr. 473 all. (44764)
- V i n n i, Herbert, kaitsev. vabast. tunnistus. (44769)
- P e d a j a s, Johannes, Jaani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 14213, välja antud 6. jalaväe polgu ülemalt 28. 4. 20. aast.
- Akadeemilise Rätsepatöö Kunsti Edendamise seltsi põhikirja originaal-eksemplar, registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogus 29. 11. 22. a. nr. 412 all. (44765)
- K ü n n a p a s, Jaan Jaani p., sõjav. vabast. tunnist. nr. 423, välja antud 1. diviisi intendandilt 15. 9. 20. a. (15459)
- Nissi Kihelkonnakoolide Õpetajate seltsi põhikirja originaal-eksemplar, registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogus 17. 9. 20. a. nr. 570 all. (44766)
- L i l i e n k a m p f, Julius Karli p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 999, välja antud Pärnu maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 19. 1. 21. a. (44767)
- Jõeletme Piimatalituse ühisuse põhikirja originaal-eksemplar, registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogus 24. 1. 25. a. nr. 662 all. (44768)
- P i r n, Eduard Kristjani p., laskeriistaluba nr. 3613, välja antud Tartu-Valga prefektilt 6. 3. 28. a.
- T o r u, August Jaani p., sõjav. vabast. tunnist. nr. 3626, v. a. 2. jalaväe polgu ülemalt 30. 4. 23. a.
- Ü l p e r, Karl Johani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 1298, v. a. 2. jalaväe rügemendi ülemalt 28. 4. 20. a.
- P r ü ü s, Oskar Johani p., sõjav. vab. tunnistus nr. 775, välja antud 6. jalaväe rügemendi ülemalt 17. 2. 21. a.
- A n n u s, Jüri Adolfi p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 1460, välja antud Tartu kaitseväeringkonna ülemalt 15. 3. 27. aast.

- T o p s**, Karl Jaani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 14646, välja antud 8. jalaväe polgu ülemalt 9. 8. 20. a.
- K i r k**, Joosep Peetri p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 14758, välja antud 8. jalaväe polgu ülemalt 9. 8. 20. a.
- P a r v**, Johan Gustavi p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 886/6247, välja antud Sakala partisaanide polgu ülemalt 27. 4. 20. a.
- N o o m e n**, Voldemar Augusti p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 3018, välja antud Väljapatari nr. 4. ülemalt 8. 12. 22. a.
- K o n t s**, Leonhard Hansu p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 3480, välja antud Ratsarügemendi ülemalt 27. 3. 23. a.
- J e n s o n**, Nikolai Karli p., lüüsi tunnistus, välja antud Tartu rahvaväe ülemalt 3. 5. 23. aast.
- R e b a n e**, Aksel Augusti p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 3419, välja antud 2. jalaväe rügemendi ülemalt 2. 5. 23. a.
- J u u s t**, Aleksander Peetri p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 762, välja antud 2. diviisi suurtükiväe kr. II 5. k. ülemalt 3. 9. 24.
- V a h e r**, Jaan Tooma p. sõjav. vabast. tunnistus nr. 1151, v. antud 6. piiriküti pataljoni ülemalt 22. 4. 20. a.
- P u d e r s e l l**, August Andrese p., sõjav. vabast. tunnist. nr. 14778, välja antud 8. jalaväe polgu ülemalt 9. 8. 20. a.
- M a n d e l**, Aleksander, sõjav. vabast. tunnistus nr. 8416, v. antud 7. jalaväe polgu ülemalt 31. 8. 22. a.
- E i n e** (Heine), August, kaitsev. väest vabast. tunnist. nr. 222, välja antud Lääne maak. rahvaväe ülemalt 6. 8. 19. a. (28175)
- S i r p**, August, kaitsev. väest vabast. tunnistus nr. 4374, välja antud Lennuroodu ülemalt 9. 8. 20. a. (28176)
- A l t v e r t**, Anton, kaitsev. väest vabast. tunnistus nr. 3639, välja antud S. R. D. kuulipildujate kursuste ülemalt 10. 8. 20. a. (28177)
- T ü r n p u u**, Jaan, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 4322, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 6. 6. 23. a. (28178)
- H e i n v e r e**, Aleksander, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 824, välja antud Inseneripataljoni ülemalt 19. 2. 21. a. (28179)
- L e p b e r g**, August, III järgu reservväelase tunnistus nr. 34, välja antud 31. 10. 30. a. (28183)
- L e i t h a l**, Valerius, kaitsev. vabast. tunnistuse duplikaat nr. 680, välja antud Lääne kaitsev. väe-ringkonna ülemalt 4. 5. 31. a. (28180)
- M e i s t e r**, Aleksei, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 1802, välja antud Saaremaa rahvaväe ülemalt 4. 11. 20. a. (28181)
- S a l i m**, Anders, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 3304, välja antud Lääne maak. rahvaväe ülemalt 18. 5. 21. a. (28182)
- T a m s a l u** Vabatahtliku Tuletõrje ühingu originaal-eksemplar, registreeritud Siseministeriumis 30. 10. 26. a. nr. 224 all. (44771)

- Tartu Peetri 2. pihtk. noorsoo-
seltsi „Jeesuse Sõbrad“ põhi-
kirja originaal-eksemplar, re-
gistreeritud Kohtu- ja Sise-
ministeeriumis 2. 11. 28. a. nr.
1332 all. (44770)
- Keava Seltskondliku ühingu põ-
hikirja originaal-eksemplar,
registreeritud Siseministeeriu-
mis 21. 5. 27. a. nr. 302 all.
(44772)
- Tartu Ev. Vendade seltsi alg-
põhikiri, registreeritud Tartu-
Võru rahukogus nr. 151 all.
(44774)
- Vilgats, Juhan, kaitsev. vab.
tunnistus nr. 1171, välja antud
9. jalaväe polgu ülemalt
16. 9. 20. a.
- Kukk, Johannes, kaitsev. vab.
tunnistus nr. 1222, välja antud
9. jalaväe polgu ülemalt
11. 10. 20. a.
- Ervin, Alfred Hansu p., kait-
sev. vab. tunnistus nr. 3522,
välja antud Lääne maak.
rahvaväe ja K. L. ülemalt
22. 10. 24. a. (25287)
- Ilves, Artur Anne p., kaitsev.
vab. tunnistus nr. 2133, väl-
ja antud 6. jalaväe rügemen-
di ülemalt 8. 2. 23. a.
- Nerva, Madis Madise p., kait-
sev. vab. tunnistus nr. 1709,
välja antud Piirikontrolli va-
litsuse ülemalt 17. 8. 20. a.
(25288)
- Veinberg, Gustav Villemi p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 880, välja antud 2. diviisi
suurtükiväe grupi ülemalt 4.
4. 27. a. (3537)
- Maurer, Jaan Jaani p., kait-
seväest vabast. tunnistus nr.
26106, välja antud Harju
maak. rahvaväe komisjonilt
29. 10. 20. a. (3539)
- Lõuke, Johannes Jaani p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 3356, välja antud Tallinna
vahipataljoni ülemalt 9. 8. 20
a. (3546)
- Määr, Jaan Jaani p., kaitsev.
vabast. tunnistus nr. 18999,
välja antud I. diviisi staabi
ülemalt 14. 9. 20 a. (3536)
- Veiner, Jaan Mihkli p., kait-
sev. vabast. tunnistus nr. 2406,
välja antud I. jalav. polgu
ülemalt 26. 2. 20 a. (3538)
- Härg, Johannes Madli p., kait-
seväest vabast. tunnistus nr.
26000, välja antud Harju
maak. rahvaväe komisjonilt
29.10. 20 a. (3540)
- Kalberg, Nigula Mardi p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 7344, välja antud 4. rah-
vaväe polgu ülemalt 28. 4.
20 a. (3541)
- Eesti Lambakasvatataja-
te Seltsi algpõhikiri, re-
gistreeritud Siseministeerium.
4. 12. 28 a. nr. 1395 all.
(44795)
- Sokk, Aleksander Jakobi p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 4194, välja antud 4. rah-
vaväe polgu ülemalt 19. 3.
20 a. (3542)
- Ernesaks, Jüri Jaani p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 486, välja antud 3. suur-
tükiväe polgu ülemalt 20. 3.
20 a. (3543)
- Harjasepp, Joh. Hansu p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 6323, välja antud 5. jala-
väe polgu ülemalt 1920 a.
(3544)
- Haaav, August Tõnise p., kait-
seväest vabast. tunnistus nr.
14649, välja antud I. jalaväe
polgu ülemalt 20. II. 22 a.
(3545)

- Kasari Piima ühingu** algpõhikiri, registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogus 5. 12. 25 a. nr. 897 all. (44775)
- Niilender**, Rudolf Ferdin. p. kaitseväest vabast. tunnistus nr. 775, välja antud Viru maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 2. 3. 20 a. (3547)
- Varmma**, Jüri Moosese p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 35, välja antud Distiplinaar-roodu ülemalt märtsikuus 1921 a. (3548)
- Läns**, Abram Aksli p., laske-riistaluba nr. 4535, välja antud Tallinna-Harju prefektilt 13. 6. 31 a., maksvusega kuni 28. 2. 32 a. (3549)
- Viidik**, Oskar Ado p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 26089, välja antud Harju maak. rahvaväe ülemalt 29. 10. 20 a. (3550)
- Seppmann**, Vendelin Tõnise p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 7408, välja antud I. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 10. 23 a. (3551)
- Krass**, Villem Mardi p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 3814, välja antud Pesumaja pesuparandustöökoja ülemalt 20. 5. 20 a. (3552)
- Makemats**, August Gustavi p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 2375, välja antud 2. jalaväe polgu ülemalt 20. 8. 21 a.
- Parts**, Julius Peetri p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 1758, välja antud Lennuväe ülemalt 30. 4. 23 a.
- Purmask**, Karl Jaani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 29406, välja antud Tartu maak. rahvaväe ülemalt 10. 11. 20 a.
- Pedaja**, Eduard Johani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 1124, välja antud 2. jalaväe polgu ülemalt 28.4. 20 a.
- Margusson**, Rudolf Mihkli p., reservitunnistus nr. 3823, välja antud Sõjaväe intend. val. 20. 5. 20 a.
- Tamm**, August Anna p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 9608, välja antud Tartu maak. rahvaväe ülemalt 27. 4. 21 a.
- Köörna**, Julius Jaani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 5088, välja antud 5. piiriküti pataljonilt 26. 5. 20 a.
- Anton**, Johannes Jaani p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 8528, välja antud Ratsarügemendi ülemalt 20. 12. 24 a.
- Madis**, Artur Karli p., sõjaväest vabast. tunnistus nr. 7473, välja antud Ratsarügemendi ülemalt 31. 10. 25 a.
- Pastak**, Aleksander Jaani p., sõjaväest vabast. tunnistus nr. 3923, välja antud Võru maak. rahvaväe ülemalt 21. 4. 20 a.
- Sihver**, Herman Kusta p., sõjav. vabast. tunnistus nr. 2385, välja antud 3. suurtükiväe grupi ülemalt 1. 11. 26 a.
- Sepp**, August Hansu p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 7249, välja antud Tallinna linna komandandilt 30. 4. 20 a.
- Sepp**, Aleksander Jüri p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 6, välja antud Viljandi maak. rahvaväe komisjonilt 14. 3. 19 a.
- Rosenberg**, Oskar Jaani p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 71/2694, välja antud Sakala jalaväe rügemendi ülemalt 30. 9. 25 a.

- Raudjalg**, Percy Peetri p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 3267, välja antud Tartu kaitseväeringkonna ülemalt 11. 7. 29 a.
- Sokk**, Voldemar Danieli p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 7980, välja antud 2. diivisi intendandilt 20. 8. 21 a.
- Risti** Issanda Ristimise apostliku-õigeusu koguduse algpõhikiri, registreeritud 3. 7. 26 a. Siseministri poolt nr. 269 all. (44777)
- Tallinna** üliõpilaste korporatsiooni „Carteria“ algpõhikiri, registreeritud Siseministeeriumis 14. 10. 27 a. nr. 513 all. (44778)
- Soovik**, Aleksander, mootorpaadi sõidutunnistus nr. 1178, välja antud Piirivalve Pärnu raiooni ülemalt 1929. a. (44779)
- Maksa** Perenaiste seltsi põhikirja ära kiri. (44780)
- Gustel**, Heinrich Gustavi p., laskeriistaluba nr. 482/34378, välja antud Järva maak. politsei ülemalt 6. 5. 25 a. (114)
- Sookaal**, Oskar Kustase p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 686, välja antud Väljapatarei nr. 1 ülemalt 5. 4. 23 a. (115)
- Metssis**, Hans, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 4349, välja antud 1. Tallinna Sv. haigemaja ülemarstilt 21. 5. 20 a.
- Olmbert**, Anton Hansu p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 8594, välja antud 7. jalaväe polgu ülemalt 10. 8. 20 a.
- Leht**, Karl Hansu p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 5664, välja antud Sidepataljoni ülemalt 1. 11. 25 a.
- Kriivan**, Joosep Jüri p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 2236, välja antud 2. jalaväe polgu ülemalt 19. 5. 21 a.
- Arniss**, Peeter Johani p., hobusepass nr. 9, välja antud Albu vallavalitsusest 22. 4. 29 a. (120)
- Bollverk**, Arnold Jakobi p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 5571, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 3. 9. 24 a. (121)
- Grossberger**, Konstantin Villemi p., kaitseväest vabast. tunnistus nr. 14492, välja antud Ratsarügemendi ülemalt 24. 12. 20 a. (122)
- Altöf**, Aleksander Aleksandri p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 6551, välja antud Harju kaitseväe-ringkonna ülemalt 30. 6. 27 a. (123)
- Pleesi**, Jaan Jaani p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 5837, välja antud Kaitsevägede staabilt 8. 10. 20 a. (124)
- Rebas**, Rudolf, hobusepass. (125)
- Udemets**, Evald Tooma p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 7842, välja antud Järva maak. rahvaväe ülemalt 28. 10. 20 a. (126)
- Birk**, Oskar Juhani p., kaitseväetenistuse tunnistuse ära kiri, välja antud Tartu kaitseväe-ringkonna ülemalt 9. 1. 22 a. (127)
- Tasane**, Oskar, kaitseväest vabast. tunnistus nr. 3095, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 10. 25 a.
- Pihht**, Johannes, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 9566, välja antud Kalevlaste maleva pealikult 28. 9. 20 a. (24899)

- J ü r g e n f e l d t, Aleksander, kaitseväest vabast. tunnistus nr. 1128, välja antud Kuperjanovi partis. polgu ülemalt 22. 12. 20 a. (128)
- K i n g s e p p, Johannes, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 14786, välja antud Tallinna tagavara polgu ülemalt 20. 5. 20 a. (24900)
- T h o r e n, Johannes, kaitsev. vabast. tunnistus nr. 3844, välja antud Soomusrongide diviisi inseneri poolt 16. 9. 20 a. (3601)
- T i i t s o, Johannes, kaitseväest vabast. tunnistus nr. 1664, välja antud 2. ratsapolgu ülemalt 1. 4. 20 a. (44798)
- K u l b a s, Roman, kaitsev. vab. tunnistus nr. 9237, välja antud Sõjaväe staabi kantselei ülemalt 22. 12. 20 a. (28753)
- E s p e n b e r g, Erich, sõjav. vabast. tunnistuse duplikaat nr. 3896, välja antud Lääne maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 24. 12. 24 a. (3607)
- V a h e, August, sõjav. vabast. tunnistus nr. 4007, välja antud Lääne maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 15.6. 21 a. (3604)
- T e n g, Oskar, sõjaväest vabast. tunnistus nr. 1898, välja antud s/l. „Lembit“ komandöriilt 1. 1. 26 a. (3605)
- S a r a p u u, Reinhold, sõjaväest vabast. tunnistus nr. 7231, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 25. 11. 25 a. (3606)
- N i t t i m, Jüri, sõjaväest vabast. tunnistus nr. 10161, välja antud Ratsapolgu ülemalt 15. 9. 20 a. (3603)
- U l p m a n n, Villem, sõjav. vabast. tunnistus nr. 117, välja antud Rahumäe karantiini vangilaagri ülemalt 29. 4. 20 a. (3602)
- T e r r a s, Evald, kaitseväest vabast. tunnistus nr. 216, välja antud Viljandi maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 14. 1. 21 a. (28760)

Fa A. LINTSOV,
HARJU TÄN. 38.

Soovitab suures valikus kõiksugu moe- ja pudukaupu, supelülükondi: villaseid ja puuvillaseid.

— Kõnetraat 443-60. —

Kunstfoto-studio

„Esto-Foto“

Viru tän. nr. 11.

Kino „Capitoli“ peal.

Café KAGGE

Sirital (Viimsi tee ääres)

A.-S. „EESTI SIID“

Ühend. k-m. „TEKLA“.

Soovitab: crepe-de-chine, mööbli- ja voodririidet ja suvehooaja uudiseid oma vabriku ladudest.

TALLINN, Viru tän. 14—1, tel. 447-87, Laadaplats 70. **TARTU**, Aleksandri tän. 6, tel. 1-95. **NARVA**, Peetri plats 6. **PETSERI**, Turuplats 17. **VILJANDI**, Lossi tän. 19, tel. 30.

Café

„Philipytsch“

Tallinn, Viru 18, tel. 430-69.

TAPEETE

suures rikkalikus ja maitserikkas valikus. Hinnad võistlemata odavad.

A. Markus & H. Seezen

Tallinn, Viru tän. 19.
Tartu, Suurturg 5.

Kõige suurem
meeste- ja naisterahvaste
valmisriiete kaubamaja Eestis

A. Rubanoviitsh

TALLINN, Viru tän. 8.
Telef. 436-65.

NÖÖRIKAUPLUS G. HENDRIKSON

V. Karja t. 6. Telef. 445-29.

TEHAS:

Suur Pärnu maantee 83-a.
Telefon 459-27.

NÕUDKE AINULT

